

**SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN KULLANDIKLARI
ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİNİN İNCELENMESİ**

Kübra Betül Ekem

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

ARALIK, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren (....) ay sonra tezden fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı :

Soyadı :

Bölümü :

İmza :

Teslim tarihi :

TEZİN

Türkçe Adı: Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandıkları Ölçme ve Değerlendirme Yöntemlerinin İncelenmesi

İngilizce Adı: Examination of Measurement and Assesment Methods Used By Social Studies Teachers

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tezi yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazarın Adı Soyadı : Kübra Betül Ekem

İmza :

JÜRİ ONAY SAYFASI

Kübra Betül Ekem tarafından hazırlanan “Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandıkları Ölçme ve Değerlendirme Yöntemlerinin İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği/ oy çokluğu ile Gazi üniversitesi İlköğretim Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Doç. Dr. Ufuk KARAKUŞ

(İlköğretim Anabilim Dalı, Gazi Üniversitesi)

Başkan :

Üye:

Tez Savunma Tarihi :/...../.....

Bu tezin Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı’nda yüksek lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Selma YEL

Eğitim Bilimleri Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Tez yazım sürecinde benden desteğini esirgemeyen başta danışmanım Doç. Dr. Ufuk KARAKUŞ olmak üzere arkadaşlarım Burak USLU ve Büşra UÇAR'a İngilizce öğretmenleri Mehtap ŞEN, Özge TIRAŞ ve Mehtap SARI'ya ve tez teslimimde büyük emeği olan Yaşar HOCA'ya teşekkürü bir borç bilirim.

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMENLERİNİN KULLANDIKLARI ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİNİN İNCELENMESİ

(Yüksek Lisans Tezi)

Kübra Betül Ekem

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Aralık, 2019

ÖZ

Ölçme ve değerlendirme işlemleri, eğitim faaliyetlerinin amaçlarının belirlemede, içeriğinin düzenlenmesinde ve sonuçlarının değerlendirilmesinde aktif olarak kullanılan bir süreçtir. Sosyal bilgiler dersi, milli ve manevi değerlere bağlı, uluslararası bakış açısına sahip, problem çözme, eleştirel düşünme ve yaratıcılık becerileri ile donatılmış, demokratik ve insani değerlere saygılı bireyler yetiştirmeyi amaçlayan bir derstir. Bu araştırmada Sosyal bilgiler öğretmenlerinin literatürdeki ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanma durumlarını, tercih nedenlerini ve karşılaştıkları sorunları ortaya koymak amaçlanmıştır. Araştırma betimsel analiz modeline uygun olarak tasarlanmış nitel bir çalışmadır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara'nın Akyurt ilçesine bağlı devlet okullarında görev yapmakta olan 15 Sosyal bilgiler öğretmeni oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu ve öğretmenlerden alınan 2018-2019 eğitim-öğretim yılına ait sınav kağıtları kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular ise içerik analizi yöntemi ve doküman incelemesi ile analiz edilmiştir. Araştırmanın sonucuna göre Sosyal bilgiler öğretmenleri tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanmakla birlikte daha çok klasik ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanma eğilimindedirler. Bu durumun temel nedenleri ise klasik ölçme ve değerlendirme araçlarının; hazırlama, uygulama ve puanlama durumlarında kolaylık sağlaması ve sosyal bilgiler eğitimi için ayrılan haftalık ders saatinin tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını uygulamaya elverişsiz olmasıdır.

Anahtar Kelimeler : Ölçme ve değerlendirme, sosyal bilgiler, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları.
Sayfa Adedi : 90
Danışman : Doç. Dr. Ufuk KARAKUŞ

EXAMINATION OF MEASUREMENT AND ASSESMENT METHODS USED BY SOCIAL STUDIES TEACHERS

(Master's Thesis)

Kübra Betül Ekem

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

December, 2019

ABSTRACT

Assessment and evaluation processes are an active process used in determining the objectives of educational activities, arranging the content and evaluating the results. Social studies lesson aims to educate individuals who are bound to national and spiritual values, have international perspective, equipped with problem solving, critical thinking and creativity skills, and respecting democratic and human values. In this study, it is aimed to reveal the situations of social studies teachers using the assessment and evaluation tools in the literature, the reasons for preference and the problems they face. The study is a qualitative study designed in accordance with the descriptive analysis model. The study group consists of 15 social studies teachers working in public schools of Akyurt district of Ankara. In the study, semi-structured interview form and exam samples taken from teachers for the 2018-2019 academic year were used as data collection tools. The findings of the study were analyzed with content analysis method and document analysis. According to the results of the study, although social studies teachers use complementary assessment and evaluation tools, they tend to use classical assessment and evaluation tools. The main reasons for this are the fact that classical assessment and evaluation tools provide convenience in the preparation, application and scoring and that the weekly hours allocated for Social Studies education are inadequate in the implementation of alternative assessment and evaluation tools.

Key Words : Assessment and evaluation, social studies, alternative assessment tools,
constructivist theory.
Page Number : 90
Supervisor : Doç. Dr. Ufuk KARAKUŞ

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	v
ÖZ	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLolar LİSTESİ	xv
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xvi
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ.....	1
1.1. Problem durumu	1
1.2. Problem Cümlesi	4
1.3. Alt Problemler	4
1.4. Araştırmanın Amacı.....	5
1.5. Araştırmanın Önemi	5
1.6. Varsayımlar	7
1.7. Sınırlılıklar.....	7
1.8. Tanımlar	7
BÖLÜM 2	9
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	9

2.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı	9
2.2. Sosyal Bilgilerin Amaçları.....	10
2.3. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi.....	12
2.3.1. Sosyal Bilgilerin Dünyadaki Gelişimi	12
2.3.2. Sosyal Bilgilerin Türkiye’deki Gelişimi.....	13
2.3.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Temel Yaklaşımlar	14
2.3.3.1. <i>Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler</i>	15
2.3.3.2. <i>Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler</i>	15
2.3.3.3. <i>Yansıtıcı Öğrenme Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler</i>	16
2.4. Ölçmenin Tanımı.....	16
2.4.1. Ölçme Türleri	17
2.4.1.1. <i>Doğrudan Ölçme</i>	17
2.4.1.2. <i>Dolaylı Ölçme</i>	17
2.4.1.3. <i>Türetilmiş Ölçme</i>	17
2.5. Değerlendirme	17
2.5.1. Değerlendirme Türleri	18
2.5.1.1. <i>Ölçüte Göre Değerlendirmeler</i>	18
2.5.1.1.1. <i>Mutlak Değerlendirme</i>	18
2.5.1.1.2. <i>Bağıl Değerlendirme</i>	18
2.5.2. Amacına Göre Değerlendirmeler	18
2.5.2.1. <i>Tanuma ve Yerleştirmeye Yönelik Değerlendirmeler</i>	18
2.5.2.2. <i>Biçimlendirmeye Yönelik Değerlendirmeler</i>	18
2.5.2.3. <i>Değer Biçmeye Yönelik Değerlendirmeler</i>	19
2.6. Bir Ölçme ve Değerlendirme Aracında Bulunması Gereken Özellikler	19
2.7. Ölçme ve Değerlendirme Araçları	20

2.7.1. Klasik Ölçme ve Değerlendirme Araçları	20
2.7.1.1. Yazılı Sınavlar	20
2.7.1.2. Kısa Cevaplı Testler	21
2.7.1.3. Doğru Yanlış Soruları	21
2.7.1.4. Çoktan Seçmeli Testler	22
2.7.1.5. Sözlü Sınavlar.....	22
2.7.1.6. Eşleştirme Soruları.....	22
2.7.2. Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Araçları.....	23
2.7.1.1. Rubrikler (Puanlama Anahtarları).....	23
2.7.1.2. Tanılayıcı Dallanmış Ağaç	23
2.7.1.3. Yapılandırılmış Grid	23
2.7.1.4. Kavram Haritaları	24
2.7.1.5. Performansa Dayalı Ölçme	24
2.7.1.6. Portfolyo	25
2.7.1.7. Projeler.....	25
2.7.1.8. Öz, Akran ve Grup Değerlendirmeler.....	26
2.7.1.9. Kelime İlişkilendirme Testleri (KİT).....	26
2.7.1.10. Dilsiz Haritalar	27
2.8. Sosyal Bilgiler Eğitimde Kullanılabilecek Tamamlayıcı Ölçme Araçları ...	27
2.8.1. Yaratıcı Drama	27
2.8.2. Gözlem	28
2.8.3. Görüşme.....	28
2.8.4. Poster	29
2.8.5. Anlam Çözümleme Tabloları.....	29
2.8.6. Balık Kılçığı	29

2.8.7. Bulmaca	29
2.8.8. Zihin Haritaları	30
2.8.9. Kontrol Listeleri	30
2.8.10.Kompozisyon	30
BÖLÜM 3	31
İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	31
BÖLÜM 4	34
YÖNTEM	34
4.1. Araştırmanın Modeli.....	34
4.3. Veri Toplama Aracı.....	35
4.5. Verilerin Analizi	36
4.6. Uygulama Güvenirliği	37
BÖLÜM 5	38
BULGULAR VE YORUM	38
5.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Sonucunda Elde Edilen Bulguların Analizi	38
5.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandığı Ölçme ve Değerlendirme Araçlarına İlişkin Bulgular.....	38
5.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Araçlarını Tercih Nedenlerine İlişkin Bulgular	42
5.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandığı Ölçme ve Değerlendirme Araçlarının Avantajlarına Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular	45
5.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandığı Ölçme ve Değerlendirme Araçlarının Dezavantajlarına Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular	47
5.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Araçlarını Tercih Etmeme Nedenlerine İlişkin Bulgular	49

5.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Araçlarını Kullanma Amaçlarına İlişkin Bulgular.....	51
5.1.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandığı Ölçme ve Değerlendirme Araçlarını Kullanırken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular	52
5.1.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Alanındaki Hizmet İçi Eğitim Alma Durumlarına İlişkin Bulgular	54
5.1.9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerini Ölçme ve Değerlendirme Alanında Zümreleri İle İşbirliği Yapma Durumlarına İlişkin Bulgular.....	55
5.1.10. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Programını Ölçme ve Değerlendirme Alanında Yeterli Bulma Durumlarına İlişkin Bulgular ..	57
5.1.11. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminin Doğasına Uygun Buldukları Ölçme ve Değerlendirme Araçlarına Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular.....	59
5.1.12. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme Durumlarının Nasıl olması Gerektiğine Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular	62
5.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinden Alınan Sınav Kâğıtlarının İçeriğine İlişkin Bulgular	64
KAYNAKLAR	75
EKLER	82
Ek 1. İzin Belgesi	83
Ek 2. Görüşme Formu.....	84
Ek 3. Araştırmada Görüşme Gerçekleştirilen Okulların Listesi.....	90

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kıdem Yılına Göre Dağılımı.....	35
Tablo 2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ağırlıklı Olarak Tercih Ettikleri Ölçme ve Değerlendirme Araçlarının Klasik/ Tamamlayıcı Ölçme Araçları Olarak Dağılımı	39
Tablo 3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullanmış Oldukları Ölçme ve Değerlendirme Araçlarına İlişkin Görüşleri	40
Tablo 4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kıdem Yılına Göre Kullanmış Oldukları Ölçme ve Değerlendirme Araçlarına İlişkin Görüşleri.....	41
Tablo 5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Alanında Hizmet İçi Eğitim Alma Durumlarına İlişkin Görüşleri	54
Tablo 6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Alanında Zümreleri ile İşbirliği Yapma Durumlarına İlişkin Görüşleri	56
Tablo 7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Ölçme ve Değerlendirme Alanında Yeterli Bulma Durumlarına İlişkin Görüşleri	57
Tablo 8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgilerin Doğasına En Uygun Ölçme Araçlarına İlişkin Görüşleri	60
Tablo 9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullanmış Olduğu Ölçme Araçlarının Dağılımı	65

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

MEB	Milli Eğitim Bakanlığı.
NCSS	National Council for the Social Studies.
TDA	Tanılayıcı Dallanmış Ağaç.
KİT	Kelime İlişkilendirme Testi.
KÖ	Katılımcı Öğretmen.

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde, araştırmanın problem durumu, araştırmanın problem cümlesi, araştırmanın alt problemleri, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sınırlılıkları, araştırmanın varsayımları ve tanımlar yer almaktadır.

1.1. Problem durumu

Toplumlar, varlıklarının devamını sağlamak için bireylere, asrın gerektirdiği bazı yeterlilikleri kazandırmakla birlikte, gelecek nesillere toplumsal düzeni koruyacak kültürünün özünü aktarmak durumundadır.

Kültür, en kapsamlı toplumların yaşayış biçimi olarak tanımlanabilir. Bireyler, kültürlerini yaşadıkları çevreleri aracılığı ile edinirler. Bireylerin kültürleme sürecinin başladığı ilk çevreleri aileleridir ve yaşadıkları topluma dair temel değerleri burada kazanırlar. Fakat bazı kültürel kalıpları ailede kazansalar dahi bu ilk çevreyi biçimlendirip istenilen kültür seviyesine ulaştırmak da bazı faaliyetler gerektirmektedir. Bu faaliyetler günümüzde eğitim olarak adlandırılmaktadır. Eğitim, bireyde istendik bir davranış değişikliği meydana getirmek için yapılan uğraş olarak tanımlanabilir.

Eğitim faaliyetleri bireyin davranışlarını şekillendirdiği gibi çağın gerektirdiği yenilikler de eğitim faaliyetlerini şekillendirmektedir. Dünyada meydana gelen hızlı gelişmeler devletleri rekabet içine sokmuştur. Artık devletler bilen değil bilgiyi; nasıl elde edeceğini bilen, organize eden ve kullanan; bunun sonucunda özgün bir eser ortaya çıkarabilen bireyleri yetiştirmeyi hedef edinmektedir (Üztemur ve Metin, 2015, s.42).

Bireylerde istendik davranış değişikliğini oluşturmak eğitim ve öğretim sürecinin temel amacını oluştururken bu süreçte bireylerde meydana gelen davranış değişikliğinin hangi düzeyde olduğunu belirlemek ve eksikleri gözlemlemek ancak ölçme ve değerlendirme süreci ile anlaşılabilir. Bu nedenle ölçme ve değerlendirme eğitim sürecinin sonunda başvurulacak temel öğedir. Ölçme ve değerlendirme davranış değişikliğinin sonuçlarını sayı veya sembollerle göstermeyi ve böylece hedeflenen özelliklere ne denli ulaşıldığını belirlemeye yardımcı olur (Çoruhlu, Er Nas ve Çepni, 2009).

Bu amaçlar doğrultusunda ülkemizde hazırlanan başta 2005 ve en son güncellenmiş hali ile 2018 eğitim programları ile bilgi ezberini temel alan, öğretmen merkezli, davranışçı, Klasik yaklaşımlar yerine; bilgiyi nasıl kullanacağını ve nasıl elde edeceğini bilen, öğrenci merkezli, yapılandırmacı, çağdaş bir yaklaşım benimsenmiştir.

Benimsenen bu çağdaş yaklaşım ülkemizdeki bütün öğretim programlarına temel olduğu gibi sosyal bilgiler öğretim programına da yön vermiştir. Hatta sosyal bilgiler eğitimi yapılandırmacı kuramın ve günümüz eğitim anlayışının temel ayağını oluşturduğu söylenebilir. Dilek (2016)'e göre:

Uzak, yakın ve kendi coğrafyamızda cereyan eden olaylardaki dramatik artış, bilişim teknolojilerinin hızlı gelişimi ile doğru orantılı olarak kültürler arası etkileşimin artması, demokratikleşme hareketleri, doğal afetler, çevre kirliliği, enerji savaşları, yoksulluk, mülteci sorunları, küresel terör ve daha niceleri sosyal bilgilerin öğretimini yeniden eğitimin en önemli aracı haline getirmiştir.

Yapılan eğitim faaliyetlerinin amacına ne kadar ulaştığını tespit etmek için ölçme ve değerlendirme faaliyetlerine başvurulur. Ölçme ve değerlendirme, eğitim işlemlerinin amacına ulaşıp ulaşılmadığının tespitinde, öğrencilerin kendilerinden beklenen bilgi, beceri ve yetenekleri ne denli kazandıklarının tespitinde kullanılır ve uygulanacak olan programlara yön verir.

Ülkemizde meydana gelen 2005 eğitim reformu, eğitim sürecinin önemli bir ögesi olan ölçme ve değerlendirme etkinliklerini de etkilemiş, ölçme ve değerlendirme alanında kullanılan yöntem-teknik ve araçlar, klasik ve tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme olarak bir ayrım görmüştür (Sönmez ve Kılıçoğlu, 2016). Klasik ölçme araçları arasında çoktan seçmeli testler, yazılı yoklamalar, kısa cevaplı ve boşluk doldurmalı testler, sözlü sınavlar, doğru-yanlış testleri, eşleştirmeli madde testleri yer almaktadır. Klasik ölçme araçları, öğrencinin bilgiyi aktif olarak kodlama ve sunması için yeterli görülmemektedir. Ayrıca Klasik ölçme araçları, öğrencilerin belirli bir zaman dilimindeki bilgilerini ölçmekte ve bu

bilgileri kullanarak elde ettikleri başarı durumunu ayrıntılı şekilde yansıtamamaktadır (Shepard, 2000). Eğitimin temel amacı, öğrencideki istendik davranış değişikliklerini gözlemlemek ve bu süreçte eksik kalan yönlerin belirlenip giderilmesini sağlamaktır. Curtis, Hunley ve Chesno (2002)' a göre Klasik ölçme araçları, öğrencilerin performanslarını tam olarak yansıtamamakta ve öğrencilerin gelişimleri hakkında yeterli bilgi sağlayamamaktadır. Tamamlayıcı ölçme araçlarından bazıları ise yapılandırılmış grid, problem çözme, öz değerlendirme, kelime ilişkilendirme testleri, portfolyo (ürün seçki dosyası), proje, performans değerlendirme, akran ve grup değerlendirme, gözlem ve görüşme tekniği ve kavram haritalarıdır. Duran, Mıhladı ve Balliel (2006)'e göre tamamlayıcı ölçme araçları, öğrencilerin düşüncelerini analiz edebilmeleri ve kendi öz yeterliliklerini farketmelerini sağlar.

Davranışçı yaklaşımı benimseyen öğretim programlarında genellikle klasik ölçme araçları kullanılır ve yalnız ortaya çıkan ürüne yönelik ölçme yapılırken, yapılandırmacı yaklaşımın benimsendiği öğretim programlarında, klasik ölçme araçlarının yanında tamamlayıcı ölçme araçları da kullanılır ve ölçme sadece ürüne yönelik değildir; hedefleri belirleyip eğitim öğretim faaliyetlerine yön verdiği için aynı zamanda süreci yapılandırmaktadır (Tuncer & Özeren, 2015; Tünkler & Güven, 2019). Klasik ölçme araçlarının, sosyal bilgiler dersinde sadece bilgiyi ölçen davranışların ölçülmesi esasına dayanması sebebiyle ölçme ve değerlendirme sürecinde yeterli olmadığı düşünülmektedir. Öğrencinin ilgi ve yetenekleri ile birlikte tutum ve beceriye dönük davranışların da ölçülmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu sebeple sosyal bilgiler dersinde her iki ölçme aracının birlikte kullanılmasını gereklidir (Şimşek, 2012).

Ürüne dayalı ölçme ve değerlendirme yöntemleri eğitim sürecinin sonunda olduğunda, eğitimde yanlış işleyen mekanizmayı düzeltme imkânı vermediği için sürece dayalı, tamamlayıcı bir ölçme ve değerlendirme, eğitimin amacına ulaşp ulaşmadığının bakılmasında daha kullanışlı bir sonuç ortaya koymaktadır (Karakuş ve Öztürk Demirbaş, 2011, s.189).

Eğitim faaliyetlerini bu çapta etkileyen bir öğenin usulüne uygun yapılmasının önemi açıktır. Ancak yapılan araştırmalarda (Azrak,2017; Gelbal & Kalecioğlu, 2007; Koçoğlu & Ekici, 2013; Karakuş & Öztürk Demirbaş, 2010; Karapınar & Ataman, 2010; Yapıcı & Demirdelen, 2007 Yılmaz, 2017; Karakuş, 2019) yapılandırmacı yaklaşımın en çok

aksayan yönünün ölçme ve değerlendirme ögesi olduğu ortaya konmuştur. Eğitimciler yapılandırmacı kurama göre tasarlanmış yöntem ve tekniklerle ile öğretim yapsalar dahi yapılandırmacı anlayışa uygun işlenen dersi, davranışçı anlayışa uygun yöntem-teknik ve araçlar ile değerlendirmeye tabi tutmaktadırlar. Örneğin Bal ve Özkülekçi (2010)'nin yapmış olduğu araştırmada öğretmenlerin birçoğunun test sorularının başarıyı yansıttığını düşünmemesine rağmen en çok bu yöntemi tercih ettiklerini ortaya koymuştur .

Elde edilen bu bilgiler doğrultusunda; programın uygulayıcısı olan öğretmenlerin, ölçme ve değerlendirme sürecindeki durumunun betimlenmesi, elde edilen bulgular doğrultusunda da sosyal bilgiler öğretim programının ve öğretmenlere verilen lisans ve hizmet içi eğitimlerin niteliklerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

Gelişen eğitim programları dikkate alınarak 2005 yılında yenilenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'na göre, öğrenci başarısının tek bir ölçme aracıyla değerlendirilmesi yerine, süreci de ilgilendiren tamamlayıcı yöntemler ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir (Tekindal, 2006). Literatür tarandığında değişen öğretim programının ölçme değerlendirme üzerindeki etkisini gözlemlemek için az sayıda çalışma olduğu ve bu konuda daha çok çalışmaya ihtiyaç olduğu görülmüştür. Bu çalışma ile sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme araçları konusundaki bilgi düzeylerini, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını tercih etme nedenlerini ve bu araçları kullanırken karşılaştıkları sorunları belirlemek amaçlanmıştır.

1.2. Problem Cümlesi

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanma durumları nasıldır?

1.3. Alt Problemler

Araştırmanın problemine cevap bulabilmek için aşağıdaki sekiz alt probleme cevap aranmıştır.

1. Sosyal bilgiler öğretmenleri, ölçme ve değerlendirme araçlarından hangilerini tercih etmektedirler?

2. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tercih ettikleri ölçme ve değerlendirme araçlarını tercih etme nedenleri nelerdir?
3. Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre seçmiş oldukları ölçme ve değerlendirme araçlarının avantajları ve dezavantajları nelerdir?
4. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullanmış olduğu ölçme ve değerlendirme araçları daha çok hangi amaca hizmet etmektedir?
5. Sosyal bilgiler öğretmenleri, ölçme ve değerlendirme konusunda hizmet içi bir eğitim veya kurs almış mıdır?
6. Sosyal bilgiler öğretmenleri, ölçme ve değerlendirme sürecinde zümreleri ile iş birliği yapmakta mıdır?
7. Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre, sosyal bilgiler öğretim programını ölçme ve değerlendirme bağlamında yeterli midir ve öğretmenlerine göre ölçme ve değerlendirme süreci nasıl olmalıdır ?
8. Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sosyal bilgiler eğitimine en uygun ölçme ve değerlendirme aracı hangisidir?

1.4. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmada, Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları ölçme ve değerlendirme araçlarını, Klasik ve tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları hakkındaki görüşlerini, tercih ettikleri ölçme ve değerlendirme araçlarını ve sebeplerini , öğretmenlere göre ölçme ve değerlendirme araçlarının avantajlı ve dezavantajlı yönlerini, ölçme ve değerlendirme faaliyetlerini hangi amaca yönelik uyguladıklarını, zümreleriyle işbirliği yapma durumlarını ve katılımcı öğretmenlere göre iyi bir ölçme ve değerlendirme sürecinin nasıl olması gerektiğini ortaya koymak amaçlanmaktadır.

1.5. Araştırmanın Önemi

Ölçme ve değerlendirme, eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Ölçme ve değerlendirme süreci yapılan eğitim faaliyetlerinin amacına ulaşma seviyesini belirlemektedir. Ayrıca yapılan etkinlikler hakkında geri dönüt imkânı verdiği için eğitim programlarını

tamamlamada büyük bir öneme sahiptir. Ölçme ve değerlendirme sürecinin hedefine ulaşması da bu sürecin doğru ilerlemesine bağlıdır. Ölçme ve değerlendirmede doğru kriterini belirleyen kavram ise “seçilen ölçme aracının, konu ve ölçülecek nitelik ile uyumdur”. 2005 öğretim programı ile uygulanmaya çalışılan yapılandırmacı kuram, yaparak yaşayarak öğretim ilkesini temel almaktadır. Yapılandırmacı kuramda öğrenciyi merkeze alıp aktif hale getirmek amaçlanmaktadır. Bu programa göre yapılan eğitim ve öğretim faaliyetleri ancak gerçek yaşantıları değerlendiren tamamlayıcı değerlendirme araçları ile değerlendirilir ise amacına ulaşmış olur.

Öğretmenlerin yeni yaklaşımın getirmiş olduğu ölçme ve değerlendirme işlemlerinde temel ilke ve metotlar konusunda gerekli donanımına sahip olmaları beklenir. Fakat yapılan çalışmalar ülkemizde, yapılandırmacı anlayışa uygun olarak oluşturulan tüm programların evvela aksayan yönünü ölçme ve değerlendirme süreçleri oluşturmaktadır. Yapılan çalışmalarda eğitimcilerin en çok tercih ettikleri ölçme ve değerlendirme araçlarının klasik ölçme ve değerlendirme araçları olduğu ortaya konmuştur (Azrak, 2017; Çelikkaya, Karakuş ve Öztürk Demirbaş, 2010; Karapınar ve Ataman, 2010; Yılmaz, 2017).

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda yapılan bu araştırma ile öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme durumları ile ilgili görüşlerine başvurulmuş, olan durum analiz edilerek bir takım bulgulara ulaşılmıştır.

Yapılan bu çalışmada; Türk eğitim sisteminin mihenk taşı olan sosyal bilgiler öğretimi adına, ölçme ve değerlendirme süreçlerine ilişkin önemli veriler elde edilmiş ve yapılacak öğretmen eğitimleri ve öğretim programları için bir takım önerilere yer verilmiştir. Alanın mahiyeti ve alanda yapılan çalışmaların az olması açısından yapılan bu araştırmanın alana katkı sağladığı düşünülmektedir. Araştırma, Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sık kullandıkları ölçme ve değerlendirme araçlarına dikkat çekmeyi sağlayarak bu konuda öz yeterliklerini geliştirmeleri bakımından önem taşımaktadır.

1.6. Varsayımlar

1. Ankara'nın Akyurt ilçesinde bulunan, Milli Eğitim Bakanlığı (MEB)'na bağlı okullarda görev yapan ve araştırmacının ulaşabildiği Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin sayı bakımından yeterli olduğu varsayılmıştır.
2. Veri toplamak için kullanılan görüşme formundaki soruların mevcut durumu tasvir etmek için yeterli olduğu varsayılmıştır.
3. Araştırmaya katılan öğretmenlerin yarı yapılandırılmış görüşme formuna içtenlikle ve gerçeğe uygun cevaplar verdiği varsayılmıştır.

1.7. Sınırlılıklar

Bu araştırma;

1. Ankara İli Akyurt ilçesindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda 2018-2019 eğitim-öğretim yılında görev yapmakta olan Sosyal bilgiler öğretmenleri ile sınırlıdır.
2. Veri toplama araçları yarı yapılandırılmış görüşme formu ve 2018-2019 eğitim- öğretim yılına ait 15 yazılı sınav kâğıdı ile sınırlıdır.

1.8. Tanımlar

Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Araçları: “Öğrencilerin bilgiyi anlamlandırmalarını bununla birlikte analiz, sentez ve değerlendirme gibi üst düzey bilişsel becerilerini geliştirerek öğrenmeyi özümsemelerini, yaşananlara ve durumlara eleştirel, yaratıcı yaklaşımlarını ve yaşamda karşılaşılan problemleri çözmeye yönelik bir bakış açısı geliştirmesini sağlayan araçlardır” (Kanatlı, 2008).

Değerlendirme: “Ölçme sonuçlarını bir ölçüt ile karşılaştırarak yapmış olduğumuz karar verme işlemine değerlendirme denir” (Turgut & Baykul, 2015, s.68).

Eğitim: Bireyde bilinçli bir davranış değişikliği meydana getirmek için yapılan faaliyetlerdir.

Klasik Ölçme ve Değerlendirme Araçları: “Ezbere dayalı, kolay öğrenilen, birbirinden bağımsız parçalı, öğrencinin bilmediğini öğrenmek için yapılan, sadece öğretmenin değerlendirilmesine bağlı bir değerlendirmedir” (Başol, 2014).

Ölçme: “Bazı özelliklerin incelenmesi ve elde edilen sonuçların sayı ve sembollerle gösterilmesidir” (Turgut ve Baykul, 2015, s.104).

Sosyal Bilgiler: Doğrudan insan yaşantısını konu alan, bireyin yer ve mekan algısını geliştirip bulunduğu çevreyi anlamlandırmasına yardımcı olan, toplum içinde yaşayışını düzenleyerek aynı zamanda gelişen dünyaya uyumunu sağlamak amacı ile demokratik vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan, sosyal bilimlerdeki teorik yapının bireyin kendini gerçekleştirme sürecini geliştirmek adına pratikleştirildiği bir ilköğretim dersidir.

Yapılandırmacı Kuram: “Eğitim siteminde kişiyi pasif bir alıcı olmaktan kurtarıp kendi öğrenme sürecini oluşturan, öğrendiklerini deneyimleyerek tartışan analiz eden hipotezler kuran ve paylaşan etkin bir birey yapma gayesi ile oluşturulmuş çağdaş bir öğrenme yaklaşımıdır” (Karadağ, S. Deniz, Korkmaz ve G.Deniz, 2008, s.384-385).

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgilerin Tanımı

Sosyal bilgiler en genel ifadesi ile etkin vatandaş yetiştirmek amacı ile oluşturulmuş bir öğretim programıdır. Sosyal bilgiler dersinin günümüze kadar gerek yurt içinde gerek yurt dışında birçok tanımı yapılmıştır. Lakin üzerinde uzlaşılmış nihai bir tanımı yoktur. Bunun temel nedeni Sosyal bilgilerin amacının ve içeriğinin tam olarak ne olduğuna karar verilmemiş olmasıdır (Dilek, 2016, s.4-5)

İnan (2004) sosyal bilgileri; “çocuklara toplum ile alakalı gerekli ve yararlı olan gerçeklerin okulda verilmesi amacıyla oluşturulmuş bir ders” olarak tanımlar.

Doğanay (2008) sosyal bilgileri; “insanları ve çevresiyle etkileşimini zaman ve mekân açısından inceleyen mühim bir ilköğretim dersi” olarak tanımlar

Sönmez (2010)’e göre sosyal bilgiler; “toplumsal gerçekle kanıtlamaya dayalı bağ kurma süreci ve bunun sonunda elde edilen dirik bilgilerdir”..

Uyanık ve Çalışkan (2015) sosyal bilgileri; “bireyin sosyalleşme sürecine katkı sağlayan ve öğrendikleri bilgileri hayata yansıtarak deneyimlemesine yardımcı olmak amacıyla hazırlanmış bir ders” olarak tanımlar.

Yukarıdaki tanımlar dışında Özmen’e (2015) göre ülkemizde sosyal bilgilerin ne olduğuna dair en kapsamlı tanımlardan biri yapılandırmacı kurama göre hazırlanmış 2005 Sosyal bilgiler programında yapılmıştır. Bu tanıma göre:

Sosyal bilgiler, bireyin toplumsal varoluşunu gerçekleştirmesine yardımcı olması amacıyla; tarih, coğrafya, ekonomi, sosyoloji, antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi ve hukuk gibi

sosyal bilimleri ve vatandaşlık bilgisi konularını yansıtan; öğrenme alanlarının bir ünite ya da tema altında birleştirilmesini içeren, insanın sosyal ve fiziki çevresiyle etkileşiminin geçmiş bugün ve gelecek bağlamında incelendiği; toplu öğretim anlayışından hareketle oluşturulmuş bir ilköğretim dersidir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005, s. 51).

1921 yılında Amerika’da sosyal bilgiler öğretmenlerinin bir araya gelerek kurmuş olduğu ve o günden bu güne kadar sosyal bilgiler eğitimindeki; eğitsel, akademik ve yönetsel bütün kararların belirleyicisi olan “Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyinin (National Council for the Social Studies)” 1992 de yapmış olduğu ve günümüze kadar geçerliliğini koruyan tanıma göre:

Sosyal bilgiler, insan ve toplum bilimlerini vatandaşlık becerilerini geliştirmek amacı ile bütünleştirmektedir. Sosyal bilgiler okul programları içerisinde antropoloji, arkeoloji, iktisat, coğrafya, tarih, hukuk, felsefe, siyaset bilimi, psikoloji, din ve sosyoloji gibi disiplinlerin yanı sıra insan bilimleri, matematik ve doğa bilimlerinden uygun içerikler üzerinden koordinasyonunu ve sistematik bir biçimde incelenmesini sağlar. Sosyal bilgilerin başlıca amacı gençlerin karşılıklı ilişkilerinin olduğu bir dünyada kültürel çeşitliliğe sahip demokratik bir toplumun vatandaşları olarak kamu yararını gözeterek bilinçli ve mantıklı kararlar alma becerisinin gelişmesine yardımcı olmaktır (NCSS’den aktaran Dilek, 2016).

Yukarıdaki tanımlar doğrultusunda ulaşılabilecek en genel yargı, sosyal bilgilerin doğrudan insan yaşantısını konu alan, bireyin yer ve mekan algısını geliştirip bulunduğu çevreyi anlamlandırmasına yardımcı olan, toplum içinde yaşayışını düzenleyerek aynı zamanda gelişen dünyaya uyumunu sağlamak amacı ile demokratik vatandaş yetiştirmeyi amaçlayan, sosyal bilimlerdeki teorik yapının bireyin kendini gerçekleştirme sürecini geliştirmek adına pratikleştirildiği bir ilköğretim programıdır (Ulusoy, Tay ve Turan, 2008).

2.2. Sosyal Bilgilerin Amaçları

Sosyal bilgilerin en temel amacı, toplumun ruhunu oluşturan bir ders olması hasebiyle, toplumun ruhunu yaşatan milli ve manevi değerleri sistemli bir şekilde vatandaşa kazandırmaktır.

Sosyal bilgiler, bireylere toplumun örf ve adetlerini kavratarak onları faydalı bir vatandaş yapma, kültürel ve milli ananelere karşı ilgi ve yetenek kazandırma, toplumsal ve kişisel problemleri tanıma analiz etme ve değerlendirme sürecinde öğrencilere rehberlik etmek amacına hizmet eder (Bilgili v.d., 2013).

Sosyal bilgiler; eleştirisel düşünen, sorgulayan, problem çözen, globalleşen dünyayı algılayan, demokratik ilkeleri içselleştiren kişiler yetiştirmeyi amaçlar, bu kazanımları sosyal bilimlerin doğasına has metotlarla gerçekleştirmeyi gaye edinir (Dilek, 2016).

Bu ilköğretim dersi öğrencilerin, sosyal anlamalarına (yani insan bilgisini, yakından uzağa kavramı, şimdi ve sonra kavrayış şekillerini kazandırmak ve yurttaşlık için gerekli olan yeterlilikleri kazandırmak, farklı uluslardan oluşan etnik değişiklikleri kabul etmiş demokratik yaşama ülküsü içinde olan bir yurttaş olarak hareket etme şuurunu kazanmış) yardım etmektir. Yine sosyal bilgiler, dünyayı deneyimleyen, bireylerin dünyayı sistematik olarak algılamalarını sağlayan derinlemesine ve eleştirisel düşüncelerine katkı sunan ve onların eşit şartlarda olmasına yardım etmeyi amaçlar (Parker, 2018, s.25).

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda sosyal bilgiler için şu üç temel amaçtan söz edebiliriz:

1. Demokratik ve insani değerleri kazanmış etkin vatandaş yetiştirmek.
2. Dünyayı anlamlandıran küresel bakış açısına sahip bireyler yetiştirmek.
3. Milli ve manevi değerleri benimserken eleştirisel bakış açısıyla birlikte gelişmeyi hedef edinen bireyler yetiştirmek.

Yukarıda bahsi edilen amaçlar dışında yine kapsamlı bir amaç sıralaması MEB 2018 öğretim programında yapılmıştır. 2018 programına göre sosyal bilgiler öğretimin temel amaçları şu şekildedir:

1. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olarak vatanını ve milletini seven, haklarını bilen ve kullanan, sorumluluklarını yerine getiren, millî bilince sahip birer vatandaş olarak yetişmeleri,
2. Atatürk ilke ve inkılaplarının, Türkiye Cumhuriyeti'nin sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasındaki yerini kavrayıp demokratik, laik, millî ve çağdaş değerleri yaşatmaya istekli olmaları,
3. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilmeleri,
4. Türk kültürünü ve tarihini oluşturan temel öge ve süreçleri kavrayarak millî bilincin oluşmasını sağlayan kültürel mirasın korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul etmeleri,
5. Yaşadığı çevre ile dünyanın genel coğrafi özelliklerini tanıyarak insan ile çevre arasındaki etkileşimi açıklamaları ve mekân algılama becerilerini geliştirmeleri,
6. Doğal çevrenin ve kaynakların sınırlılığının farkına varıp çevre duyarlılığı içerisinde doğal kaynakları korumaya çalışmaları ve sürdürülebilir bir çevre anlayışına sahip olmaları,
7. Doğru ve güvenilir bilgiye ulaşma yollarını bilen bireyler olarak eleştirel düşünme becerisine sahip olmaları,
8. Ekonominin temel kavramlarını anlayarak kalkınmada ve uluslararası ekonomik ilişkilerde millî ekonominin yerini kavramaları,

9. Çalışmanın toplumsal yaşamdaki önemine ve her mesleğin gerekli ve saygın olduğuna inanmaları,
10. Farklı dönem ve mekânlara ait tarihsel kanıtları sorgulayarak insanlar, nesneler, olaylar ve olgular arasındaki benzerlik ve farklılıkları belirlemeleri, değişim ve sürekliliği algılamaları,
11. Bilim ve teknolojinin gelişim sürecini ve toplumsal yaşam üzerindeki etkilerini kavrayarak bilgi ve iletişim teknolojilerini bilinçli kullanmaları,
12. Bilimsel düşünmeyi temel alarak bilgiye ulaşma, bilgiyi kullanma ve üretmede bilimsel ahlaki gözetmeleri,
13. Toplumsal ilişkileri düzenlemek ve karşılaştığı sorunları çözmek için temel iletişim becerileri ile sosyal bilimlerin temel kavram ve yöntemlerini kullanabilmeleri,
14. Katılımın önemine inanmaları, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için görüşler belirtmeleri,
15. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçlerini ve günümüz Türkiye'si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenlemeleri,
16. Millî, manevî değerleri ile evrensel değerleri benimseyerek erdemli insan olmanın önemini ve yollarını bilmeleri,
17. Ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık göstermeleri,
18. Özgür birer birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varması amaçlanmaktadır (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018, s.8).

Sosyal bilgilerin amaçları incelendiğinde, Sosyal bilgiler misyonu ve vizyonu açısından Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceğine bir yatırımdır (Dönmez ve Yazıcı, 2015).

2.3. Sosyal Bilgilerin Tarihsel Gelişimi

2.3.1. Sosyal Bilgilerin Dünyadaki Gelişimi

Çok disiplinli bir sosyal bilgiler eğitimi Amerika'da ortaya çıkan gelişmeler sonucunda oluşmuş ve bu yaklaşımdan başta Türkiye, Japonya, Güney Kore olmak üzere bazı ülkeler etkilenmiş ve sosyal bilgiler programlarını bu anlayışa göre oluşturmuşlardır. Fakat İngiltere başta olmak üzere birçok Avrupa ülkesi hala tek disiplinli bir sosyal bilgiler eğitimini benimsediği için bu bölümde Amerika'da meydana gelen sosyal bilgilerin gelişimine yer verilmiştir. Avrupa'da tek ders olarak okutulan sosyal bilimlere asıl belirleyici etki Amerika'da ortaya çıkmıştır. Sosyal bilgiler dersinin yapısı üzerinde Amerikan toplumunun içinde bulunduğu şartlar etkili olmuştur (Aslan, 2016, s.10).

Sosyal bilgiler ismi ilk olarak Amerika'da 1913 yılında kullanılmıştır. Bu terim 1913'te Thomas Jonse'nin önerisi üzerine Sosyal Bilimler Komitesinin adının yerine kullanılmıştır.

Bir ilköğretim dersi olarak sosyal bilgiler adı ise 1916'da Amerikan Ulusal Eğitim Derneği tarafından hazırlanan programda kullanılmıştır. 1916'da hazırlanan bir raporda Sosyal bilgilere ait bir tanım yer almıştır ve sosyal bilgileri “konusu doğrudan insan topluluklarının organizasyonu gelişmesi ve sosyal gurupların bir üyesi olarak insana ilişkin şeyler” olarak bahsedilmiştir. Sosyal bilgiler alanında bir gelişme de 1921 yılında, Ulusal Sosyal Bilgiler Konseyi'nin NCSS) kuruluşu ile olmuştur. Bu kuruluş Amerika'da Sosyal bilgiler eğitimi adına her türlü faaliyetin belirleyicisi olmuştur (Öztürk, 2011).

1930'dan sonra Avrupa'da yayılan totaliter rejimler Amerika'daki sosyal bilgiler eğitiminde demokratik değerlere önem veren vatandaşların yetiştirmesini önemli hale getirmiştir. II. Dünya Savaşı ile bu düşünce daha da kuvvetlenmiştir (Aslan, 2016, s.18).

1957'de ise Sovyetler Birliğinin uzaya Sputnik füzesini fırlatması Amerika'da endişeye neden olmuş ve eğitim sistemi ağır eleştirilere tabi tutulmuştur. Bu eleştiriler eğitim sistemi için yapılacak bazı ıslahat hareketlerini beraberinde getirmiştir. Bruner'in geliştirdiği buluş yolu ile eğitim stratejinden etkilenen Sosyal bilgilerde, tarih ve coğrafyanın etkisi azaltılmış yerine sosyoloji, psikoloji, antropoloji, arkeoloji, ekonomi, sosyal psikoloji ve siyaset gibi bilimlerin ağırlığı arttırılmıştır (Doğanay, 2008).

Yeni sosyal bilgiler kuramının ise ABD Ulusal Bilim Vakfının yapmış olduğu araştırma ile başarısızlığı kanıtlanmış 1980'de yeniden Klasik sosyal bilgiler eğitimine geçilmiştir (Erden'den aktaran Aslan, 2016, s.18).

2.3.2. Sosyal Bilgilerin Türkiye'deki Gelişimi

Çeşitli araştırmalarda Sosyal bilgiler dersinin Türk eğitim sistemi içinde on dokuzuncu yüzyıla kadar formal bir çerçevesi oluşturularak verilmediği, medrese eğitimi sırasında informal bir eğitim ile kazanıldığı görülmüştür. Osmanlı Devletinde ise ilk olarak 1836'da açılan rüştiye seviyesindeki “Mektebi Maarifi Adliyelerde” (memur yetiştirmek amacı ile) tarih ve siyaset olarak verilmeye başlandığı görülmüştür (Akyüz, 2011, s. 148).

Daha sonra 1869'da Maarifi Umumiye Nizamnamesi doğrultusunda sıbyan mekteplerinde sosyal bilim dersleri okutulmuştur. Tanzimat döneminde sadece taslak program halinde kalan sosyal bilgiler eğitimi II. Abdülhamit dönemi ile hız kazanmış ve 1913 yılında

“Malumatı Vataniye, Müsahabatı Ahlakiye ve İktisadiye” dersleri olarak okutulmuştur (Öztürk, 2011, s.26).

Türkiye’de ise sosyal bilgiler 1968’e kadar tek disiplinli bir yapıda devam etmiş 1968’den sonra sosyal bilgiler adı altında bir çatı oluşturulmuş ve bu çatı altında çok disiplinli bir anlayış ile tarih coğrafya ve vatandaşlık dersleri okutulmuştur (Dönmez, 2003, s.39).

1980 darbesine kadar sosyal bilgiler olarak işletilen ders 1980’den sonra Milli Tarih ve Milli Coğrafya dersleri olarak işletilmiştir. 1998’den sonra ise yeniden sosyal bilgiler dersi olarak çok disiplinli bir anlayış ile 4. Sınıftan itibaren 7. Sınıfa kadar dört sene art arda bir eğitim verilmesi planlanmıştır. Dünyada ve Türkiye’de sosyal bilgilerin yaşamış olduğu bu serüven, gelişen ve hızlı değişen dünya şartlarına uyum sağlayacak yeni bir program ihtiyacı doğurmuş, misyonu ve vizyonu gereği eğitimden ve programdan beklenen amaçları karşılaması için 2005’de yoğun uğraşlar ve etkili araştırmalar sonucunda bir öğretim programı hazırlanmıştır. Günümüzde de 2005’de temelini atıldığı bu öğretim programı geçerliliğini sürdürmektedir (Özmen, 2015, s.10).

2.3.3. Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Temel Yaklaşımlar

Sosyal bilgiler öğretim programının oluşturulmasında ilk ve en önemli basamak amacın ne olduğuna karar vermektir. Amaç yöntem ve içeriğin belirlenmesinde temel etmedir ve amaç ülkelerin bulundukları şartlardan ve eğitsel ihtiyaçlarından etkilenmektedir. Program hazırlama uzmanları “Ne için sosyal bilgiler?” sorusunu sorarlar ve alınan cevaplar doğrultusunda programın içeriğini düzenlerler. Yukarıda bahsini ettiğimiz üzere sosyal bilgilerin standartlaşmış bir tanımı olmadığı gibi amaçları da ülkelere göre değişiklik göstermektedir. Fakat sosyal bilgiler adına yapılmış araştırmalar ve temel yapıtlar incelendiğinde ne için sosyal bilgiler sorusunun cevabını üç kategori altında toplamak mümkündür. Bu kategoriler ilk olarak 1970 yılında Barr, Barth ve Shermis tarafından kaleme alınan ve Sosyal Eğitim adlı bir dergide yayımlanan makalede dile getirilmiş ve daha sonra bu bilgiler 2013 yılında kitaplaştırılmıştır (Yeşilbursa, 2015).

2.3.3.1. Vatandaşlık Aktarımı Olarak Sosyal Bilgiler

Vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler öğretimi yaklaşımının temel amacı devletin bekası ve ırkın devamı için gerekli bilginin vatandaşa kazandırılmasını sağlamaktır. Dünyada en yaygın kabul gören vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımına göre bireyler kendilerini toplumun devamını sağlayacak kültürün aktarılmasında sorumlu görürler. Bu yaklaşımda bilgilerin ezberlenmesi ve toplumsal değerlerin telkin edilmesi son derece önemlidir. Öğrenciye kazandırılması gereken temel şey bilgidir. Ziyade toplumu ayakta tutacak olan duygunun kazandırılmasıdır. Örneğin bir savaş işlendiğinde öğrenci savaş ile alakalı temel bilgileri unutulabilir fakat savaşı kazandıklarını unutmaz. Ya da yönetim şekillerine ait bir konuda bilgilerden ziyade öğrenciye verilmek istenen temel şey en adil yönetim şeklinin o ülkede olduğuna ve en iyi yaşam şartlarına o ülke vatandaşlarının sahip olduğuna inandırmaktır. Eğitim temel amacı en elzem yaşam becerileri topluma kazandırmaktır. Bu yaklaşım gerçek bilgileri doğru inançları aktarmada araç olarak kabul eder ve toplumların gerçek sorunlarına ışık tutmadığı gerekçesi ile eleştirilir (Barr, Barth ve Shermis, 2013).

2.3.3.2. Sosyal Bilim Olarak Sosyal Bilgiler

Sosyal bilim olarak sosyal bilgiler yaklaşımı her öğrencinin bir bilim insanı gibi düşünmesini ve bilimsel yöntemler kullanarak sosyal bilgiler öğretilmesini amaçlamaktadır. Bu yaklaşıma göre öğretmenlerin temel görevi öğrencinin olaylara sosyal bilim çerçevesinden bakmasını sağlamaktır. Sosyal bilimci gibi düşünen öğrenci geniş ve objektif bir bakış açısına sahip olur ve öğrencinin analiz yetisi gelişir. Bu yaklaşımda öğretmen sosyal problemlere ve tarihsel olaylara ışık tutar ve öğrenciyi araştırma ve öğrenmeye teşvik eder. Vatandaşlık aktarımından farklı olarak olayları yanlı bir şekilde ele almaz tarihsel ve toplumsal konularda yanlı olmayan sonuçlara ulaşılmasını sağlar. Telkin yoktur öğretmen yol göstericidir. Bu yaklaşım bir bilim insanı gibi öğrenciyi araştırma sürecine dâhil eder. Böylelikle öğrenci bilgiye ulaşma sürecinde aktif olarak öğrenme sürecinin içinde yer alır ve eğlenerek öğrenmesini yapılandırır. Bu yaklaşım betimleme yapmada sıradanlıktan uzak olmada oldukça başarılıdır. Bu yaklaşımda ilk iş öğrenciye bilimsel araştırma yöntemleri öğretmek olmalıdır. Bu yöntem ulaşılan bilgilerin

doğruluğunun kanıtlanmasının zor olması ve her konuya uygulanmasının mümkün olmaması nedenleri ile eleştirilmektedir (Barr, Barth ve Shermis, 2013).

2.3.3.3.Yansıtıcı Öğrenme Araştırma Olarak Sosyal Bilgiler

Yansıtıcı öğrenme araştırma yaklaşımına göre hazırlanmış sosyal bilgiler programlarında gerekli bilgiler öğrenciye empoze edilmez öğrencinin kendi değer yargılarını oluşturmaya fırsat verilir. Bu yaklaşımda tıpkı -vatandaşlık aktarımı olarak sosyal bilgiler yaklaşımında olduğu gibi- öğrencilerine iyi vatandaş olmayı öğretmek ister ve toplumun devamını sağlayacak bilgi ve donanımı bireyine sağlamayı amaçlar fakat bunu problem çözerek ve elde edilen sonuçları hayata aktararak kazandırmayı hedefler. Bu anlayışa göre okulda öğretilen bilgilerin hayatta bir karşılığı olmalıdır ve bu bilgiler pragmatik bir amaca hizmet etmelidir. Yansıtıcı öğrenme araştırma yaklaşımına göre birey toplumun temel değerlerini elde etmeli ve toplumun temel problem ve ihtiyaçlarına, problem çözme yeteneklerini yaratıcılık becerilerini ve eleştirisel kabiliyetlerini kullanarak çözümler bulmalıdır (Barr, Barth ve Shermis, 2013).

2.4. Ölçmenin Tanımı

Belirli bir plan dâhilinde yapılan eğitim öğretim faaliyetlerinin amacına ulaşmış olup olmadığını tespit etmek için ölçme işlemi yapılır. Ölçme işlemi, doğada var olan canlı veya cansız varlıkların bazı özelliklerini tespit etmek amacı ile yapılan işlemdir.

Turgut ve Baykul (2015,s.104) ölçmeyi, “bazı özelliklerin incelenmesi ve elde edilen sonuçların sayı ve sembollerle gösterilmesi şeklinde tanımlar”.

Uyanık ve Çalışkan (2015), “bir betimle işlemidir” diye tanımlar.

Akarsu (2018)’ya göre “ölçme, belirli ilkeler ve yöntemlere göre kişilerin belirli niteliklerini sayısal olarak ifade etme için gerekli araçların seçilmesi sürecidir.

Yukarıdaki tanımlara göre ölçme için belirlenmek istenilen bir özellik, bu özelliği ölçecek bir araç ve elde edilen bilgileri yansıtan bir ifade şekli gereklidir.

2.4.1. Ölçme Türleri

2.4.1.1. Doğrudan Ölçme

Yapılan ölçme işleminde tanımlanmak istenilen özellik doğrudan gözlemlenebiliyor ise yapılacak olan işleme doğrudan ölçme işlemi denir. Örneğin poşette kaç elma olduğu bilgisine doğrudan sayarak ulaşabiliriz. Yapılan bu işlem doğrudan ölçme işlemidir. Yine masanın boyunu uygun bir ölçme aracı kullanarak tespit edebiliriz o halde yapılan bu işlemde doğrudan ölçme işlemidir (Binbaşıoğlu'ndan aktaran Azrak, 2017).

2.4.1.2. Dolaylı Ölçme

Ölçme yaptığımız unsur doğrudan gözlemlenemiyorsa (zekâ, sıcaklık, vb.) başka bir unsura verdiği tepki ile ölçüm yapılır. Örneğin hava sıcaklığını ölçerken kullandığımız termometrelerde cıvanın hava sıcaklığına bağlı olarak yükselmesi dolaylı ölçmeye örnek verilebilir. Aynı şekilde zekâyı direk gözlemleyemezken geliştirilen bir takım envanterler sayesinde bireyin zekâsı hakkında bir hükme varılır (Çalışkan ve Yiğittir, 2015).

2.4.1.3. Türetilmiş Ölçme

Bu ölçme işleminde ise istenilen ölçme sonucuna bir başka matematiksel işlem yapıp sonuca ulaşıyor ise bu ölçme işlemi türetilmiş bir ölçme işlemidir. Örneğin havadaki bağıl nemi hesapladığımızda, “Mutlak nem/ Maksimum nem X 100 = Bağıl nem” sonucuna bir dizi işlemler sayesinde ulaştığımız için bu ölçme işlemi türetilmiş ölçmeye girmektedir (Gelbal, 2013).

2.5. Değerlendirme

Ölçme sonuçlarını bir ölçüt ile karşılaştırarak yapmış olduğumuz karar verme işlemine değerlendirme denir (Turgut ve Baykul, 2015, s.68). Örneğin, “sınavdan 70 puan alanlar sınavı geçmiştir.” ifadesinde ki sınav bir ölçme aracı, 70 puan ölçüt, sınıfı geçmiş olmaları da bir karar içerdiği için değerlendirmedir.

2.5.1. Değerlendirme Türleri

2.5.1.1. Ölçüte Göre Değerlendirmeler

2.5.1.1.1. Mutlak Değerlendirme

Eğer ulaşılan değer yargısına mutlak bir ölçütten faydalanarak ulaşıyor ise yapılan değerlendirme mutlak bir değerlendirmedir. Değerlendirmeye tabi olan canlı veya cansız varlık gruptan bağımsız değerlendirilir. Örneğin sınıf geçme notu “45” olan bir eğitim sisteminde “45” mutlak bir ölçüttür. Ve gruptan bağımsız olarak “45 puan” ortalamasına sahip olan bireyler sınıfı geçmektedir (Gelbal, 2013).

2.5.1.1.2. Bağlı Değerlendirme

Bağlı değerlendirmelerde karar verme sürecinde mutlak bir ölçüt yoktur. Değerlendirme grubun özelliklerine göre yapılır. Örneğin boy ortalaması “185” olan bir grup içinde “175” boya sahip bir birey kısa olarak değerlendirilirken, boy ortalaması “170” olan bir grupta “175” boya sahip olan kişi uzun olarak değerlendirilir. Bağlı değerlendirmeler genellikle aday sayısı fazla fakat kontenjan sayısı az olan seçme sınavlarında kullanılır. Seçilme puanını grubun ortalaması belirler (Kubiszyn ve Borich’den aktaran Atılgan, Yurdakul ve Öğretmen, 2012).

2.5.2. Amacına Göre Değerlendirmeler

2.5.2.1. Tanıma ve Yerleştirmeye Yönelik Değerlendirmeler

Bu değerlendirme türünde gaye kişilerin hazırbulunuşluklarını tespit etmek ve uygulanacak olan programa yön vermektir. Üniversitelerde eğitime başlamadan önce yapılan dönmelik muafiyet sınavları buna örnektir (Uyanık ve Çalışkan, 2015, s. 307).

2.5.2.2. Biçimlendirmeye Yönelik Değerlendirmeler

Bu değerlendirmeler süreç içinde yapılan faaliyetlerin etkinliğini tespit etmek ve eğitimin aksayan yönlerini bulup geri dönüşüm sağlayarak yapılan faaliyetleri iyileştirmek adına

yapılır (Uyanık ve Çalışkan, 2015, s. 308). Ünite sonlarındaki testler eğitim süreci devam ederken yapılan deneme sınavları biçimlendirmeye yönelik değerlendirmelerdir.

2.5.2.3. Değer Biçmeye Yönelik Değerlendirmeler

Eğitim faaliyetlerinin sonunda yapılan bu değerlendirmelerin asıl amacı öğrenciye not vermektir. Bu değerlendirmelerden amaç eğitim faaliyetlerinin amacına ulaşma derecesini belirlemektir. Final sınavları, yılsonu bütünleme sınavları bu sınavlara örnek olarak gösterilebilir (Demirel, 2014, s. 173-174).

2.6. Bir Ölçme ve Değerlendirme Aracında Bulunması Gereken Özellikler

Bir ölçme işleminin doğru yapıpı amacına ulaşması için istenilen özelliği doğru ölçmesi gerekmektedir. Doğru bir ölçme içinde ölçme aracının sahip olması gereken bazı özellikler vardır. Bu özellikler güvenilirlik, geçerlilik ve kullanışlılıktır. Bu kavramları kısaca açıklayalım.

Güvenirlik; yapılan ölçme işleminin hatalardan arınık olma durumudur. Bir ölçme aracı tutarlı, kararlı ve duyarlı sonuçlar veriyor ise güvenilirlik açısından yeterlidir (Yılmaz, 2011).

Geçerlilik; kavramı bir ölçme aracının amacına hizmet etme durumudur. Ölçme aracının ölçülen özellik ile uyumlu olması gerekmektedir. Örneğin, sosyal bilgiler öğretmeni öğrencilerinin sosyal bilgiler dersini sevip sevmediğini tespit etmek için derste öğrencilerine, sosyal bilgiler ünitesinin konularını içeren bir sınav uygulamıştır. Ölçmedeki amacımız tutum belirlemek iken yapılan ölçme işleminde bilgi ölçülmüştür. Bu durumda yapılan ölçme işlemi amacına hizmet etmediği için geçerliliği düşüktür (Küçükahmet, 1999).

Kullanışlılık; ölçme araçlarında bulunması gereken bir diğer özelliktir. Kullanışlılık ölçme aracının hazırlanması, çoğaltılması, uygulanması ve verilerin değerlendirilmesinin kolay ve ekonomik yapılabilmesidir (Uyanık ve Çalışkan, 2015, s. 312).

2.7. Ölçme ve Değerlendirme Araçları

Ölçme değerlendirme işlemleri yapılırken bu işlemleri gerçekleştirmek için bazı araçlara ihtiyaçlar duyulur. Bu sebeple eğitim sürecinde çocuğun öğrenme durumunu betimlemek adına bazı ölçme ve değerlendirme araçları geliştirilmiştir. Bu araçlar günümüz eğitim uzmanları tarafından Klasik ve tamamlayıcı ölçme araçları olarak bir ayrım görmektedir. Bu ayrımın temel nedeni klasik ölçme ve değerlendirme araçlarını ürüne yönelik değerlendirme yapması ve sonuç odaklı bir karar vermesidir.

Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları (süreç odaklı değerlendirme araçları, tamamlayıcı ölçme araçları gibi isimlerde alır) olarak nitelendirdiğimiz grupta ise sürece yönelik bir değerlendirme yapılır ve bireyin öğrenme durumu her aşamada kıymetli kabul edilir.

Klasik ölçme değerlendirme araçları her ne kadar ürün odaklı bir değerlendirme yapıyor olsa da bugüne kadar yapılan birçok araştırmada öğretmenler tarafından -kullanışlı olması nedeniyle- en çok tercih edilen ölçme ve değerlendirme araçlarıdır. Ayrıca klasik ölçme ve değerlendirme araçları, ölçme süreci içerisinde tamamlayıcı ölçme araçlarına yardım etmek amacı ile de kullanıldığı için ölçme ve değerlendirme sürecinin ayrılmaz bir parçası olmuşlardır.

Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları ise değişen dünya şartlarına uygun olarak eğitim sistemlerinde meydana gelen değişikliğe paralel literatüre girmiş, adından da anlaşılacağı üzere eğitim sürecinin tamamlayıcısı olmuşlardır. Ayrıca bireysel farklılıkları dikkate alıp yansıtıcı düşünme gibi bir takım becerileri desteklediği için eğitimin amacına ulaşmasında büyük rol üstlenirler (Çepni ve Çoruhlu, 2011).

2.7.1. Klasik Ölçme ve Değerlendirme Araçları

2.7.1.1. Yazılı Sınavlar

Yazılı sınavlar ölçme ve değerlendirme denince ilk akla gelen sınav türleridir. Yazılı yoklamalarda sınavı uygulayan kişi sormuş olduğu açık uçlu sorular ile bireyin bilgilerini organize edip kâğıda dökmesini istemektedir.

Yazılı sorularının hazırlanması kolay, okunması ve puanlanması ise oldukça zordur. Diğer ölçme araçlarına oranla şans başarısı oldukça düşüktür ve sadece bilen yapabileceği bir sınav türüdür. Bu nedenle güvenilirliği yüksek olsa da puanlama sisteminde yaşanan zorluk (tamamen doğru veya tamamen yanlış bir cevabın belirlenememesi, cevabın öznel yorumlanabilir olması) puanlamada hatalara neden olmakta ve güvenilirliği düşürmektedir (Çalışkan ve Yiğittir, 2015).

Yazılı sınavlarında olası hataları minimuma indirip geçerlilik ve güvenilirliği arttırmak için, yazılı soruları açık ve anlaşılır bir dil ile yazılmalı, sınav öncesinde ayrıntılı bir cevap anahtarı hazırlanmalı ve yazılı soruları mümkünse başka bir puanlayıcı tarafından değerlendirilmelidir (Çalışkan ve Uyanık, 2015, s.317).

2.7.1.2. Kısa Cevaplı Testler

Kısa cevaplı testlerde, cevaplar net olduğu için yazılı sınavlarına oranla daha nesnel değerlendirmeler yapılabilmektedir. Hazırlanması ve puanlanması kolay olduğu için çok sayıda soru hazırlanabilir. Çok sayıda soru hazırlanması kapsam geçerliğini arttırmaktadır. Aynı zamanda birim sayısı arttığı için ölçme aracı daha duyarlı hale gelmekte buda ölçme aracının güvenilirliğini arttırmaktadır. Yine şans başarısı düşük bir sınav türüdür. Buda güvenilirlik açısından olumlu bir unsurdur. Fakat kısa cevaplı testler, bilgiye dayalı bilgileri ölçmektedir. Üst düzey zihinsel becerileri ölçmekte yetersizdir (Çalışkan ve Yiğittir, 2015).

2.7.1.3. Doğru Yanlış Soruları

Doğru yanlış sorularında öğrencilerden verilen önermenin doğru veya yanlış olduğuna karar vermesi beklenmektedir. Bu tür soruların hazırlanması uygulanması ve puanlanması oldukça kolaydır. Kısa cümleler halinde hazırlandığı için soru sayısı arttırılabilir bu durumda kapsam geçerliliğine ve duyarlılığa katkı sağladığı için güvenilirliğe olumlu katkı sunar. Fakat şans başarısı %50 olduğu için güvenilirlik düşmektedir. Şans başarısını düşürmek için öğrencilerden neden yanlış veya neden doğru gibi düzeltmeler yapması istenebilir (Güler, 2011).

2.7.1.4. Çoktan Seçmeli Testler

Çoktan seçmeli testler, verilen seçenekler içerisinde doğru cevabın belirlenmesine yönelik hazırlanan testlerdir. Çoktan seçmeli testler ülkemizde yapılan merkezi sınavların çoğunda tercih edilen ölçme ve değerlendirme aracı olmuştur. Bunun temel nedeni geçerliliği, güvenirliliği ve kullanışlılığı yüksek bir ölçme aracı olmasıdır. Ve diğer bir nedende matematiksel birtakım analizlere imkan vermesidir. Çoktan seçmeli sorularda çok soru sorulabildiği için kapsam geçerliliği yüksektir. İyi hazırlanmaz ise çoktan seçmeli sorular sadece alt düzey bilişsel becerileri ölçmekte sınırlı kalır. Bu sınav türünü hazırlamak diğer sınav türlerine oranla zordur ve uzmanlık gerektirmektedir. Fakat nesnel değerlendirmeler yapıldığı için güvenirliliği yüksektir. Çok çeşitli şekillerde hazırlanabilir. Şans başarısı dikkatli hazırlandığı sürece düşük tutulabilir (Turgut ve Baykul, 2015, s.186-187).

2.7.1.5. Sözlü Sınavlar

Sözlü sınavlar, genellikle sınavı uygulayan kişilerin bireylere soruları sözlü olarak yönlendirdiği bireylerinde bu sorulara sözlü olarak cevap verdiği sınav türleridir. Sözlü sınavların geçerliliği ve güvenirliliği oldukça düşük olmasına rağmen günümüzde hala kullanılan sınavlardan biridir.

Sözlü sınavlarda cevaplayıcıları teker teker dinleme mecburiyeti olduğu için uygulanması oldukça zaman almaktadır. Ayrıca her bir birey için ayrı sınav hazırlama mecburiyeti vardır. Bu sınavlar cevaplayıcı açısından da oldukça sıkıntılıdır. Sorulan sorular o anda cevaplanır ve gözden geçirilme imkânı yoktur. Ayrıca sınav esnasında bir kayıt yapılmadığı için genel izlenime dair bir puan verilmesi de ayrıca bir güvenirlilik sıkıntısı oluşturmaktadır. Amacı sözlü ifade yeteneğini ölçmek olmayan durumlarda kullanmak uygun değildir (Bahar, Nartgün, Durmuş ve Bıcak, 2012).

2.7.1.6. Eşleştirme Soruları

Belirli bir mantığa göre ayrılan iki grup arasında yapılacak olan eşleştirmeyi amaçlayan testlerdir. Bu terslerde puanlayıcı hatası az ve şans faktörü düşüktür. Bilgiyi ölçen sorularda etkindir, iyi hazırlanmadığı sürece üst düzey zihinsel becerileri ölçme konusunda

ise yetersizdir. Her konuya uyarlanamaz ve ezberci öğretime neden olabilir. Bir eşleştirmede yapılan hata diğer eşleştirmelerde de hataya neden olabilir (Kıcır Deral, 2016, s.762-763-764).

2.7.2. Tamamlayıcı Ölçme ve Değerlendirme Araçları

2.7.1.1. Rubrikler (Puanlama Anahtarları)

Rubrikler performans görevlerinde süreci ve sonucu ayrıntılı bir şekilde yönetebilmek için kullanılan bir değerlendirme anahtarlarıdır. Ölçme sürecinde nerede eksiklikler olduğunu gösterir, dönüt sağlar ve eksikliklerin giderilmesine imkân sunar. Ayrıntılı hazırlandığı için puanlama hatalarını azaltır bu durumda güvenilirliği yükseltir. Öğrencinin puanlama ile alakalı belli kriterleri görmesini sağlar, bu durum en baştan süreç hakkında öğrenciyi aydınlatır. Eğitimde kullanılan iki tür rubrik vardır. İlki *holistik* rubriklerdir. Bu rubrikler ortaya çıkan bütün olarak değerlendirir. İkinci rubrikler ise *analitik* rubriklerdir. Analitik rubrikler ise sürecin her bir aşamasını ayrı başlıklar altında inceler ve analiz eder (Uyanık ve Çalışkan, 2015, s.325).

2.7.1.2. Tanılayıcı Dallanmış Ağaç

TDA tekniği birbirleri ile ilişkili önermelerden oluşan bir diyagram şeklindedir. Bu ölçme aracının amacı bilgi örüntülerini görmek ve yanlış kavram oluşumlarını gidermektir. Bu işlevleri sayesinde biçimlendirmeye yönelik ölçme ve değerlendirme süreçlerinde kullanılmasında büyük yarar sağlamaktadır (Bahar, Nartgün, Durmuş ve Bıcak, 2012).

2.7.1.3. Yapılandırılmış Grid

Bilgi yetersizliklerini ve yanlış kavram oluşumlarını tespit etmede önemli işlev sahibi tekniklerden birisi olan yapılandırılmış grid, konu hakkında bilgisi olmayanların cevaplaması mümkün olmayan etkinlikler içermektedir. Yapılandırılmış grid, bir konu hakkında benzer ve ayrı olan yönleri bulmaya, analiz edip değerlendirmeye imkân sunar. Genellikle ünite sonlarında konu hakkında ilişkili veya ayrık öğeleri bulup mantıksal bir sıraya koymak amaçlandığı için üst bilişsel yeteneklerin tespit edilmesinde önemli bir

araçtır. Yapısı itibariyle de görsel zekânın tespitinde de önemli bir işleve sahiptir (Uyanık ve Çalışkan, 2015, s.328).

2.7.1.4. Kavram Haritaları

Kavram haritaları hem öğretilecek konuyu bütüncül görüp genel bir izlenim oluşturmada hem de bilgi yetersizliği ve yanlış kavram oluşumlarının tespitinde kullanılan bir tekniktir. Bu yönüyle hem öğretim tekniği olarak iş görmekte hem de ölçme aracı olarak kullanılmaktadır.

Kavram haritaları eğitim sürecinin her aşamasında kullanıma uygun bir teknik olduğu için öğretmenlerin işini kolaylaştıran kullanışlı bir eğitim aracıdır. Kavram haritaları en karmaşık konuları dahi görselleştirip somutlaştırdığı için öğrenme güçlüğü çeken öğrenciler içinde avantajlı bir eğitim imkânı sunar. Öğrenciler kavram haritaları sayesinde bilgiler arasında bağlantı kurmayı ve bilinen kavramları organize etmeyi öğrenirler. Öğretmenler ise kavram haritaları sayesinde öğrencilerdeki bilgi yetersizliklerini ve yanlış kavram oluşumlarını tespit eder. Bu sayede elde edinilen bulgular öğretim etkinliklerine yön verir (Bahar, Nartgün, Durmuş ve Bıçak, 2012).

2.7.1.5. Performansa Dayalı Ölçme

Performansa dayalı ölçme her düzeyde öğrenme ürünü olan niteliklerin ölçülmesidir. Yani yazılı sınavlar, sözlü sınavlar vb. gibi Klasik yöntemlerde birer performans ölçme aracıdır. Bu durumda performansa dayalı ölçme bir alternatif değil sürecin tamamlayıcı bir ögesidir. Fakat performansa dayalı ölçme daha çok klasik ölçme araçlarının kullanılmadığı beceri ve yaratıcılık gerektiren (resim yapma, kompozisyon yazma, araştırma yapma, ürün tasarlama, müzik aleti çalma vb.) öğrenme durumlarının ölçülmesinde kullanılır. Performansa dayalı ölçmelerin eğitim sitemine en büyük katkısı üst düzey karmaşık becerilerin ölçülmesine yardım etmesidir. Performans değerlendirmeleri sürecin ölçülmesini sağlar ve yaparak yaşayarak ilkesine benimser. Performansa dayalı ölçmede temel amaç gerçek hayat durumlarını ölçmektir. Bu açıdan değerlendirilecek olursak performansa dayalı ölçme alternatiften çok tamamlayıcı bir değerlendirme aracıdır. *Tamamlayıcı Değerlendirme*; gerçek yaşam durumlarının değerlendirilmesidir. Yansıtıcı

düşünme becerisi baz alır ve çok yönlü zeka kullanımını gerektirir. Performansa dayalı ölçme araçları tıpkı yazılı sınavlar gibi puanlama sıkıntısı yaşarlar (nesnel bir puanlama yapılmasının zor olması), bu sorunun en temel çözümü derecelendirilmiş puanlama anahtarlarının (rubrik) hazırlanıp süreç içinde kullanılmasıdır. Yine detaylı bir uğraş gerektirmesi ve puanlamanın uzun zaman alması performansa dayalı ölçme aracının olumsuz tarafı olarak kabul edilebilir (Çepni, 2007).

2.7.1.6. Portfolyo

Portfolyolar, öğretmenler tarafından öğrenciler adına belli amaçlarla tutulan ürün etkinlik dosyalarıdır. Potfolyolar öğrencilerin ilgi ve yeteneklerinin belirlenmesinde öğretmen öğrenci ve veliye büyük fayda sağlar. Aynı zamanda bu dosyaların içeriği yordalama yaparak öğrencinin eksik yanlarının giderilmesine yardımcı olurken. Yetenekli olduğu alanlara yönlendirilmesinde iyi bir bilgi kaynağı oluşturur. Portfolyolar, öğrencinin kendi gelişimini izlemesine de yardımcı olur ve öz yeterlilik algısının gelişimine yardımcı olur. Dünya genelinde portfolyolar bir üst öğrenime geçmede dikkate alınılır. Portfolyoların performansa dayalı ölçme araçlarında olduğu gibi puanlama güvenilirliği problemi vardır (Kan, 2007).

2.7.1.7. Projeler

Proje, öğrencilerin bir konu hakkında belirli aşamaları izleyerek yapmış oldukları çalışmalardır. Bireysel veya grup halinde yapılabilir. Projeler aynı zamanda birer performans değerlendirmesi olduğu için yaparak yaşayarak ilkesini işe koşar. Projeler derinlemesine bir araştırma ve uzun zaman gerektirir. Öğrenciler proje sonunda bir ürün veya detaylı bir rapor ortaya koyarlar. Projede öğrenci, ilk adım olarak bir konu veya problem belirler, ardından derinlemesine bir literatür taraması yaptıktan sonra konu hakkında sorunları ortaya koyar ve detaylı çalışmalar sonucunda belli cevaplara ulaşır. En sonunda ulaştıkları sonucu veya çalışma sonucunda elde edilen ürünü raporlaştırarak öğretmenine sunar. Projelerinde en büyük eksisi puanlayıcı hatalarına neden olabileceği gerçeğidir. Bu hataları en aza indirmek için, diğer tamamlayıcı ölçme araçlarında olduğu gibi, detaylı bir puanlama anahtarının kullanılmasında büyük yarar vardır. Ayrıca

puanlama anahtarları öğrenciye sürecin başında verilmeli ve öğrencilerin aşamaları ve değerlendirmeye tabii olacakları unsurları görmeleri gerekmektedir (Turgut ve Baykul, 2015).

2.7.1.8. Öz, Akran ve Grup Değerlendirmeler

Öz değerlendirme; öğrencilerin kendi öğrenmelerini izleyebilmeleri amacı ile yapılan değerlendirmelerdir. Öz değerlendirme öğrencilerin öz saygı ve öz güven oluşumunu destekler ve öz eleştiri yeteneklerini de geliştirir. Fakat öğrencilerin yapmış olduğu diğer değerlendirmelerde dâhil bu tarz değerlendirmelerin geçerlilik ve güvenilirliği, objektif bir değerlendirme yapılmasının zor olması nedeniyle, düşüktür (Bahar, Nartgün, Durmuş ve Bıcak, 2012).

Akran Değerlendirme; öğrencilerin sınıftaki arkadaşlarını değerlendirdiği bir değerlendirme türüdür. Öğrencilerin eleştirisel düşünme yeteneklerini geliştirir. Değerlendirilen öğrenci ise öğrenme yeterliliklerine dair birtakım eksiklikleri, arkadaşlarının yardımı ile görebilir. Fakat öğrenciler tarafından amacı anlaşılmadığı sürece yanlılıklara neden olabileceği için geçerlilik ve güvenilirliği düşüktür (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005).

Grup Değerlendirme; ise grup çalışmalarında grup üyelerinin hem kendilerini hem de gruptaki diğer bireyleri değerlendirmesini kapsar. Amaç grup üyelerinin iş birliği içinde çalışmalarına ve sorumluluk duygusu ile hareket etmelerine yardımcı olmaktır. Öğretmen tarafından hazırlanan bir ölçüt baz alınarak değerlendirme yapılır. Diğer öğrenci değerlendirmelerinde olduğu gibi öz eleştiri yapma ve eleştirisel düşünme yeteneklerini geliştirir ve öğrencileri işe koştugu için öğrenme sürecine karşı öğrencinin olumlu tutum geliştirmesine ve öğrencilere motivasyon sağlanmasına yardımcı olur (Uyanık ve Çalışkan, 2015, s. 344).

2.7.1.9. Kelime İlişkilendirme Testleri (KİT)

Kelime ilişkilendirme testleri bireyin bilişsel yapılarını ortaya çıkarmak amacıyla kullanılan ölçme ve değerlendirme araçlarıdır. Bu testlerde bireye bir anahtar kelime verilir ve zihninde canlandığı ve bilişsel olarak kelime ile ilişki kurduğu kavramların yazılması

istenmektedir. Böylelikle bireyin konu hakkındaki zihinsel yapısı çözümlenmiş olur. Ortaya çıkan sonuca göre bireyin kavram veya konu hakkındaki eksik yanları çözümlenir ve kavram ile alakalı öğrenmelerin yeterli ve anlamlı olup olmadığı hakkında karara varılır (Deveci, Köse ve Bayır, 2014, s. 106-108).

2.7.1.10. Dilsiz Haritalar

Dilsiz haritalar bireyin zihnindeki eksiklerin ve hataların belirlenmesi ile görsel algının kuvvetlenmesinde önemli bir role sahiptir. Özellikle Sosyal bilgiler, Tarih ve Coğrafya gibi derslerde mekanı algılama becerisi ve harita okur yazarlığı becerisinin kazandırılmasında önemli bir yere sahiptir. Dilsiz haritalar bir konu hakkında hazırlanmış, görsel şemanın öğrenci tarafından doldurulmasına dayanan bir süreç izler. Bu ölçme sürecinde öğrencinin zihnindeki bilgileri kâğıda aktarması beklenir. Değerlendirme sırasında öğrencinin eksikleri ve hatalı bilgileri hakkında geri bildirim verilir (Kızılcaoğlu ve Ünlü, 2008, s. 47-48).

2.8. Sosyal Bilgiler Eğitimde Kullanılabilecek Tamamlayıcı Ölçme Araçları

2.8.1. Yaratıcı Drama

Yaratıcı drama yöntemi, öğrencilere verilen herhangi bir konu hakkında öğrencilerin kendi donanım ve yeteneklerinden yola çıkarak yapmış oldukları canlandırmalardır. Yaratıcı drama yöntemi öğrencilerin iletişim becerisini geliştirmesini ve organize olmayı öğrenmelerini destekler. Bu yönüyle bireylere sosyal becerileri kazandırmayı amaçlayan sosyal bilgiler dersi için büyük önem arz etmektedir. Ayrıca süreci oyunlaştırdığı için son derece eğlenceli bir yöntemdir. Bu yöntemde rol oynama yönteminden farklı olarak öğrencilere sunulmuş bir metin yoktur. Yaratıcı dramada, öğrenciler verilen temayı belli yönergelerden yola çıkarak kendi yaratıcılıkları doğrultusunda geliştirdikleri için yaratıcılık becerisini geliştirme fırsatı da yakalamış olurlar. Öğrenciler kazanmış olduğu bir takım bilgi değer ve becerileri bu yöntem ile hayatta yansıtmaya fırsatı bulurlar. Öğrenciler drama süreci boyunca büründükleri rolün hakkını vermek için büründükleri karakterin nasıl düşündüğünü anlamaya çalışırlar. Bu süreçte empati yeteneğini kullanmış olurlar. Ayrıca yaratıcı drama yöntemi tarih konularının öğretiminde kullanılan tarihsel

empati becerisinin geliştirilmesinde de etkin olarak kullanılabilir (Azrak, 2017). Bu yöntem, seviye belirlemek amacı ile yapılacak bir ölçme- değerlendirme faaliyetinde ve kavram yanlışlarını ortaya çıkarmayı amaçlayan (biçimsel amaçla yapılan) bir ölçme- değerlendirme etkinliğinde tamamlayıcı bir ölçme- değerlendirme aracı olarak kullanılabilir.

2.8.2. Gözlem

Gözlem yöntemi; bireysel akran ve grup değerlendirmesinde öğrenciden sergilemesi beklenen bir takım performansların izlenip değerlendirilmesinde bir ölçme değerlendirme yöntemidir. Gözlem sürecinde öğretmen sadece ortaya koyulan bilgi ve yeteneği değil bilgi ve yeteneğin edinilme ve davranışa dönüştürülme aşamasını da bilgi sahibi olabilir.

Gözlem yönteminin eğitim açısından daha sağlıklı sonuçlar vermesi için önceden gözlem formunun amaç doğrultusunda hazırlanması ve öğrencilerin birden fazla durum ve zamanda gözlemlenmesi gerekir ve gözlem sonuçlarının gözlem anında kayıt altına alınması son derece önemlidir (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005).

2.8.3. Görüşme

Görüşme yöntemi kişiler ile bir konu hakkında bilgi edinmek veya veri toplamak amacı ile birebir veya online olarak yapılan bir araştırma yöntemidir. Bu yöntem ile birlikte görüşme sırasında öğrenciler ile bir kazanım hakkında görüşülebilir öğrencilerin bilgi eksiklikleri ve kavram yanlışları tespit edilebilir, bazen konu hakkında ön yargı ve tutumlar ortaya çıkarılabilir. Çıkan sonuçlar doğrultusunda eğitim faaliyetlerine yön verilebilir. Görüşmede dikkat edilmesi gereken temel husus görüşme öncesinde görüşmenin çerçevesinin belirlenmesi ve görüşme sorularının hazırlanması olmalıdır. Görüşmede öğrenciye yöneltilen soruların önceden öğrencilere bildirilmesinde fayda vardır. Yapılacak olan görüşme işleminin bir not değeri taşımadığı mutlaka belirtilmelidir. Görüşme sırasında öğrencilerin rızası doğrultusunda ses kaydı alınabilir ve mutlaka öğretmen tarafında verilen cevaplar not edilmelidir (Azrak, 2017).

2.8.4. Poster

Poster görsel öğrenmeleri ön plana çıkartarak ve soyut öğrenmeleri somutlaştırarak anlamlı hale getirmede etkili olarak kullanılabilecek önemli bir öğretim tekniğidir. Aynı zamanda posterler bilgiyi öze indirme ve sunum yapma gibi becerileri ortaya çıkarma bakımından ölçme-değerlendirme sürecinde kullanılabilecek eğlenceli bir ölçme aracı olabilir (Azrak, 2017).

2.8.5. Anlam Çözümleme Tabloları

Anlam çözümleme tabloları öğrencilerin belli kavramlar hakkında, karşılaştırma ve analiz yaparak kavramların benzer ve farklı niteliklerini anlamalarına yardımcı olan bir yöntemdir. Ölçme değerlendirme sürecinin üç temel amacı olan tanımaya biçimlendirmeye ve değer biçmeye yönelik yapılacak her türlü ölçme- faaliyetinde de işlevsel olarak kullanılabilir (Karakuş, 2019).

2.8.6. Balık Kılçığı

Problem çözme yönteminde en etkili olan ve sık kullanılan bu teknik problemi sebep -alt sebep halinde gösteren kapsamlı bir çözüm diyagramıdır. Problem için detaylı bir çözüm yolu geliştiren olaylar ve nedenler arasında bağlantıyı gösteren detaylı ve objektif bakış açısı kazandırmada oldukça etkilidir (Atalay ve Kılıç, 2015, s.74). Sosyal bilgiler öğretiminde özellikle toplumsal konuları içeren sosyolojik ve sosyal psikolojik kazanımların değerlendirilmesinde fayda sağlayabilir.

2.8.7. Bulmaca

Öğrenmeyi ve ölçmeyi oyunlaştırarak öğrenciye çeşitli ipuçlarının verilmesi ile cevaba ulaşmalarını sağlayan eğlenceli ve eğitici bir yöntemdir. Özellikle bilgi düzeyindeki kazanımların ölçülmesinde iyi hazırlanıp geliştirilir ise üst düzey zihinsel becerilerin ölçülmesinde etkin olarak kullanılabilir (Tıkbaş, 2011)

2.8.8. Zihin Haritaları

Zihin haritaları öğrencilerin belirlenen bir konu hakkında yaratıcı ilişkiler kurduğu ve bunu görselleştirerek kağıda aktardığı bir öğretim tekniğidir. Öğrenciler zihin haritaları sayesinde hafızaları ortaya koyarlar. Bu yöntem İsveçli matematikçi ve beyin araştırmacısı Tony Buzan tarafından ortaya konmuştur (Brinkmann'dan aktaran Gür ve Bütünler, 2008).

2.8.9. Kontrol Listeleri

Kontrol listeleri özellikle performans görevlerinde istenilen davranışın sergilenip sergilenmediğinin kontrolünü sağlayan ve oldukça sınırlı bir sınıflama yapılmasına imkan veren (evet- hayır vb.) bir ölçme aracıdır. Hazırlanması ve uygulanmasının fazla zaman almaması açısından kullanışlı bir yöntemdir. İyi hazırlandığı takdirde öğrenme durumlarının betimlenmesi ve öğrenciye gerekli yönlendirilmelerin yapılması için önemli bir ölçme aracı olabilir (Yılmaz, 2017).

2.8.10. Kompozisyon

Kompozisyon bir konuda duygu ve düşünceleri ifade etmeye yaran yazılı anlatım türüdür. Aynı zamanda kompozisyon kelimelerin uyum içinde organize olma şeklidir. Kompozisyonda düşünce örgüsü giriş gelişme ve sonuç aşamaları ile oluşturulur. Kompozisyon bir anlatım becerisi olduğu için hayatın her aşamasında karşımıza çıkabilecek bir yetkinlik kazandırmayı da amaçlar. Türkçe öğretim programlarında sıklıkla kullanılan bu yöntem iletişim becerisi kazandırmada ve düşünceyi ifade etme gibi sosyal yetkinliklerin kazandırmada da ve değerlendirilmesinde etkili olarak kullanılabilecek yöntemlerden biridir. Kompozisyon yazarken söz tekrarından kaçınılmalı duygu ve düşünceler en yalın hali ile açık ve duru bir şekilde ifade edilmelidir. Ayrıca kompozisyonlar belli kavram olay ve düşünceleri bir araya getirip anlamlı bir bütün oluşturma işi olduğu için sentez basamağındaki kazanımların ölçme-değerlendirilmesinde de kullanılabilir (Yılmaz, 2012).

BÖLÜM 3

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Yılmaz (2017) çalışmasında Afyon merkezde bulunan 51 öğretmenden uygulamış oldukları sınav kağıtları incelenmiş ve 12 öğretmen ile de görüşme yapılmıştır. Elde edilen bulgulara göre öğretmenler en fazla Bloom taksonomisinin en alt basamağı olan bilgi ve kavrama düzeyinden soru sorarken değerlendirme basamağında tek bir soruya bile rastlanmamıştır.

Tünkler (2017), çalışmasını Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim gören öğretmen adayları üzerinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmasında "Tamamlayıcı Ölçme-Değerlendirme Tekniklerine Yönelik Okuryazarlık Testi" ile "Mikroöğretim Uygulama Süreci Değerlendirme Formu" kullanmıştır. Elde ettiği sonuçlara göre öğretmen adaylarının mikroöğretim ile sürece yönelik ölçme-değerlendirme tekniklerine ilişkin olumlu yönde bir görüşe sahip oldukları tespit edilmiştir.

Azrak (2017), çalışmasını Ömer Halisdemir Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı'nda 1. 2. 3. ve 4. sınıfta öğrenim gören 282 öğretmen adayı ile yapmıştır. Veri toplama aracı olarak "Ölçme-Değerlendirme Okuryazarlığı Envanteri" kullanılmış ve öğretmen adaylarının ölçme-değerlendirme okuryazarlığı konusunda eksikleri olduğu sonucuna ulaşmıştır. Araştırmaya göre ölçme-değerlendirme konusundaki sonuçlar, sınıf düzeyine dersi alma durumuna göre ve akademik ortalamaya göre de anlamlı farklılıklar göstermektedir.

Abalı Öztürk ve Şahin (2014), çalışmalarında tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin klasik yöntemlere göre daha kalıcı olduğunu ortaya koymuştur. Yine çalışmadan elde edilen bir başka bulgu da; tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin izlendiği bir süreç eğlenerek öğrenmede, gözden geçirip tekrar etmede, eksiklerin giderilmesinde daha etkili olduğudur.

Koçoğlu ve Ekici (2013), yapmış oldukları çalışmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme araçlarına yönelik görüşlerini belirlemeye çalışmıştır. Bu amaç doğrultusunda Diyarbakır merkezde 30 öğretmen ile yapmış olduğu nitel çalışmalardan bir takım bulgular elde etmiştir. Araştırmada ulaşılan bulgular, öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme konusunda eğitime ihtiyaçları olduğu ve kendilerini daha yeterli gördükleri klasik ölçme ve değerlendirme araçlarını, tamamlayıcı ölçme değerlendirme araçlarına oranla daha çok tercih ettikleri şeklindedir

Duran (2013), Hatay merkezde yapmış olduğu “Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde kullandıkları alternatif ölçme değerlendirme tekniklerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi” adlı tez çalışmasında , veri toplama aracı olarak anket ve yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanmıştır. Anketi 157 öğretmene uygulayan Duran, rasgele seçtiği 35 öğretmenle de görüşme gerçekleştirmiştir. Araştırmacının elde ettiği sonuçlara göre, öğretmenler ölçme ve değerlendirme konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıkları için kullandıkları ölçme ve değerlendirme araçları kısıtlıdır. Yine yukarıdaki çalışmalara paralel olarak zaman yetersizliği ve sınıf mevcudunun kalabalık oluşu ölçme ve değerlendirme süreci üzerinde olumsuz etki yapan belli başlı unsurlardır

Bayram (2012), yapmış olduğu “Sosyal bilgiler dersinde tamamlayıcı ölçme değerlendirme yöntemi olarak portfolyo (öğrenci ürün) dosyası, performans ve proje görevi uygulamasına ilişkin öğretmen görüşleri” adlı tez çalışmasını Kilis merkezde görev yapan öğretmenlerle yürütmüştür. Çalışmada veri toplama aracı olarak görüşme formu kullanmış çıkan sonuçlara göre öğretmenlerin klasik ölçme değerlendirme araçlarını kullandığı, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarından portfolyo, performans ve proje yöntemini fazla tercih etmediklerini ortaya koymuştur. Araştırmada öğretmenlerin tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını tercih etmemelerinin temel nedeni olarak; zaman yetersizliği, sınıf mevcudunun fazlalığı belirtilmiştir. Öneri kısmında öğretmenlere ölçme ve değerlendirme alanında hizmet içi eğitimin verilmesinin faydalı olacağı söylenmiştir.

Çelikkaya, Karakuş ve Öztürk Demirbaş (2010), yapmış oldukları çalışmada Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanma düzeylerini ve karşılaştıkları sorunları tespit etmek amacıyla Kırşehir’de görev yapan 20 öğretmene anket uygulanmıştır. Buna göre öğretmenlerin kendilerini yeterli gördükleri klasik ölçme araçlarını daha çok tercih ettikleri görülmüştür. Öğretmenlerin ölçme araçları kullanırken karşılaştıkları sorunların başında ise sınıfların kalabalık oluşu, zaman darlığı ve maliyet yetersizliği gelmektedir. Yine araştırmada ulaşılan bir bulgu da öğretmenlerin süreç odaklı ölçme ve değerlendirme araçlarına dair eğitime ihtiyaç duyduklarıdır

Yalçinkaya (2010), sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanma düzeylerini belirlemeye yönelik yapmış olduğu çalışmada betimsel bir çalışma olan tarama modelini kullanmış, veri toplama aracı olarak da anketi tercih etmiştir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular, öğretmenlerin tamamlayıcı ölçme araçlarına oranla klasik ölçme ve değerlendirme araçlarını daha çok tercih ettikleridir

Bal ve Özkülekçi (2010), yapmış oldukları çalışmada Sosyal Bilgiler dersinde kullanılan ölçme ve değerlendirme sürecini teknik konusunda öğretmen görüşlerini incelemeyi amaçlamış bu doğrultuda Gaziantep’te ve Giresun’da görev yapan 50 öğretmene anket uygulamış ve buna ek olarak katılımcılara 6 görüşme sorusu yönlendirmiştir. Araştırma sonuçlarına göre öğretmenler sınav sorusu hazırlarken temelde ders kitaplarından faydalanmaktadır. Öğretmenlerin uyguladıkları sınavlarda farklı soru tipi kullanmakla birlikte test sorularına ağırlık verdikleri görülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre öğretmenler ders katılımını büyük oranda yılsonu karne notuna yansıtmak istemektedirler.

Karapınar ve Ataman (2010), yapmış oldukları çalışmada ilköğretim sosyal bilgiler programındaki ölçme ve değerlendirme yöntemlerine ilişkin öğretmen görüşleri tespit etmeyi amaçlamış, çalışmada 129 öğretmene anket uygulamış, rasgele seçilen 28 öğretmen ile de yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bulgulara göre öğretmenler ölçme ve değerlendirme sürecinde kalabalık sınıflar, zaman ve imkân yetersizliği gibi problemler ile mücadele etmektedir.

BÖLÜM 4

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve verilerin analizi bulunmaktadır.

4.1. Araştırmanın Modeli

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullandıkları ölçme ve değerlendirme araçlarına ilişkin görüşlerinin belirlenmesine yönelik nitel araştırma yaklaşımının kullanıldığı betimsel bir çalışmadır. Yıldırım ve Şimşek (2006)'e göre betimsel analiz, araştırmanın kavramsal yapısının önceden açık biçimde belirlendiği araştırmalarda kullanılan bir nitel araştırma yöntemidir.

4.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubunun oluşturulmasında kıdem yılına göre dağılım oranı, görüşme için gönüllü olma gibi kriterler esas alınmıştır. Çalışma grubunda yer alacak kişi sayısı önceden belirlenmemiş, veriler belirli bir doyum noktasına ulaşmaya kadar görüşmelere devam edilmiştir. Bu doğrultuda çalışma grubu, amaçsal örnekleme yöntemlerinden ölçüt örnekleme yöntemine uygun olarak belirlenmiştir. Ölçüt örnekleme yöntemi, bir araştırmada gözlemlenen unsurların belli niteliklere sahip bireyler, olaylar, nesneler veya durumlardan oluşabilir. Bu durumda örneklem için belirlenen ölçütü karşılayan unsurlar örnekleme alınır (Büyüköztürk vd., 2017, s. 94-95). Bu bilgiler doğrultusunda araştırma

2018-2019 eğitim-öğretim yılında Ankara'nın Akyurt ilçesinde MEB'e bağlı ortaokullarda görev yapan 15 sosyal bilgiler öğretmeni ile gerçekleştirilmiştir. Öğretmenlerin kıdem yıllarına bakıldığında 9 öğretmenin 0-9 kıdem yılına, 4 öğretmenin 1-19 kıdem yılına, 2 öğretmenin 20+ kıdem yılına sahip olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 1.

Araştırmaya Katılan Öğretmenlerin Kıdem Yılına Göre Dağılımı

Kıdem Yılı	F	%
0-9	9	60
10-19	4	26,6
20+	2	13,3
Toplam	15	100

Tablo 1' de araştırmaya katılan öğretmenlerin kıdem yılına göre dağılımları gösterilmiştir. Buna göre araştırmaya katılan öğretmenlerin %60'ı (9 kişi) 0-10 yıllık, %26,6'sı (4 kişi) 10-20 yıllık, %13,3'ü (2 kişi) ise 20 yıl ve üzeri kıdem yılına sahiptir.

4.3. Veri Toplama Aracı

Araştırma için gerekli veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formunun kullanılmasının nedeni araştırmaya katılanların duygu, düşünce ve görüşlerinin ortaya çıkarılmasını sağlayan bir yöntem olmasıdır. Görüşme, araştırılan konu hakkında derinlemesine bilgi sağlar. Araştırmanın herhangi bir aşamasında kullanılabilir. Anketlere nispeten karmaşık gelen sorular ve karmaşık yönergeler araştırmacı tarafından katılımcıya anında açıklanabilir ve işbirliğinde en etkili yöntemlerden biridir (Büyüköztürk vd., 2017, s.158). Kuş (2003)'a göre görüşme, veri alınacak kişilere özgürce ya da belli bir soru formuna bağlı kalınarak sorular sorulmasını ve derinlemesine bilgi toplanmasını sağlayan veri toplama tekniğidir.

Veri toplama aracı geliştirilirken önce literatür taranmış, daha sonra sosyal bilgiler öğretmenlerinin kullandıkları ölçme ve değerlendirme yöntemleri ile ilgili deneyimleriyle ilgili görüşler dikkate alınmıştır. Literatür taraması ve görüşmeler neticesinde araştırmanın amacına hizmet edeceği düşünülen maddelerden oluşan bir havuz oluşturulmuştur. Bu maddelerden hareketle kategoriler dikkate alınarak uzman görüşleri ve çalışmanın amaçları doğrultusunda veri toplama aracı geliştirilmiştir.

Görüşme formu, araştırmanın alt amaçlarına açıklık getirmeyi amaçlayan 12 soruyu kapsamıştır. Hazırlanan görüşme formu uzman görüşüne başvurularak gerekli düzenlemeler yapıldıktan sonra araştırmada kullanılmıştır.

Ayrıca araştırmada katılımcılardan 2018-2019 eğitim öğretim yılında yapmış oldukları bir sınav örneği de istenmiştir. Mevcut durumu ortaya koymak adına veri olarak kullanılmıştır.

4.4. Verilerin Toplanması

Görüşmeler 18/02/2019 - 18/06/2019 tarihleri arasında Ankara'nın Akyurt ilçesinde MEB'e bağlı ortaokullarda gerçekleşmiştir. Görüşmecilere görüşme formları verilmiş ve görüşmeler sonucunda elde edilen veriler raporlaştırılmıştır. Görüşmecilerin araştırmaya katılma konusunda istekli oldukları araştırmacı tarafından gözlenmiştir. Görüşme yapılan öğretmenlere, sosyal bilgiler dersi için hangi ölçme değerlendirme araçlarını kullandıkları ve bunları tercih nedenleri, tamamlayıcı ölçme değerlendirme araçlarını hangi amaçla kullandıkları, ölçme değerlendirme araçlarının avantaj ve dezavantajları, bu araçları kullanırken karşılaştıkları sorunlar sorulmuştur. Görüşmede elde edilen veriler katılımcıların müsaade etmemesi sebebiyle ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilememiştir fakat görüşme sorularına verilen yanıtlarla ilgili not tutulmasına izin vermişlerdir. Bulgular bölümünde görüşmelerden aktarımlar yapılmış ve gözlem notları orijinal hallerine yakın bir biçimde betimlenmiştir. Görüşme yapılan öğretmenlerin isimleri kullanılmamış, her biri için kodlar verilmiştir. Yapılan görüşmelerden elde edilen veriler araştırmanın alt problemlerine uygun şekilde yorumlanmıştır.

4.5. Verilerin Analizi

Görüşmeler sonucunda elde edilen veriler önce sınıflandırılmış ve araştırmanın alt amaçlarına ilişkin veriler içerik analizi ile gruplandırılmıştır. İçerik analizi, toplanan verilerin içeriği hakkında tekrarlanabilir ve geçerli sonuçlar çıkarmak üzere kullanılan bir araştırma tekniğidir (Krippendorff, 1980, s. 25)İçerik analizinin gerçekleştirilmesinde şu aşamalar izlenmiştir:

1. Görüşmeler araştırmacı tarafından yazılı metin haline dönüştürülerek raporlaştırılmıştır.

2. Her bir katılımcıya bir kod verilmiştir. Bu kodlar katılımcılarla yapılan görüşme sıralamasına göre “ KÖ1, KÖ2...KÖ15” şeklinde verilmiştir.
3. Görüşme verileri kodlanarak her amaç sorusuna ilişkin temalar oluşturulmuştur.
4. Ortaya çıkan bu temalar araştırma amaçları çerçevesinde yorumlanmıştır.
5. Dağılımlar hakkında bir fikir vermesi için her bir tema için frekansların kıdem yılına göre dağılımına da yer verilmiştir.

4.6. Uygulama Güvenirliği

Çalışmanın yapıldığı ortamda 5 aylık süre zarfı boyunca bulunmak araştırmacının önyargılarını kontrol etmesine ve objektifliğin sağlanmasına yardımcı olmuştur. Bu süreçte veri toplama sürecin 5 ay olması araştırmacının çalışma yapılan grubun görüşlerini anlaması için derinlemesine anlayış geliştirmesini sağlamıştır. Uzman görüşleri 2 akademisyen ve 1 Ölçme değerlendirme uzmanı (2 Sosyal Bilgiler Eğitimi, 1 Ölçme Değerlendirme) sonunda katılımcılardan kullandıkları ölçme ve değerlendirme araçlarına ilişkin düşüncelerini içeren 12 sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile veriler elde edilmiştir. Çalışmaya alınan katılımcılardan yorumların ve sonuçların doğruluğunu sormak için çalışma sonuçları gösterilerek katılımcı teyidi alınmıştır.

4.7. Etik

Bu araştırmada Millî Eğitim Bakanlığı’nda çalışan öğretmenlerle çalışmak için Millî Eğitim Bakanlığı’ndan ve çalışmaya katılacak öğretmenlerden gerekli izinler alınmıştır.

BÖLÜM 5

BULGULAR VE YORUM

5.1. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Sonucunda Elde Edilen Bulguların Analizi

Araştırmada elde edilen bulgular, yarı yapılandırılmış görüşme formuna verilen cevaplar doğrultusunda sıralanmıştır. Bu bölümde sosyal bilgiler öğretmenlerinin vermiş olduğu cevaplar frekans ve yüzde dağılımları alınarak tablolaştırılmıştır. Ayrıca bu bölümde öğretmenlerin görüşme formuna vermiş olduğu cevaplara doğrudan alıntılar yaparak yer verilmiştir.

5.1.1. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandığı Ölçme ve Değerlendirme Araçlarına İlişkin Bulgular

Görüşme yapmak amacıyla araştırmaya katılan Ankara ili Akyurt ilçesi MEB’e bağlı devlet okullarında görev yapan 17 Sosyal bilgiler öğretmeninden 15 öğretmene ulaşılmıştır. Öğretmenlerle yapılan görüşmeler görev yaptıkları okullarda gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamındaki sosyal bilgiler öğretmenlerine “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sıklıkla tercih ettikleri ölçme ve değerlendirme araçları hangileridir?” sorusu yöneltilmiş ve öğretmenlerin bu soruya verdiği cevaplar doğrultusunda klasik ve tamamlayıcı olmasına göre ölçme ve değerlendirme araçları gruplanıp alt temalar oluşturularak Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ağırlıklı Olarak Tercih Ettikleri Ölçme ve Değerlendirme Araçlarının Klasik/ Tamamlayıcı Ölçme Araçları Olarak Dağılımı

Ölçme-değerlendirme araçları sınıflaması	<i>f</i>	%
Klasik ölçme araçlarını tercih edenler	11	73,3
Tamamlayıcı ölçme araçlarını tercih edenler	4	26,6
Toplam	15	100

Görüşmeye katılan öğretmenler, öğrencilerde kazandırılmak istenilen davranışların oluşup oluşmadığının gözlenmesi, eksikliklerin giderilebilmesi açısından ölçme değerlendirme çok önemli olduğunu belirtmişlerdir. Görüşme formunda öğretmenlerin işaretlemiş olduğu ölçme ve değerlendirme araçlarının dağılımına baktığımızda genelde öğretmenler birden fazla ölçme aracını kullanma eğilimindedirler. Tablo 2'ye göre araştırmaya katılan öğretmenlerden % 73,3'ü Klasik ölçme-değerlendirme araçlarını (Çoktan seçmeli, açık uçlu, doğru-yanlış, kısa cevap, eşleştirme, sözlü) kullanırken %26,6'sı tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını (Proje, performans, dilsiz haritalar, kavram haritaları, özdeğerlendirme, kontrol listesi, portfolyo, rubrik, akran değerlendirme, tanılayıcı dallanmış ağaç, kelime ilişkisi, grup değerlendirme, gözlem formu, görüşme, tutum ölçeği, yapılandırılmış grid) kullanmaktadır.

Araştırma kapsamındaki sosyal bilgiler öğretmenleri “Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sıklıkla tercih ettikleri ölçme ve değerlendirme araçları hangileridir?” sorusuna verdikleri cevaplar doğrultusunda kullandıkları ölçme ve değerlendirme araçları öğretmenlerin kıdem yıllarına göre gruplanıp alt temalar oluşturularak Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullanmış Oldukları Ölçme ve Değerlendirme Araçlarına İlişkin Görüşleri

Ölçme Aracı	f	%
Çoktan seçmeli sorular	15	100
Açık uçlu sorular	14	93,3
Proje görevleri	14	93,3
Doğru yanlış maddeleri	13	86,6
Kısa cevaplı sorular	12	80
Eşleştirme soruları	11	73,3
Performans ödevleri	11	73,3
Dilsiz haritalar	8	53,3
Sözlü yoklamalar	10	66,6
Kavram haritaları	9	60
Öz değerlendirme	7	46,6
Kontrol listesi	6	40
Portfolyo	3	20
Rubrik	3	20
Akran değerlendirme	5	33,3
Tanılayıcı dallanmış ağaç	4	26,6
Kelime ilişkilendirme testleri	2	13,3
Grup değerlendirme	2	13,3
Gözlem formları	2	13,3
Görüşme	2	13,3
Tutum ölçekleri	1	6,6
Yapılandırılmış grid	1	6,6

Tablo 3'e göre öğretmenlerin verdiği cevaplar incelendiğinde araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerinin tamamı (% 100) çoktan seçmeli soruları tercih etmektedir. En çok tercih edilen ikinci ölçme ve değerlendirme araçlarının açık uçlu sorular (% 93,3) ve proje ödevleri (% 93,3) olduğu tespit edilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin en az tercih ettikleri ölçme ve değerlendirme araçları ise yapılandırılmış grid ve tutum ölçekleridir (% 6,6).

Öğretmenlerin tercih ettiği ölçme ve değerlendirme araçlarını en fazla tercih edilenden en az tercih edilene doğru sıralayacak olursak sıralama; çoktan seçmeli sorular (% 100), açık uçlu sorular ve proje ödevleri (% 93,3), doğru yanlış maddeleri (% 86,6), kısa cevaplı sorular (% 80), performans ödevleri (% 73,3), sözlü yoklamalar (% 66,6), kavram haritaları (% 60), dilsiz haritalar (% 53,3), öz değerlendirme (% 46,6), kontrol listeleri (% 40), akran değerlendirme (% 33,3), tanılayıcı dallanmış ağaç (% 26,6), rubrik ve portfolyolar (% 20), gözlem formları, görüşme, KİT ve grup değerlendirmeler (% 13,3), tutum ölçekleri ve yapılandırılmış grid (% 6,6) şeklindedir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin kullandıkları ölçme ve değerlendirme araçları ile ilgili verdikleri cevaplar kıdem yılına göre gruplandığında klasik ölçme araçlarının daha çok kullanıldığı görülmektedir. Bu durum Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kıdem Yılına Göre Kullanmış Oldukları Ölçme ve Değerlendirme Araçlarına İlişkin Görüşleri

Ölçme Aracı	Kıdem Yılı			Toplam
	0-10	11-20	21+	
Çoktan seçmeli sorular	10	4	1	15
Açık uçlu sorular	10	3	1	14
Proje görevleri	8	4	1	13
Doğru yanlış maddeleri	9	3	1	13
Kısa cevaplı sorular	7	4	1	12
Eşleştirme soruları	1	-	-	1
Performans ödevleri	7	3	1	11
Dilsiz haritalar	6	1	1	8
Sözlü yoklamalar	7	3	-	10
Kavram haritaları	6	2	1	9
Öz değerlendirme	5	1	1	7
Kontrol listesi	2	3	1	6
Portfolyo	3	-	-	3
Rubrik	2	1	-	3
Akran değerlendirme	3	1	1	5
Tanılayıcı dallanmış ağaç	4	-	-	4
Kelime ilişkilendirme testleri	2	-	-	2
Grup değerlendirme	1	1	-	2
Gözlem formları	2	-	-	2
Görüşme	1	-	1	2
Tutum ölçekleri	1	-	-	1
Yapılandırılmış grid	1	-	-	1

Tablo 4'e göre kıdem yılı 0-10 arasında olan öğretmenlerin tamamı çoktan seçmeli ve açık uçlu soruları tercih etmiştir. Eşleştirme sadece bir kişi tarafından tercih edilmiştir. Kıdem yılı 11-20 yıl arasında olan öğretmenler eşleştirme, portfolyo, tanılayıcı dallanmış ağaç, kelime ilişkilendirme testi, gözlem formu, görüşme, tutum ölçeği, yapılandırılmış grid tercih etmemektedir. Kıdem yılı 21 yılın üzerinde olan öğretmen ise sözlü yoklama, portfolyo, rubrik, tanılayıcı dallanmış ağaç, kelime ilişkilendirme testi, grup değerlendirme, gözlem formu, tutum ölçeği ve yapılandırılmış grid kullanmayı tercih etmemektedir.

Görüşme formunda öğretmenlere 22 ölçme ve değerlendirme aracının ismi sunulmuştur bunun dışında öğretmenlere sosyal bilgiler dersinde kullandıkları başka ölçme ve değerlendirme aracı olup olmadığı sorulmuş öğretmenlerden iki tanesi bu konuda fikirlerini dile getirmiştir.

“ Bu ölçme araçları dışında kompozisyon yazdırıyorum. Özellikle güncel ve sosyal konularda öğrencilerin bir düşünceyi savunma durumlarına bakıyorum ve bunu puanlayarak derse katılım notlarına ekliyorum.”(KÖ1)

“ Drama yaptırıyorum. Bu sayede öğrencilerin organize olma, yaratıcı fikir geliştirme gibi becerilerini gözlemliyorum.” (KÖ4)

5.1.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Araçlarını Tercih Nedenlerine İlişkin Bulgular

Öğretmenlerin kişisel deneyim ve algıları, ölçme-değerlendirme algıları hakkındaki tercihlerini etkilemektedir (Mc Millan, 2003). Öğretmenlerin klasik ya da tamamlayıcı ölçme değerlendirme araçlarını tercih etme nedenleri de genellikle geçmiş deneyimlerine, aldıkları eğitime, ölçme aracının hazırlanma kolaylığına, uygulama kolaylığına ve içeriği ölçme kabiliyetine göre değişmektedir. Bu araştırmada sosyal bilgiler öğretmenlerinin klasik ve tamamlayıcı ölçme araçlarını tercih etme nedenlerinin de farklılaştığı görülmektedir.

Öğretmenlerin klasik ölçme araçlarını tercih ederken dikkate aldıkları en önemli husus; bu araçların hazırlama, uygulama ve puanlama kolaylığı sağlamasıdır.

“Hazırlama ve uygulama kolaylığı sağlıyor. Ayrıca değerlendirmesinin kolay ve objektif olması ve farklı zorluk seviyelerinde sorular sorulabildiği için çoktan seçmeli sorulardan oluşan sınavları tercih ediyorum”(KÖ1)

“İlk tercihim kolay hazırlanıyor olması ve ölçme aracı alışlagelmiş olduğu için öğrencilere ekstrasından öğretmeye çalışmıyorum. Böylece sınavda ya da ders içerisinde ekstra bir zaman harcamama gerek kalmıyor.”(KÖ4)

“Kolay puanlanabilir ve kapsam geçerliliği yüksek olduğu için çoktan seçmeli, üst düzey becerileri ölçmek, eleştiri yeteneklerini görmek için yazılı yoklama kullanıyorum.” (KÖ8)

“Kolay olması, çeşitli olmasını, çok seviyorum. Konunun yoğunluğu fazla olduğu için başka soru hazırlamaya zamanımız olmuyor bunlar kurtarıcı oluyor.” (KÖ10)

“Hazırlanması, uygulanması ve değerlendirmesi kolay olduğu için. Sözlü değerlendirme ve açık uçlu sorular hariç, bunların üst düzey öğrenmelerin gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirmek için soruyorum.” (KÖ12)

“Kolaylık sağladığı için hazırlanması, uygulanması ve çocukların cevaplama kolay.” (KÖ13)

Elde edilen bulgulara göre öğretmenler aşına oldukları ve kendilerini yeterli gördükleri ölçme araçlarına yönelme eğilimdedirler.

“Esasici bir eğitim sisteminden yetişen bir insan olarak bu Klasik ölçme araçlarından geçtim. Dolayısıyla ben de bu tip ölçme araçlarına daha hakim ve aşınayım. Ayrıca eğitim öğretim sürecinde bunların hazırlanması ve uygulanması bana daha kolay gelmektedir.”(KÖ6)

“Seçtiğim ölçme araçları hakkında yeterli bilgi sahibi olmam, aşına olmam.” (KÖ1)

“Bu ölçekler hakkında daha fazla bilgi sahibiyim.”(KÖ4)

“Diğer ölçme araçları karmaşık geliyor bunlar bilindik o nedenle hazırlamak kolay.”(KÖ9)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin klasik ölçme değerlendirme araçlarını tercih etme sebeplerinden bir diğeri ise kalabalıklar sınıflarda zamandan tasarruf sağlamasıdır.

“Kalabalık sınıfların kolay ve hızlı bir şekilde değerlendirilebilmesi .”(KÖ3)

“Öğrenci gruplarının sayısı ve dersin kalıcılığı da etkili olmakta.”(KÖ2)

“Zamandan tasarruf sağlaması. Öğrencilerin bilgisi konusunda kısa sürede çok bilgi vermesi.” (KÖ7)

Araştırmaya katılan öğretmenlerin klasik ölçme değerlendirme araçlarını tercih etmesinde kapsam geçerliliğine bağlı olarak her öğrenci seviyesine uygun ölçeğin hazırlanabilmesi etkili olmaktadır.

“Tüm öğrenciler için ortak bir standart sağladıklarını düşünmem.” (KÖ1)

“Değerlendirme yapılırken kapsam geçerliliğini sağlamanın kolaylığı. Objektif değerlendirme imkânı tanınması.” (KÖ3)

“Geçerlilikleri ve güvenilirlikleri yüksek.” (KÖ7)

“Kolay puanlanabilir ve kapsam geçerliliği yüksek olduğu için.”(KÖ8)

*KlasikTamamlayıcı*Eğitimde klasik ölçme araçların yanı sıra öğrencilerin daha üst düzey becerilerini ölçmeye fırsat tanıyan tamamlayıcı ölçme araçlarının da etkili bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

“Öğrencileri her açıdan değerlendirebilmek için performans değerlendirmesi, Yaratıcılıklarını görmek, öğrendiklerini somutlaştırabilme yeteneklerini ve sorumluluklarını yerine getirme becerilerini görmek için projeyi tercih ediyorum.”(KÖ8)

“ Öğrenci başarısını çok yönlü olarak ölçtüğünü düşünüyorum.”(KÖ13)

“Öğrenci kendini daha rahat bir şekilde ifade edebildiği için tamamlayıcı ölçme değerlendirme araçlarını tercih ediyorum.” (KÖ12)

Ölçme tekniği seçilirken her öğrenciye hitap etmesi, öğrenme sürecinde öğrencinin motivasyonunu artırması, işlenen konuları kapsaması, bireysel farklılıkları ölçmeye fırsat tanınması önemli rol oynamaktadır. Bu şekilde öğrencilerin yaparak, yaşayarak, inceleyerek bilgi kazanmalarını sağlarken, öğrencileri daha yakından tanıma fırsatı da oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamlayıcı ölçme değerlendirme araçlarını tercih etmesinde bireysel farklılıkları ölçmeye fırsat sağlaması ve motivasyonu artırması etkili olmaktadır.

“Öğrencinin hazır bulunuşluklarına daha uygun olması.”(KÖ11)

“Öğrencileri bütün yönleriye ölçmek ve yazı yöntem belirleyip rehberlik yapmak.”(KÖ14)

“Öğrencilerin sosyal becerilerini ortaya çıkarmada etkili olduğu için.”(KÖ15)

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme araçlarını tercih nedenleri daha kolay hazırlanması ve değerlendirilmesi doğrultusunda değişirken, çalışmanın sonuçları arasında sınıf mevcutlarının kalabalık olması literatürde var olan çalışmalarda gibi ileri sürülen bir gerekçe olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca çalışmanın bir diğer sonucu bize öğretmenlerin tamamlayıcı ölçme araçlarına adapte olduğunu göstermektedir.

5.1.3. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandığı Ölçme ve Değerlendirme Araçlarının Avantajlarına Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular

Öğretim sürecinin bir parçası olan ölçme ve değerlendirme, öğrencilerin başarılarını ölçmek, eksikliklerini belirlemek, öğretim yöntemlerinin ve programın kuvvetli ve zayıf yanlarını ortaya çıkarmak için yapılır (MEB, 2005). Araştırmada elde edilen verilere göre Sosyal bilgiler öğretmenleri klasik ölçme ve değerlendirme araçlarını daha çok hazırlama, uygulama ve puanlama kolaylığı sunması (%72,72) nedeni ile avantajlı görmektedir.

“Kolay okunması. Benim ve öğrencilerin bildiği bir yöntem. Her seviyeye uygun olarak hazırlanabiliyor.”(KÖ1)

“Kolay ve hızlı bir şekilde hazırlanması ve uygulanabilmesi.”(KÖ3)

“Kolay hazırlanmaları. Kolay okunmaları.”(KÖ4)

“Kolay puanlanabilme, Kolay hazırlanma.”(KÖ8)

“Hazırlanışı kolay ,uygulanışı kolay, değerlendirmesi kolay.”(KÖ12)

Katılımcı öğretmenlere göre bu araçların diğer önemli avantajları ise zaman tasarrufu ve geri dönüt imkanı sağlamasıdır.

“Daha kısa zamana ihtiyaç duyulması.”(KÖ11)

“Zamandan tasarruf sağlaması.”(KÖ6)

“Değerlendirmesi kolay. Vakit açısından tasarruflu. Değerlendirmeye hata karışması zor. Sistematik hatayı engelliyor.”(KÖ12)

“Öğrenci başarısı ve genel durumu hakkında daha net bilgiler vermesi. Öğrenci başarı sırasını net görülebilmesi. Kimin eğitim sonunda yeterli bilgi ve yeteneğe ulaştığına imkan vermiştir.”(KÖ13)

“Fazla zaman almayışı. Çünkü okulda sınav hazırlamak için pek zamanımız kalmıyor.”(KÖ1) “Doğru- yanlış, boşluk doldurma ve açık uçlu soruları yazılılarda bir arada kullanmaya çalışıyorum hem tam olarak değerlendirme yapmaya hem de daha fazla soru sorarak kapsamı genişletmeye yarıyor. Haftada bir kere yapılan sözlü yoklama ile tekrar yapılması sağlanmış oluyor. Yine haftada bir ders saati hazırlanan etkinlikler ile çalışma kağıtları ile pekiştirme yapılıyor.”(KÖ15)

Her öğretmen kullanacağı ölçme aracına tam olarak hakim olmak ister. Aynı şekilde öğrencilerin de aşına olduğu ölçme araçlarıyla kendilerini daha rahat hissettikleri bilinen bir gerçektir. Yapılan araştırmada bu görüşü destekleyen öğretmen görüşleri dikkat çekmektedir.

“Benim ve öğrencilerin bildiği bir yöntem.”(KÖ1)

“Bilindik olmaları.”(KÖ4)

“Genellikle Klasik ölçme ve değerlendirme yöntemi kullanıyorum. Bu konuda kendimi daha yeterli buluyorum.”(KÖ8)

Öğrencinin ilgi ve yeteneklerini keşfederek onları daha yakından tanımak için sadece bilgiye dönük davranışların ölçülmesi değil beceriye dönük davranışların da ölçülmesi ve buna yönelik değerlendirilmelerin yapılması gerekmektedir. Bu sebeple sosyal bilgiler dersinde öğrencilerle ilgili bütüncül bir değerlendirme yapmak klasik ölçme değerlendirme araçları ile birlikte tamamlayıcı ölçme değerlendirme araçlarının da kullanılmasını gerekmektedir. Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanan öğretmenlere göre bu araçların temel avantajları bireysel farklılıkları ölçmeye imkan sunması ve öğrencileri bütün yönleri ile süreç içinde değerlendirmeye yardım etmesidir.

“Öğrencilerin yeteneklerinin farkına varmalarını sağlayacak türden proje görevleri vermeye çalışıyorum.”(KÖ14)

“Özellikle tamamlayıcı ölçme araçlarının bireysel farklılıkları ön plana çıkması, motivasyonu artırması.”(KÖ2)

“Sosyal bilgiler programında klasik ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin yanı sıra tamamlayıcı ölçme değerlendirme yöntemlerini kullanmak ön görülmektedir. Üst düzey becerileri ölçmek için tamamlayıcı ölçme araçlarını kullanıyorum.”(KÖ6)

“Tamamlayıcı ölçme araçları öğrencilerin becerili oldukları kadar becerili olamadıkları yönlerini de ortaya çıkarıyor.”(KÖ7)

Araştırmaya katılan öğretmenler tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının öğrencinin motivasyonunu artırıp eğitim süreçlerini istekli hale getirdiği görüşündedirler.

“Bazı öğrenciler testlerden sıkıldığı için farklı görünen ve daha eğlenceli gelen yapılandırılmış grid gibi tamamlayıcı ölçme araçlarından hoşlanıyorlar.”(KÖ13)

“Öğrencinin çok yönlü gelişimini gözlemleme fırsatı sunuyor.”(KÖ8)

Katılımcıların verdiği cevaplar dikkate alındığında hem klasik hem de tamamlayıcı ölçme araçlarının birçok avantajından bahsetmişlerdir. Kolay hazırlanıyor olmaları, zamandan tasarruf sağlamaları ve öğrenciler tarafından biliniyor olmaları sebebiyle klasik ölçme araçlarının; objektif ve süreç temelli olmaları sebebiyle tamamlayıcı ölçme araçlarının özellikle öne çıkan avantajları olarak görülmektedir. Bu avantajların katılımcı öğretmenlerin bu araçları tercih etme sebebiyle örtüşmektedir.

5.1.4. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandığı Ölçme ve Değerlendirme Araçlarının Dezavantajlarına Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında klasik ölçme ve değerlendirme araçlarını tercih eden öğretmenler, klasik ölçme ve değerlendirme araçlarını çoğunlukla bireysel farklılıkları dikkate almadığı nedeni ile dezavantajlı bulmaktadır. Ayrıca öğretmenlere göre klasik ölçme ve değerlendirme araçları üst düzey zihinsel ve duyuşsal becerileri ölçmede yetersiz olma, öğrenciyi tüm yönleri ile değerlendirme konularında da dezavantajlı durumdadır.

“Öğrenci davranışlarını belirlemede yetersiz olması. Her öğrenciye uygulanması zor Bireysel farklılıklar dikkate alınmıyor.”(KÖ10)

“Bütün öğrencilerin öğrenme ve algılama şekilleri farklı olabiliyor. Bazı öğrenciler bu yöntemlerle geç öğrenebiliyorlar.”(KÖ11)

“Öğrencinin bireysel özelliklerini tanımada yetersiz olması. Her öğrenciye ve her konuya uygun değil.”(KÖ13)

“Öğrenciyi ezbere zorlayabiliyorlar, hatta ezberi iyi olanı başarılı sayıyorlar.”(KÖ1)

“İler ki düzeydeki "uygulama, analiz, sentez, değerlendirme" basamaklarına hitap etmiyor. yani öğrenciyi tek taraflı olarak yalnızca biz değerlendiriyoruz. Öğrenci kendini değerlendirmiyor ve bunun yanında akranları tarafından da değerlendirilmiyor. Sonuç olarak tek taraflı bir ölçme değerlendirme ortaya çıkıyor, çok taraflı değerlendirme değil.”(KÖ7)

Öğretmenlere göre klasik ölçme ve değerlendirme araçlarının bir önemli dezavantajı da bilgiye dayalı olup kişisel olmadığı için kopya çekme ihtimalinin ve şans faktörünün yüksek olmasıdır.

“Kopya çekilebilmesi. Cevabın hazır olarak verilmesi.Yorum becerisini geliştirmemesi. Şansın etkisi.”(KÖ4)

“Öğrencinin bireysel özelliklerini tanımada yetersiz olması.”(KÖ13)

“Öğrencinin yanlış yaptığını biliyoruz ama neden yanlış yaptığını bilmiyoruz. Bazen bilmeden işaretliyorlar bilgi eksikliğini tespit edemiyoruz.”(KÖ8)

“Kopya çekilmesi kolay- Benzer soruların başka kaynaklar ve rastlama olasılığı.”(KÖ5)

Her yeni yöntemde olduğu gibi tamamlayıcı ölçme değerlendirme araçlarının da yeni olması sebebiyle kullanımı konusunda gerek öğretmenlerden, gerek öğrencilerden, gerekse altyapı eksikliğinden kaynaklı bir takım olumsuzlukların yaşanması kaçınılmazdır. Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanan sosyal bilgiler öğretmenlerinin tamamı tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını hazırlama ve uygulama süreci ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmamaları, sürecin uzun olması sebebiyle sadece öğrencinin kendi çabası ile ürün ortaya çıkardığına inanılmamasını araçların dezavantajı olarak görmektedir.

“Klasik ölçme araçlarını başlı başına sosyal bilgilerin doğasına uygun değiller. Çünkü sosyal bilgilerin amaçları iyi vatandaş yetiştirmektir. Bunu bu araçlarla ölçüp değerlendirmek pek mümkün değil.”(KÖ4)

“Öğretmen olarak öğrenci başarısı hakkında kanaat kullanmamıza imkân vermiyor.”(KÖ5)

“Klasik ölçme araçları özellikle dönüt sağlama konusunda yetersizler” (KÖ7)

“Proje gibi ödevlerde öğrenciler başkalarından yardım alabiliyor dolayısıyla çok az özgün ödev yapılıyor.”(KÖ8)

“Tamamlayıcı ölçme araçları konusunda örnek kaynak bulmak zor.” (KÖ14)

“Eski sisteme alışan veli ve idarecilere bu ölçme araçlarının geçerliliğini anlatmakta zorlanıyoruz.”(KÖ14)

Yukarıdaki bulgular incelendiğinde öğretmenler hem tamamlayıcı ölçme araçlarının hem de klasik ölçme araçlarının dezavantajlarını dile getirmiştir. Öğretmenlere göre her türlü ölçme araçlarının kendine özgü hem avantajı hem de dezavantajları mevcuttur. Yapılan araştırmada tamamlayıcı ölçme değerlendirme araçlarının kullanımı ve hazırlanmasının çok zaman alması ve masraflı olması, sınıfların kalabalık olması başlıca zorluklar olarak tespit edilmiştir.

5.1.5. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Araçlarını Tercih Etmeme Nedenlerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmenlere sorulan *“Kullanmadığınız ölçme araçlarını tercih etmeme nedenleriniz nelerdir?”* sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmenlerin bu soruya çeşitli cevaplar verdiği görülmektedir. Öne çıkan cevap ise tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının fazla zaman alması ve bunları kullanacak yeterli bilgiye sahip olmama nedeni ile tercih etmedikleridir.

“Bu araçlar konusunda yeterince bilgi sahibi değilim. Kaynak ve örnek bulmak zor. Zaman aldığı için tüm sınıfa uygulanması ve değerlendirmesi başlı başına, başka bir ders saati istiyor. Sınıflar çok kalabalık.”(KÖ1)

“Zaman alması. Sınıf mevcudunun fazla olması. Farklı seviyelere hitap edememesi. Hazırlama ve uygulama güçlüğü.”(KÖ3)

“Bu konuda fazla bilgi sahibi değilim. Yine tamamlayıcı ölçme aralarında zaman bulmak oldukça zor ölçekte bulamıyoruz bu da işimizi zorlaştırıyor açıkçası. Bir de bu konuda

alanın uzmanları da ihtilafa düşüyor sanki. Bu konuda sadece biz öğretmenlerin değil alan uzmanı olan kişilerin de eksiği var gibi. Sonradan başka eğitim sisteminden alınan bu değerlendirme sistemine henüz eğitim temelleri hazır değil.”(KÖ4)

“Tercih etmediğim araçları kullanmamamın nedeni bunları genelde teoride bilmem ve maalesef uygulamamamdır. Ayrıca dürüst olmak gerekirse işin kolayına kaçıp bilindik yöntemlerle ölçme değerlendirme yapmanın bana bir zaman ve çaba açısından bir zorluk çıkarmamasıdır.”(KÖ6)

“Hazırlanma aşamasının ve okuma değerlendirme aşamasının uzun sürmesi. Bilgi yetersizliği.”(KÖ7)

“Konular çok yoğun olduğu için bu tarz ölçme araçlarını kullanmaya zaman kalmıyor.”(KÖ9)

“Birinin adına bile duymadım. Ayrıntının çok olması. Her çocuğa hitap etmemesi. Yeni yöntemler hakkında bilgi sahibi değilim.”(KÖ10)

“Hazırlamanın uzun ve zahmetli olması. Öğrencinin alışkın olmaması. Zaman açısından değerlendirirken uzun sürmesi. Bazılarında değerlendirmeye sistematik hata karışabilir.”(KÖ13)

“Yeterince bilgi sahibi değilim.”(KÖ14)

Araştırmaya katılan öğretmenlere göre tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının kullanımı için sınıf mevcutlarının kalabalık olamaması gerekmektedir.

“Öğrenci sayısı, zaman sıkıntısı.”(KÖ3)

“Daha çok sınıfta uygulanabilirliği benim için elverişli olmadığından.”(KÖ15)

Yapılandırmacı yaklaşıma göre hazırlanmış Sosyal Bilgiler Öğretim Programı 2005 yılından itibaren uygulanmasına rağmen sosyal bilgiler öğretmenlerinin sınıfların kalabalık oluşundan dolayı zamanın yetmemesi ve bu araçları kullanmaya aşına olmadıklarından dolayı tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını tercih etmedikleri görülmüştür. Verilen cevaplardan çıkarılabilecek genel kanı; araştırmaya katılan Sosyal bilgiler öğretmenlerinin büyük bir çoğunluğu tamamlayıcı ölçme araçlarını kullanışlı bulmamaktadır.

5.1.6. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Araçlarını Kullanma Amaçlarına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında Sosyal bilgiler öğretmenlerine “Yapmış olduğunuz ölçme ve değerlendirme araçları daha çok hangi amaca hizmet etmektedir?” sorusu yöneltilmiş araştırmaya katılan öğretmenlerin tamamı ölçme ve değerlendirme faaliyetlerini akademik başarıyı belirleme gayesi ile yaptıklarını söylemiştir. Öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu ise ölçme ve değerlendirme işlemlerini öğretim etkinliklerini düzenlemek amacı ile (kazanımların gerçekleşme düzeyini belirleme, geri dönüt ve pekiştirme sağlama) yapmaktadır.

“Daha çok öğrencinin yıl sonu alacağı karne puanına odaklı yazılı sınavlar yapıyorum- Bunun dışında bir gerçek var ki bizim başarımız merkezi sınavlarda öğrencilerin göstermiş olduğu başarıya bağlı değerlendirilmekte. Bu nedenle merkezi sınavlara yönelik çalışmalar yapıyorum. doğal olarak test sorusunu kullanıyorum.”(KÖ1)

“Sistem odaklı düşünürsek özellikle akademik başarıyı belirleme ve merkezi sınavlara hazırlık.”(KÖ2)

“Hepsini belirlemek için kullanıyorum. Ama daha çok akademik başarıyı belirlemek için kullanıyorum.”(KÖ5)

“Yapmış olduğum ölçme ve değerlendirme daha çok hazırbulmuşluk düzeyini belirleme ile akademik başarıyı belirlemeye hizmet etmektedir.”(KÖ6)

“Daha çok akademik başarıyı belirlemeye yönelik bir değerlendirme yapıyorum. Diğerlerine fazla zamanımız kalmıyor. Sadece 8. sınıfta LGS ye yönelik yaptığım ortak sınavlarda bir dönüş çalışması yapıyoruz zümrelerimle”(KÖ7)

“Akademik başarıyı belirlemek, kazanımların gerçekleşme düzeyini belirlemek için.”(KÖ8)

“Ne kadar öğretebilmişim. Önce kendi yeterliliğim. Sonra çocuğun akademik başarısına yönelik bir değerlendirme yapıyorum.”(KÖ10)

“Öğrencilerin akademik kariyerini belirlemek, öğrenciyi hazırlamak.”(KÖ11)

“Tabi ki daha çok akademik başarıyı belirlemeye ama bununla birlikte öğrencilerin problem çözme, yargılama yeteneklerini geliştirmeye hizmet eder.”(KÖ15)

Araştırmaya katılan öğretmenler ölçme ve değerlendirme işlemlerini öğretim etkinliklerinin başında, öğrencilerin hazırbulunuşlukları belirleme gayesi ile yaptıklarını da ifade etmişlerdir.

“Öğrencinin hazırbulmuşluk düzeylerini belirleyerek konu ile ilgili bilgi düzeylerini belirlemeye.”(KÖ3)

“Öncelikli olarak yaşadığım bölge itibariyle öğrencileri ne bilip ne bilmediklerini denetlerim yani ilk aşama hazır bulunurluğu tespit etmek için.”(KÖ4)

Katılımcı öğretmen görüşlerine göre hazırbulunuşluk dersin işlenişini kolaylıkla sürdürülmesini sağlamak için önemlidir. Bu sebeple ders yılı başında ya da ünite başlarında öğrencilerin konulara ne kadar hakim olduğunu görmek için ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanarak ön bilgi düzeyleri belirlenebilir.

5.1.7. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandığı Ölçme ve Değerlendirme Araçlarını Kullanırken Karşılaştıkları Sorunlara İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmenlere *“Ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanırken karşılaştığınız sorunlar nelerdir?”* sorusu yöneltilmiş ve cevap olarak öğretmenler puanlama sırasında dikkatsizlikten hata yapabildiklerini ifade etmiş ve özellikle tamamlayıcı ölçme araçlarını kullanırken veya açık uçlu sorular gibi standart cevabı olmayan ölçme araçlarını puanlarken objektif değerlendirme yapmada sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanırken yaşamış olduğu bir başka sorun da zaman problemidir. Araştırmaya katılan öğretmenler sosyal bilgiler ders saatini yetersiz bulmakta ve konuları işlerken ölçme değerlendirme araçlarını yetiştirmeye zaman kalmadığından yakınmaktadır.

“Dikkat eksikliğinden dolayı bazen yapılan yazım hatalarını çocuklar fark ettikten sonra görüyorum ve böyle durumlarda öğrencilere o sorunun puanı kadar puan eklemek zorunda kalıyorum. Klasik soruları puanlarken zorlanıyorum her öğrencinin seviyesine uygun sınav yapmak zor. iyi yönerge yazmayınca tekrar tekrar açıklama yapıyorum.”(KÖ1)

Klasik sorular yoruma dayalı olduğu için objektif puanlamak çok sıkıntı. Kopya çekilmeye müsait ve tamamlayıcı ölçme araçları ise başlı başına problem. Kaynak yetersizliği gibi.”(KÖ3)

“Değerlendirme yaparken zaman alması.- Ortak sınavlar yapılırken sınıfların seviyesi açısından objektif olunamayacağını düşünüyorum.”(KÖ5)

“Ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanırken herhangi bir sorunla karşılaşmadım ancak şunu söyleyebilirim açık uçlu sorularla yapılan ölçmenin hazırlanışı kolayken kontrolü biraz zaman alıp uğraştırıyor, çoktan seçmeli ölçmedeyse tam tersi bir durum söz konusu.”(KÖ6)

“Maalesef her şeyde olduğu gibi en büyük sıkıntımız zamandan kaynaklanıyor. Detaylı bir değerlendirme yapamıyoruz.”(KÖ7)

“Ünite kavramını tamamen ölçebilme yani tüm konular ile ilgili soru yazma. Genel geçer bir doğru cevabı olmayan yazılı, açık uçlu sorularını puanlarken objektif olabilmek. puanlama sürecinin uzun olduğu araçlarda süreç sonuna kadar tutarlı olabilmek.”(KÖ8)

“Daha çok ezbere dayandığı için objektif bir değerlendirme olmayabilir. Materyaller çok eksik oluyor. Öğrenciler çabuk sıkılıp dağılabiliyor.”(KÖ11)

“Öğrencinin açık uçlu sorulara verdiği cevapları yazıdan dolayı okuyamıyorum. Yazıyı okuyamıyorsam yanlış olduğu ön yargısına düşüyorum. Silinmiş test cevaplarını bazen ayırt edemiyorum. Çift cevaplı soruları yorgunluktan bazen doğru bazen yanlış kabul ediyorum.”(KÖ12)

“Bütün araçların kullanımında en önemli kısım bence geri dönütü ve kontrolü, çünkü ders saatleri yetersiz olduğu için ekstra zamanı alacak seçmeli derslerle tamamlıyorum. Seçmeli saat olamadığından sınıfta etkinlik yapmak çok zor.”(KÖ15)

Öğretmenlerin ölçme araçlarını kullanırken karşılaştıkları sorunlar; sınıfların kalabalık oluşu, zaman yetersizliği, değerlendirmenin zorluğu, uygulamasının ve hazırlamasının zorluğu şeklindedir. Yöntemlerin öğrenciler için yeni olması ve karmaşık gelmesi ve sınıf düzeyine uygun olmayışını da sorun olarak gören öğretmenler bulunmaktadır. Tamamlayıcı ölçme araçlarını kullanırken sınıfların kalabalık oluşu, bu tür sınavların uygulaması bireysel ve karşılıklı olması nedeniyle bu sorunla karşılaşılması doğal görülmektedir. Yapılan araştırma öğretmenlerin bildik klasik yöntemleri uygulamada daha az sorunla karşılaştıklarını ancak uygulamaya yeni başladıkları bazı ölçme araçlarının uygulamasında sorunlarla karşılaştıklarını göstermektedir. Bu sorunlar dışında öğretmenlerin karşılaşmış olduğu sorunlar aşağıda sunulmuştur.

“Geri dönüt sağlamada sorunlar yaşıyorum.” (KÖ15)

“Öğrencilerin motivasyonu her daim diri tutmak zor oluyor.”(KÖ11)

“Klasik ölçme araçlarında kopya çekme ihtimali var, tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanırken kaynak bulmakta zorlanıyorum.”(KÖ4)

“Tüm konulara yönelik kapsam geçerliliğini sağlamak pek mümkün olmuyor.” (KÖ2)

5.1.8. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Alanındaki Hizmet İçi Eğitim Alma Durumlarına İlişkin Bulgular

Bu çalışmada öğretmenlere ölçme-değerlendirme konusunda eğitim alıp almadıkları görüşme formu aracılığıyla sorulmuş, ölçme-değerlendirme araçlarına hakimiyetleri hakkında bilgi sahibi olunmaya çalışılmıştır.

Tablo 5.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Alanında Hizmet İçi Eğitim Alma Durumlarına İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerden Alınan Cevaplar	<i>f</i>	%
Evet	6	40
Aldığım hizmet içi eğitimi yeterli buluyorum	2	13,3
Aldığım hizmet içi eğitimi yeterli bulmuyorum	4	26,6
Hayır	9	60
Toplam	15	100

Araştırma kapsamında öğretmenlere “Ölçme ve değerlendirme konusunda her hangi bir kurs ya da hizmet içi eğitim aldınız mı?” sorusu yöneltilmiş buna karşılık öğretmenlerden alınan cevaplar analiz edilip Tablo 5’de frekans ve yüzde dağılımları yapılarak gösterilmiştir.

Buna göre araştırmaya katılan Sosyal bilgiler öğretmenlerinin %40’ı ölçme ve değerlendirme ile alakalı eğitim almışken %60 ölçme ve değerlendirme alanında her hangi bir eğitim almadığını ifade etmiştir. Ölçme alanında eğitim alan Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ise yarısından fazlası (%66,6) verilen eğitimi hem nicelik hem de nitelik bakımından yeterli bulmadığını ifade etmiştir. Ölçme değerlendirme alanında eğitim alan öğretmenlerden %33,3 ise verilen eğitimi yeterli bulduklarını ifade etmiştir.

“Daha önce hizmet yaptığım ilde bir çalışmaya katıldım ama kalabalıktan dolayı bir şey anlamadım. Zaten öngörülen ölçme araçlarının kullanımı bu mevcut eğitim sisteminde maalesef mümkün değil çünkü ders saatimiz az, sınıflar kalabalık, kaynaklar yetersiz.”(KÖ1)

“Evet aldım. Uygulamaya dönük değil anlatılanlar.”(KÖ2)

“Tek aldığım eğitim lisans üstü ölçme değeri ve KPSS onun dışında bu alanda hizmet içi eğitim veya kurs almadım. Keşke verilse tüm öğretmenlerin ihtiyacı var.”(KÖ4)

“Okul haricinde KPSS kurslarında bir eğitim aldım. Buna ek olarak da hizmet içi eğitimde yüzeysel olarak bir eğitim aldım.”(KÖ5)

“Almadım. Bu konuda arkadaşlarımı ve kendimi yetersiz buluyorum. Açıkçası lisansta ne öğrenirsen öğren milli eğitimde devam eden bir uygulama var bir şekilde o uygulamaya dahil ediliyorsunuz. Kalıpların dışına çıkmak çok zor. Hizmet içi eğitimin niteliği de açıkçası yetersiz.”(KÖ6)

“Evet aldım. Fakat yapılan hizmet içi eğitimi yeterli bulmuyorum.”(KÖ9)

Sosyal bilgiler öğretmenlerinden yeni programın önerdiği ölçme değerlendirme araçlarına ilişkin hizmet içi eğitim alanlar, yapılan hizmet içi eğitim seminerlerinin çok kalabalık gruplar şeklinde yapılması ve uygulama yapmadan sadece teorik bilgi vermeye dayalı olmasından kaynaklı eğitimleri yetersiz bulmaktadırlar. Bu sonuca göre hizmet içi eğitimlerin verimli olacak şekilde gözden geçirilmesi ve varsa eksikliklerin giderilmesi gerekmektedir.

5.1.9. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerini Ölçme ve Değerlendirme Alanında Zümreleri ile İşbirliği Yapma Durumlarına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmenlere “Ölçme araçlarını hazırlarken zümreleriniz ile işbirliği yapar mısınız?” sorusu yöneltilmiş buna karşılık öğretmenlerden alınan cevaplar analiz edilip Tablo 6’da frekans ve yüzde dağılımları yapılarak gösterilmiştir.

Tablo 6.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Ölçme ve Değerlendirme Alanında Zümreleri ile İşbirliği Yapma Durumlarına İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerden Alınan Cevaplar	<i>f</i>	%
Hayır	7	46,6
Evet	8	53,3
Toplam	15	100

Tablo 6'a ya göre öğretmenlerin %53,3 zümreleri ile işbirliği yaptığını ifade etmiştir. Öğretmenlerin %46, 6'sı ise zümreleri ile işbirliği yapmadıklarını dile getirmiştir. Zümreleri ile işbirliği yapan öğretmenler puanlama konusunda yardım aldığını ve merkezi sınavlara öğrenci hazırlamak gayesi ile işbirliği içinde olduklarını ifade etmiştir. Araştırmaya katılan öğretmenlerin %46'sı zümreleri ile işbirliği yapmadıklarını ifade etmiştir. Ölçme ve değerlendirme alanında zümreleri ile işbirliği yapamadığını belirten 7 öğretmenden 4 öğretmen (% 57,14) okullarında tek öğretmen oldukları için zümreleri ile işbirliği yapamadıklarını belirtmişlerdir.

"Genelde yapmayız çünkü her öğretmen arkadaşım sınıflarının durumuna göre farklı hızlarda ilerliyor bu nedenle biz öğretmenler ayrı sınav hazırlıyoruz. Ama bazen uzlaşamadığımız zamanlarda birbirimize danışırız."(KÖ1)

"Sene başında yaptığımız zümre toplantılarında ölçme ve değerlendirmenin nasıl yapılacağını konuşuyoruz ama sene içinde bu konuda pek işbirliği olmuyor."(KÖ4)

"Tabi ki zümrelerle iş birliği yaparım ve yapılmalıdır da. Ben yan alanım olarak bir dönem Sosyal Bilgiler dersine girdim ölçme değerlendirme yaptım. Bu konuda okulumdaki bir Sosyal Bilgiler öğretmeninden çok yardım aldım. İş birliği içinde ders nasıl anlatılmalı ölçme değerlendirme süreci nasıl olmalı, gibi konularda birlikte çalıştık. Ayrıca bir diğer Sosyal Bilgiler öğretmenin de bir saat dersine iştirak ederek ders gözlemi yaptım ve ders sonunda görüş alışverişinde bulunarak bilgi edindim."(KÖ7)

"8. sınıflara ortak sınavlar düzenliyoruz. Bu nedenle çoktan seçmeli sınavlarda soru havuzu oluşturuyor birlikte bir sınav hazırlıyoruz. Daha sonra bilgi eksiklikleri tespit edilip ona göre çalışıyoruz."(KÖ9)

"Güvenirlilik ve geçerliği sağlamak adına iş birliği yaparım."(KÖ10)

“Evet işbirliği yaparım. Ara sıra ortak sınavlar yapar, soruları üç zümre birlikte hazırlarız.”(KÖ11)

“Hayır. Zümrem yok. Daha önceki yıllarda 2 ya da 3 öğretmen ile çalıştım ama bireysel çalışırım genelde.”(KÖ12)

“Evet yapıyoruz ama maalesef uyuşamadığımız noktalar oluyor.”(KÖ14)

“Okulumda zümrem yok tek öğretmenim.”(KÖ15)

“Maalesef tek öğretmenim o yüzden işbirliği mümkün olmuyor.”(KÖ13)

Araştırmaya katılan öğretmenlere göre zümreler arasında işbirliğine olumsuz etki yapan diğer nedenler ise öğretmenlerin farklı hızda ilerlemesi ve bazı konularda fikir uyuşmazlıklarıdır.

5.1.10. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Programını Ölçme ve Değerlendirme Alanında Yeterli Bulma Durumlarına İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmenlere “Sosyal bilgiler öğretim programını ölçme ve değerlendirme alanında yeterli buluyor musunuz?” sorusu yöneltilmiş buna karşılık öğretmenlerden alınan cevaplar analiz edilip Tablo 7’de frekans ve yüzde dağılımları yapılarak gösterilmiştir.

Tablo 7.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretim Programını Ölçme ve Değerlendirme Alanında Yeterli Bulma Durumlarına İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin Vermiş Olduğu Cevaplar	<i>f</i>	%
Evet	4	26,6
Hayır	11	73,3
Toplam	15	100

Tablo 7’ye göre araştırmaya katılan öğretmenlerin % 73,3 Sosyal bilgiler öğretim programını ölçme ve değerlendirme bağlamında yeterli bulmamaktadır. Öğretmenlerin % 26,6’sı ise bazı konularda eksik olduğunu kabul etmekle birlikte programı yeterli bulduklarını ifade etmişlerdir. Araştırmada Sosyal bilgiler öğretim programını ölçme ve değerlendirme alanında yetersiz bulan öğretmenler, programı tamamlayıcı ölçme ve

değerlendirme araçları konusunda örnek kaynak açısından yetersiz ve uygulanabilir bulmamaktadır. Öğretim programının amaçları ile ölçme ve değerlendirme araçları arasında uyumsuzluk olduğunu belirtmişlerdir. Öğretim programını öğrenci seviyelerinin üstünde bulan katılımcı öğretmenlere göre bu ölçme ve değerlendirme programı okulların sosyo-ekonomik bakımdan eşit kabul etmektedir, fakat birçok okulda fiziki alt yapı yetersizliği ve öğrencilerin sosyo-ekonomik durumların kötü olması nedeni ile bu program gerçekleştirilememektedir.

“Her sistemin olduğu gibi bu sistemin de birçok sıkıntısı var. En başta Tamamlayıcı ölçme araçları için yeterli açıklama ve örnek yok. Verilen örneklerde milli eğitimin standartlarında uygulanabilir değil, hangi ara konuları yetiştireceğiz hangi ara süreç halinde ölçme değerlendirme yapacağız. Ayrıca yapılan bu değerlendirmelerinde akademik başarıyı belirlediğini başımızdaki müdürlere nasıl anlatacağız hele velileri demiyorum bile.”(KÖ1)

“Hayır bulmuyorum. Realizmden sıyrılıp yapılandırmacı anlayışa geçemeyen bir programın öğretime ısrar edildiği kanısındayım.”(KÖ2)

“Sosyal Bilgiler öğretim programı ölçme ve değerlendirme alanında bir takım eksiklikler olsa da yeterlidir. Tamamlayıcı değerlendirmeye biraz daha ağırlık verilebilir.”(KÖ3)

“Kesinlikle bulmuyorum. Sosyal Bilgiler bir doğa aktarım ve kazandırma programı olmasına ve soyut beceriler içermesine rağmen yapılan ölçme değerlendirme daha çok somut çıktılar için uygun olabilmekte ve zaten soyut becerilerin gözlemlenmesi zor olduğu için bu konuda başlı başına bir ölçme aracı ve tekniği geliştirilmesinde fayda var.”(KÖ4)

“Sosyal Bilgiler öğretim programını ölçme değerlendirme açısından kesin bir hükümle değerlendirmem pek doğru olmaz. Çünkü bu derse yan branşım olarak sadece bir dönem girdim. Ancak o süre zarfında şunu söyleyebilirim ki öğretim program 5. ve 6. sınıflarda ağır ve bence öğrencinin hazırbulunuşluk düzeyine uymuyor. Bu yüzden bu ölçme ve değerlendirmenin güvenilirlik ve geçerlilik durumu tartışılır. Diğer asıl Sosyal Bilgiler öğretmenleriyle de bu konuda hemfikirim.”(KÖ6)

“Programın öğretim araçları ile ölçme ve değerlendirme boyutları arasında çelişki olduğunu düşünüyorum. Hatta merkezi sınav sistemi tamamen programda ters ölçme

yöntemi. Yapılandırmacı bir sistem Klasik bir ölçme ve ders aracı ile değerlendiriliyor bu çok saçma.”(KÖ7)

“Hayır yeterli bulmuyorum. Nedeni kullanılabilir gelmiyor.”(KÖ9)

“Hayır. Nedeni hiçbir program mükemmel değildir. Konu birikimini fazla açıklamaları yetersiz buluyorum.”(KÖ10)

“Kesinlikle yeterli bulmuyorum. Çok eksik.- Geleceğe dönük değil uygulaması zor- Kısıtlı bir zaman diliminde yapılması mümkün değil- Programdaki materyalleri okullarda bulmak çok zor.”(KÖ12)

“Bazı akademik alanlar mesela (Tarih) için evet fakat sosyolojik ve sosyal psikolojik alanlarda çalışılması gerekir.”(KÖ14)

“Bazı sınıfların konuları seviyenin üzerinde.”(KÖ15)

5.1.11. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminin Doğasına Uygun Buldukları Ölçme ve Değerlendirme Araçlarına Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmenlere “ Sizce Sosyal bilgilerin doğasına en uygun ölçme ve değerlendirme aracı hangisidir?” sorusu yöneltilmiş buna karşılık öğretmenlerden alınan cevaplar analiz edilip Tablo 8’de frekans ve yüzde dağılımları yapılarak gösterilmiştir.

Tablo 8.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgilerin Doğasına En Uygun Ölçme Araçlarına İlişkin Görüşleri

Öğretmenlerin Vermiş Olduğu Cevaplar	F	%
Açık uçlu sorular	7	46,6
Kısa cevaplı sorular	3	20
Portfolyo	3	20
Performans	3	20
Gözlem	3	20
Kavram haritaları	3	20
Dilsiz haritalar	3	20
Çoktan seçmeli sorular	2	13,3
Proje	2	13,3
Sözlü yoklamalar	1	6,6
Dram	1	6,6
Görüşme	1	6,6
Toplam	15	100

Tablo 8 incelendiğinde öğretmenlerin birçoğu açık uçlu soruların sosyal bilgiler dersinin doğasına en uygun ölçme ve değerlendirme aracı olduğunu ifade etmiştir (% 46,6). Öğretmenlerin bu konudaki en büyük gerekçesi ise açık uçlu soruların öğrencilerin düşünce gücünü geliştirmesine ve yorum becerisi kazanmalarına yardımcı olmasıdır. Soru kapsamında alınan diğer cevaplar ise şöyledir; kısa cevaplı sorular (%20), portfolyo (%20), performans (%20), gözlem (%20), kavram haritaları (%20), dilsiz haritalar (%20), proje ödevleri (%13,3), çoktan seçmeli (%13,3), sözlü yoklamalar (%6,6), görüşme (%6,6) ve dramadır (%6,6).

“Şimdi sosyal bilgiler çok geniş bir alan o nedenle bir standart belirlemek çok zor. Ama genel olarak bakarsak sosyal konularda projeler ve rubrikler. Tarih, Coğrafya vb. klasik sorular, Dilsiz haritalar, Kavram haritaları. Diğer alanlarda Kısa cevaplı, Doğru yanlış kullanılabilir.”(KÖ1)

“Öncelikle öğrenim hayatının merkezinde olan sınavlar YKS LGS vb. sınavların öğrenci odaklı olması buna bağlı olarak da okullardaki değerlendirmelerin öğrenci merkezli,

bireysel olması gerekmekte. Bu sayede klasik ölçme araçları yerine tamamlayıcı ölçme araçlarının kullanılması kolaylaşmış olur.”(KÖ2)

“Sosyal bilgiler dersinin doğası gereği disiplinler arası bir ders olması nedeniyle birçok ölçme ve değerlendirme aracı kullanılabilir. Bunlar için Sosyal Bilgilerin doğasına en uygun ölçme ve değerlendirme aracı araştırma ve sorgulamaya dayalı performans ödevleri, performans değerlendirme olabilir. öğrencinin araştırarak öğrenmesini kolaylaştırabilir.”(KÖ3)

“Sosyal Bilgiler karma bir alan olduğu için her konuya özgü bir ölçme aracı bulmak daha doğru olacaktır. Örneğin Dilsiz haritalar Kavram haritaları tarihini tüm boyutuyla görmek için iyi olabilir. Gözlem ve görüşme sosyolojik sosyal psikik kazanımlar için önemli bir araç olabilir. Ama bana kalırsa bir değer öğretimi programı Sosyal Bilgiler. Drama yaparak değerlendirmek çok önemli.”(KÖ4)

“Bence Sosyal Bilgiler dersi için en uygun ölçme ve değerlendirme "Portfolyo"dur. Çünkü portfolyo bizim en çok kullandığımız çoktan seçmeli veya açık uçlu sorulu sınavlar gibi sonucu değil öğrencinin öğrenme sürecini değerlendirir. Öğrencinin portfolyo dosyasını inceleyerek yaptığı çalışmaları, sunumları, pano çalışmasındaki yazılarını, projelerini, kavram haritası çalışmasını, drama- canlandırma- rol oynama raporlarını vs. etkinliklerinin hepsini görür ölçer ve değerlendirebiliriz.”(KÖ6)

“Sosyal Bilgilerde öğretilen kazanımlar gözlemlenemediği için sınav sistemi başlı başına Sosyal Bilgilerin doğasına ters ama yine de şöyle bir bakacak olursak en uygun yöntem Portfolyo olabilir. Bu araç ile davranışların dönem başından sonuna ne kadar değiştiği değerlendirilebilir.”(KÖ7)

“Açık uçlu sorulardır. Çünkü geçmiş ve gelecek arasında bağlantı kurup eleştiri becerisi kazanabilirler. Olayları ve olguları istedikleri gibi yorumlayabilirler.”(KÖ8)

“Kısa cevaplı sorular. Açık uçlu sorular. Sosyal Bilgilerin konu yapısına daha uygun olduğunu düşünüyorum.”(KÖ9)

“Soru cevap. Klasik çünkü kendi görüş ve yorumlarını alabiliyorum.”(KÖ10)

“Çoktan seçmeli sorular, sözlü yoklama, çoktan seçmeli sorular ile bütün konuları değerlendirebiliriz. Sözlü sınavlar öğrencilerin sosyal ortamda iletişim becerisini geliştirebilir.”(KÖ11)

“Gözlem. Biz öğrettiklerimizi davranış değişimi olarak görmek isteriz., hayata dair hayatın içinden bir ders olduğu için öğrendiklerini mutlaka hayatta uygulaması gerekir.. Uygulamıyor sadece derste kalıyorsa içselleştirmemiş sadece ezberlemiş olur.”(KÖ12)

“Açık uçlu değerlendirme ve kısa cevaplı sorular en uygun değerlendirme araçlarıdır.”(KÖ13)

“Yaparak, yaşayarak. Performans- Proje.”(KÖ14)

“Açık uçlu sorular her zaman favorim çünkü yalnızca bilen cevaplıyor.”(KÖ15)

Araştırmaya katılan öğretmenler, geçmiş alışkanlıkları ve deneyimlerinden dolayı genellikle klasik ölçme araçlarını sosyal bilgiler dersi için en uygun ölçme aracı olarak görmektedirler. Bunun bir diğer nedeni ise sınav sisteminin özellikle çoktan seçmeli sorulara yönelik olmasından dolayı kendileri de bu değerlendirme aracını tercih etmektedirler.

5.1.12. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Ölçme ve Değerlendirme Durumlarının Nasıl olması Gerektiğine Dair Görüşlerine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında öğretmenlere *“Size göre Sosyal Bilgiler öğretiminde ölçme ve değerlendirme etkinlikleri nasıl olmalıdır?”* sorusuna öğretmenlerin sosyal bilgiler programının nasıl olması gerektiğine dair birbirinden farklı birçok cevap verdiği gözlemlenmiştir. Öğretmenlere göre sosyal bilgiler ders saati sayısı düzenlenerek ölçme ve değerlendirme işlemleri için yeterli zamanın ayarlanması gerekmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sosyal bilgiler ölçme ve değerlendirme süreci bireysel farklılıkları değerlendirmeye imkan vermeli, geniş bir sürece yayılmalı ve öğrenciyi bir bütün olarak değerlendirmelidir. Yine araştırmaya katılan öğretmenlere göre Sosyal bilgiler öğretiminde dikkat edilmesi gereken bir başka unsur, bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik farklılıklara uygun bir ölçme ve değerlendirme yapılması gerektiğidir Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre Sosyal bilgiler öğretimindeki ölçme ve değerlendirme durumları; hizmet içi eğitimler niceliksel ve niteliksel olarak arttırılıp, yorum ve düşünce gücünü geliştirmeye imkân veren araçlarla, öğrencinin motivasyonunu her daim diri tutacak eğlenceli içeriklerle donatılmış bir şekilde olmalıdır .

“Öncelikli olarak ölçme değerlendirme başlı başına uğraş gerektirdiği için zaman problemi (ders saatinin az olması) çözülmelidir.- İkinci olarak öğretmenlere faydalanacakları başvuru kitapları hazırlanmalıdır. Hatta bence okullarda rehberlik birimi olduğu gibi ölçme birimi oluşturulmalıdır. Böylelikle nesnel ve uzmanlık görmüş kaliteli sonuçlar elde edilebilir. Yılsonu ve başında yapılan seminerlerde gerçek ve kaliteli eğitim verilebilir. Son olarak etkinlikler daha pratik daha uygulanabilir hazırlanabilir.”(KÖ1)

“Bireysel farklılıkları ortaya çıkaran, ezberci eğitim ve sınav yerine yorum gücünü ortaya çıkaran. Sonuç yerine sürece önem veren ölçme ve değerlendirme etkinlikleri uygulanmalıdır.”(KÖ2)

“Sosyal Bilgilerde ölçme ve değerlendirme etkinlikleri öğrencinin derse olan ilgisini ve merakını artıracak, öğrencileri araştırma ve sorgulamaya yöneltecek yönde olmalıdır. Bunu sağlayacak farklı ölçme ve değerlendirme yaklaşımları tercih edilebilir.”(KÖ3)

“Öncelikli olarak şunu söylemeliyim ki başlangıçta az kazanım ve sonuçlarla tamamiyle kanıksanmış bir beceri olması güzel olurdu. Sadece puanlama için yapılan ölçme değerlendirme asıl amaca ulaşmıyor. Zaman sıkıntısından eğitim süresi öğretim etkinliğine ayrılıyor. Ölçme ve değerlendirme çoğu zaman sistemsel not verme amacı ile yapılıyor. Sosyal bilgilerin kazanım yolu öze indirgenerek azaltılmalı. Ders saati sayısı arttırılmalı. Sonuç odaklı değil sürece yayılan bir değerlendirme yapılmalı. Ve yapıyı değerlendirme Sosyal bilgilerin yapısına uygun olarak soyut boyutu ölçebilmelidir.”(KÖ4)

“Eğitim sistemimiz sınav odaklı eğitim modeli oldukça hangi tür ölçme ve değerlendirme yöntemini uygularsanız uygulayın aynı sonuçları alacağınızdan şu an Sosyal Bilgilerdeki ölçme ve değerlendirme etkinliklerinin yeterli olduğu düşünülmektedir. Ölçme ve değerlendirme araçlarının çeşitliliğini arttırmak için öğretmen bilgi beceri ve yeterliliklerinin arttırılması gerektiğini düşünüyorum.”(KÖ5)

“Bence Sosyal Bilgiler dersinde ölçme süreci Açık uçlu soru, çoktan seçmeli ve Portfolyoyla yapılmalı. Değerlendirme süreci ise öğretmenin öğrenciyi değerlendirdiği tek taraflı bir yöntemle değil de daha çok "Akran değerlendirme, öz değerlendirme, grup değerlendirme" artı öğretmen değerlendirmesi biçiminde olmalıdır. Tabi tamamlayıcı değerlendirmenin sağlıklı, güvenilir ve geçerli olması için de öğrencilerin hazırbulmuşluk düzeyleri göz önünde bulundurulmalıdır.”(KÖ6)

“Bence sadece Sosyal Bilgilerin değil Türk eğitim sisteminin en büyük problemi öğrendiklerimizin hayata aktarılmasıdır. Bu nedenle ölçme boyutu kazanma değişmeli ve teknik bir sonuç ortaya konmalıdır. Örneğin ülkemizde yetişen bir ürünün değerlendirilmesi bu ürünün yetiştirilerek ölçülebilir. Eğer tarımsal bir üretim yapılıyor ve siz olsaydınız ne yapardınız deyip bir kompozisyonla bir karar metni düzenlenebilir. Daha somut ve üretmeye yönelik hayale açık bir değerlendirme hiç de fena olmazdı.”(KÖ7)

“Öğrencileri ezbere yönlendirmeden; eğlenerek, öğrenerek, eleştirerek ve yorumlayarak sınıandıkları ölçme ve değerlendirme etkinlikleri geliştirilmelidir.”(KÖ8)

“Öğrenciyi tüm özellikleriyle ortaya koyan bir değerlendirme olmalı. Yani öğrencinin hem duyuşsal hem bilişsel hem de psikomotor becerilerini ortaya çıkarmalıdır.”(KÖ9)

“Her okulun kendi düzeyine göre olmalıdır. Şehir okuluyla köy okulu aynı olmamalı. - Merkezi sınavlarda eşitsizlik olduğuna inanmıyorum eşit şartlarda okumayan öğrenciler eşit şartlarda sınava tabi tutuluyor bu hiç adil değil.”(KÖ10)

“Öncelikle sınav odaklı sistemden çıkmamız gerekiyor. Daha çok öğrenme, anlama ve yoruma dayalı olmalıdır.”(KÖ11)

“Akran, grup, öz değerlendirmenin yanında diğer değerlendirme çeşitleri birlikte yapılmalıdır. Öğrenci değerlendirmenin sadece bir kağıt parçası olduğunu düşünmemeli ama bilgiye ulaşma ve doğru kullanma becerisini de öğrenmelidir.”(KÖ12)

“Bence uygun olan bütün ölçme ve değerlendirme etkinlikleri karma bir şekilde kullanılmalı.”(KÖ15)

5.2. Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinden Alınan Sınav Kâğıtlarının İçeriğine İlişkin Bulgular

Araştırma kapsamında katılımcı öğretmenlerden alınan 2018-2019 eğitim-öğretim yılına ait 15 adet sınav kâğıdı incelenmiş elde edilen veriler frekans ve yüzde dağılımları alınarak Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9.

Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullanmış Olduğu Ölçme Araçlarının Dağılımı

Soru Türü	<i>f</i>	%
Çoktan seçmeli	232	58,29
Eşleştirme	119	29,89
Kısa cevaplı sorular	36	9,04
Doğru yanlış maddeleri	25	6,28
Açık uçlu sorular	8	2,01
Dilsiz haritalar	3	0,75
Toplam	398	100

Tablo 9'a göre sınav kâğıtlarında toplam 398 soruya rastlanmıştır. Bu soruların 232'sini çoktan seçmeli sorular, 119'unu eşleştirme, 36'sı kısa cevaplı sorular, 25'i doğru yanlış maddeleri, 8'i açık uçlu sorular ve 3 tanesini de dilsiz haritalar oluşturmaktadır.

Bu verilere göre araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerin yarısından fazlası yapmış olduğu sınavda (% 58,09) çoktan seçmeli soru kullanmıştır. Sık rastlanan diğer soru türü ise % 29,89 oranında eşleştirme sorularıdır. Sınav kâğıdı dokümanlarında elde edilen bir başka ölçme aracı türü % 9,04 oranında kısa cevaplı sorulardır. Bu ölçme araçları dışında öğretmenlerin sınav kâğıtlarında doğru yanlış maddeleri, açık uçlu sorular ve dilsiz haritalar kullandığı görülmüştür. Bu bulgulara göre katılımcı öğretmenlerin yapmış olduğu sınavlarda büyük oranda klasik ölçme ve değerlendirme araçlarına yer verdiği görülmektedir. Sınav kâğıtlarında en çok klasik ölçme araçlarından çoktan seçmeli sorular kullanılırken en az kullanılan tamamlayıcı bir ölçme aracı olan dilsiz haritalardır. Dilsiz haritalar sınav kâğıtlarında görülen tek tamamlayıcı ölçme aracıdır.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE TARTIŞMA

Ölçme ve değerlendirme, eğitimin sürecini bütün yönleri ile etkileyen önemli faaliyetler içermektedir. Eğitim ve öğretim programlarının; hedeflerinde, ilke ve metotlarında meydana gelen değişimler ve gelişmeler elbette ki ölçme ve değerlendirme süreçlerinde de bir takım değişiklikleri gerekli kılmaktadır. 2005 ve 2018 eğitim ve öğretim programları ile meydana gelen bir dizi değişiklikler ölçme değerlendirme faaliyetlerini de etkilemiş; ölçme ve değerlendirme faaliyetlerinin amacı bileni ölçmek değil, bilme sürecini değerlendirmek olmuştur. Bu amaç doğrultusunda öğretim programlarının literatürüne klasik ölçme ve değerlendirme araçları ile birlikte süreci değerlendirmeye imkân verecek tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları kazandırılmıştır. Eğitim faaliyetlerini gerçekleştiren öğretmenlerin bu öğretim programlarının gerektirdiği donanımlara sahip olması beklenmektedir.

Yapılandırmacı geleneğe uygun hazırlanan bu eğitim ve öğretim programının “sosyal bilgiler dersi için” ölçme ve değerlendirme sürecinde meydana getirmiş olduğu değişimleri incelemek ve öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme sürecinde ki durumlarını ortaya koymak amacı ile yapılan araştırmada elde edilen veriler analiz edilmiş ve literatür ışığında tartışılmıştır.

Yapılan araştırmada elde edilen bulgulara göre araştırmaya katılan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu genellikle klasik ölçme ve değerlendirme araçlarını tercih etmektedir. Bu tercihin nedenleri ise klasik ölçme araçlarının; hazırlama, uygulama ve puanlama açısından kullanışlı olması, zamandan tasarruf sağlaması ve bilindik olmalarıdır. Yine öğretmenler

ağırlıklı olarak klasik ölçe aracını tercih etmekle beraber birden fazla ölçme ve değerlendirme aracını tercih etme eğilimindedir.

Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını daha az tercih etme nedenleri ise tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının; hazırlama, uygulama ve puanlama aşamasında fazla zaman alması, öğretmenlerin tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları hakkında yeterince bilgi sahibi olmayışı, sınıf mevcutlarının kalabalık oluşu, örnek kaynak yetersizliği ve okulların fiziki alt yapılarının bu araçları kullanmaya müsait olmayışdır. Bu sonuçlardan fiziki alt yapı yetersizliği, zaman sıkıntısı ve sınıf mevcutlarının kalabalık olması, Karapınar ve Ataman'ın (2010) yapmış oldukları araştırma ile ortak bulgudur. Yine alternatif ölçme araçlarının uygulanırken fazla zaman aldığı gerekçesi ile tercih edilmediği sonucu Çelikkaya, Karakuş ve Öztürk Demirbaş'ın (2010) yapmış olduğu çalışma ile ortak sonuçtur.

Yapılan araştırmaya göre kıdem yılına bakıldığında 0-10 kıdem yılına sahip olan Sosyal bilgiler öğretmenleri ile 10-20, 20+ kıdem yılına sahip olan öğretmenlerin çoğunlukla kullanmakta olduğu ölçme ve değerlendirme araçları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Mesleğinde daha az tecrübe sahibi olan öğretmenlerinde daha çok öğretmenlik mesleğine emek vermiş öğretmenler gibi klasik ölçme ve değerlendirme araçlarını tercih ettiği görülmektedir. Bu bulguya göre Sosyal bilgiler öğretmenlerin eğitim ve öğretimin ölçme ve değerlendirme boyutunda alışıl gelmiş yöntem ve teknikleri kullanmaya meyilli oldukları söylenebilir. Bu durumun temel sebebi ise eğitimde bir üst kademeye geçmek için yapılan merkezi sınavların devam etmesi ve bu merkezi sınavların klasik ölçme ve değerlendirme araçları ile yapılıyor olmasıdır.

Araştırmada katılan öğretmenlerin en çok tercih ettiği ölçme ve değerlendirme aracının çoktan seçmeli sorular olduğu görüşmüştür. Bu bulgu hem öğretmenlerin yarı yapılandırılmış görüşme formuna vermiş olduğu cevaplarda hem de öğretmenlerden toplanan sınav kâğıt örneklerinde elde edilmiştir. Bunun nedeninin ise öğrencileri merkezi sınavlara hazırlamak olduğu elde edilen bir başka bulgudur. En çok tercih edilen ölçme aracının çoktan seçmeli sorular olması sonucu, Kılıç (2010) ve Yılmaz'ın (2017) yapmış olduğu çalışmanın sonucu ile aynıdır. Öğretmenlere göre klasik ölçme ve değerlendirme araçlarının her konuya uygun hazırlanabilmesi ve kapsam geçerliliği sağlaması tercih olmaktadır.

Öğretmenlerin en çok tercih ettiği tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları ise proje görevleridir. Bu durumun temel sebebi ise, eğitim-öğretim yılı içinde öğrenciye en az bir kez proje ödevi verme zorunluluğu olduğu araştırmada elde edilen önemli bir veridir. Bu bulguda tıpkı merkezi sınavlara öğrenci hazırlama gayesi ile çokça sorulan çoktan seçmeli sorular gibi sistemin zorladığı bir sonuç olarak karşımıza çıkmaktadır.

Proje görevleri ile ilgili bir başka hususta şudur; katılımcı öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu proje görevlerini tercih ettiğini ifade etmesine rağmen, bu öğretmenlerden çok az bir kısmı proje görevlerini değerlendirirken kullanılan derecelendirilmiş puanlama anahtarını kullandığını dile getirmiştir. Bir katılımcı öğretmenler ise bazı ölçme ve değerlendirme araçlarının adını bile duymadığını ifade etmiştir bu bulgular göz önünde bulundurulduğunda öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme araçları konusunda bilgi yetersizliği olduğu görülmektedir.

Yapılan araştırmaya göre çoğunlukla tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçları kullanan öğretmenlerin bu araçları tercih sebepleri; bu araçların öğrencinin üst düzey zihinsel, duyuşsal ve psikomotor yeteneklerini bütüncül bir şekilde gözlemlemeye imkân sunması ve bireysel farklılıkları göz ardı etmemesidir. Araştırmada elde edilen verilere göre öğretmenlerin en az tercih ettikleri ölçme ve değerlendirme araçları ise, eşleştirme soruları, yapılandırılmış grid ve tutum ölçekleridir. Bu bulgular Çelikkaya, Karakuş ve Öztürk Demirbaş'ın (2010) ve Yalçinkaya'nın (2010) yapmış olduğu çalışmanın sonuçları ile benzerdir. 2010 yılında yapmış oldukları çalışmada tutum ölçeği ve yapılandırılmış grid'in en az tercih edilen ölçme aracı olduğunu ortaya koymuşlardır. Yine araştırmada elde edilen bulgulara göre katılımcı öğretmenlerin bu ölçme ve değerlendirme araçlarını daha az kullanmalarının nedeni ise bu araçların hazırlama, uygulama ve puanlama sıkıntılarından doğru sonuçlar vermeyeceklerine dair düşünceleridir.

Araştırmaya katılan Sosyal bilgiler öğretmenlere göre klasik ölçme ve değerlendirme araçlarının en büyük yararı hazırlama uygulama ve puanlama kolaylığı sağlamasıdır. Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının en büyük yararı ise bireysel farklılıkları ön plana çıkarabilecek ölçme ve değerlendirme yapması ve öğrenmeyi bir süreç içinde gözlemleme fırsatı vermesidir. Öğretmenlerin bir çoğunluğunun ağırlıklı olarak klasik ölçme ve değerlendirme araçlarını kullandıkları düşünüldüğünde, öğretmenlerin dile getirdikleri ders saati yetersizliği ve sınıf mevcutlarının kalabalık olmasından kullanışlı

buldukları ölçme araçlarını tercih ettiği görüşmüştür. Öğretmenler fazla zaman harcamak zorunda kalmadıkları ölçme ve değerlendirme araçları tercih etme eğilimindedirler. Taşdemir (2013)'e göre, öğretmenler öğretim hedeflerinin öğrenilme düzeyini belirlemek için önceden hazırladığı soruları genelde sözlü ya da tahtada çözümü kısa zaman gerektirecek şekilde tercih ederler. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme araçlarını tercih nedenleri daha kolay hazırlanması ve değerlendirilmesi doğrultusunda değişirken, çalışmanın sonuçları arasında sınıf mevcutlarının kalabalık olması literatürde var olan çalışmalardaki gibi ileri sürülen bir gerekçe olarak ortaya çıkmaktadır. Ayrıca çalışmanın bir diğer sonucu bize öğretmenlerin tamamlayıcı ölçme araçlarına adapte olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, Bal ve Doğanay'ın 2010 yılında yaptıkları çalışmada öğretmenlerin ölçme değerlendirme araçlarını uygularken zamanın yetersiz olduğunu ifade etmeleri ile benzerlik göstermektedir.

Öğretmenlere göre her ölçme aracının kendine özgü dezavantajları bulunmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmenlere göre klasik ölçme ve değerlendirme araçlarının en büyük eksikliği, bireysel farklılıkları gözler önüne serecek bir ölçme ve değerlendirme işlemi yapamamasıdır. Yine katılımcı öğretmenlere göre tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının en büyük sıkıntısı ise hazırlama uygulama ve değerlendirme aşamalarının fazla zaman alıyor olmasıdır. Bu veri Çelikkaya, Karakuş ve Öztürk Demirbaş'ın (2010) yapmış oldukları çalışma ile ortak sonuçtur. Yine tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının uygulama için fazla zaman alıyor değerlendirmesi, Yapıcı ve Demirdelen'in (2010) yapmış olduğu çalışmanın sonucu ile benzerdir.

Öğretmenlere, “kullanmadığınız ölçme ve değerlendirme araçları tercih etmeme nedenleriniz nelerdir ?” şeklinde sorulan soruya, öğretmenler genellikle tamamlayıcı ölçme araçlarını tercih etmeme sebeplerini dile getirmiştir. Buna göre öğretmenler zaman yetersizliği, bilgi yetersizliği ve sınıf mevcutlarının kalabalık olması v.b sebeplerden tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını uygulamaya dönük görmemektedir. Zaman yetersizliği araştırmadaki birkaç soruya verilen cevaplarda ve çeşitli araştırmalarda da öğretmenler tarafından dile getirilmiştir. Araştırmadan elde edilen verilere göre katılımcı öğretmenler sosyal bilgiler dersi için ayrılan haftalık ders saatini yetersiz bulmaktadır. Öğretmenlere göre ölçme değerlendirme faaliyetlerini sürece yaymanın olumlu sonuçlar doğuracaktır fakat Türk eğitim sisteminin buna imkân sağlamamaktadır.

Araştırmada katılımcı öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme araçlarını daha çok akademik başarıyı ortaya koymak amacı ile kullandıkları görülmüştür. Bu durumun temel sebebi, öğrenciye eğitim-öğretim dönemi sonunda bir not verme amacıdır. Bu bulgu Gelbal ve Kalecioğlu'nun (2007), yapmış olduğu araştırma ile ortaktır. Bir dikkat çekici veri ise katılımcı öğretmenlerin merkezi sınavlara öğrenci yetiştirmek amacı ile ölçme ve değerlendirme araçlarını kullandığıdır. Elde edilen bulgulara göre öğretmenler eğitim-öğretim sürecinin başında öğrencinin bilgi düzeyini belirlemek amacı ile ölçme ve değerlendirme araçlarından çok az faydalanmaktadır.

Öğretmenlere göre kendi başarıları tıpkı öğrencilerin başarıları gibi dönem sonunda elde edilen akademik başarı ile değerlendirilmektedir. Bu durum süreç odaklı ölçme ve değerlendirme işlemlerinin göz ardı edilmesine ürün odaklı bir ölçme ve değerlendirme sürecinin hala önemini korumasına neden olmaktadır.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre katılımcı öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme sürecinde en çok maruz kaldıkları problemler ise etkinlikleri hazırlama, uygulama ve puanlama için yeterli sürenin olmayışı ve puanlamadan kaynaklanan sorunlardır. Katılımcı öğretmenler okullarda ölçme ve değerlendirme birimlerinin açılarak istenmeyen bu durumların önlenebileceğine inanmaktadır. Benzer bir fikir Karapınar ve Ataman'ın (2010) çalışmasında da dile getirilmiştir. 2010 yılında yapılan çalışmada öğretmenler ölçme ve değerlendirme işlemlerini yürütmek için açılacak bir birim ile çoğu problemin çözülebileceğini dile getirmiştir.

Araştırmada öğretmenlerin yarısından fazlasının hizmet içi eğitim almadıkları görülmüştür. Yine hizmet içi eğitim alan katılımcı öğretmenlerin çoğunluğu bu eğitimleri nitelikli bulmadıklarını dile getirmişlerdir. Görüşmeler esnasında katılımcı öğretmenlerin ölçme değerlendirme faaliyetlerinin gerektirdiği bir takım temel bilgileri karıştırdıkları görülmüştür. Yine katılımcı öğretmenlerin görüşme formunda sözü edilen ölçme ve değerlendirme araçlarının bazılarının adını dahi duymadıklarını ifade etmesi öğretmenlerin hizmet içi eğitime ihtiyaçları olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular Yapıcı ve Demirdelen (2010) ile Çelikkaya, Karakuş ve Öztürk Demirbaş'ın (2010) yapmış oldukları araştırmada elde edilen ortak verilerdir. Ayrıca Üztemur ve Metin'in (2015) yapmış olduğu araştırmada "hizmet içi eğitim alan öğretmenler ile hizmet içi

almayan öğretmenlerin kavram yanılgıları arasında anlamlı bir fark bulunamaması” bu durumu desteklemektedir.

Araştırmada zümreler ile işbirliği yapan öğretmenler ile ve zümreleri ile işbirliği yapmayan öğretmen sayısı arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. İşbirliği yapma durumları değişmekle birlikte işbirliği yapmayan öğretmenlerin yapmama nedenleri de çeşitlilik göstermektedir. Öne çıkan işbirliğine engel neden ise tek sosyal bilgiler öğretmeni olarak çalışıyor olmasıdır.

Araştırma kapsamında elde edilen bir başka neticede katılımcı öğretmenlerin büyük bir kısmının, sosyal bilgiler öğretim programını ölçme ve değerlendirme faaliyetleri bakımından yeterli bulmadığıdır. Bu duruma neden olarak da eğitici eserler ve örnek gösterilecek uygulamaların olmadığı ifade edilmiştir. Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmenlerine göre sosyal bilgiler öğretim programı, sosyal bilgiler dersi için sunulan imkanlara göre uygulanabilir değildir. Bir başka dikkat çekici noktada araştırmaya katılan öğretmenlerin merkezi sınavlar ile sosyal bilgiler öğretim programının uyuşmadığını düşünmeleridir. Eğitim programının yapılandırmacı geleneğe uygun hedefler içerirken merkezi sınav uygulamalarının davranışçı geleneğe uygun amaçları değerlendiriyor olması tutarsız bir durum olarak ifade edilmiştir. Bu veri Karapınar ve Ataman’ın (2010) yapmış olduğu çalışmada öğretmenler tarafından ifade edilen bir başka ortak sonuçtur.

Araştırmaya katılan öğretmenlere göre sosyal bilgiler dersinin yapısına ve amaçlarına en uygun ölçme aracı aracı açık uçlu sorulardır. Bu görüşün nedeni öğretmenlere göre farklılık göstermekle birlikte genel düşünce açık uçlu soruların, öğrencilerin “anlayış kabiliyetlerini geliştirip yorumlama becerisine katkı sağladığı” kanısıdır. Sözen ve Ada’nın (2018) yapmış olduğu çalışma 2018 sosyal bilgiler öğretim programında da ölme değerlendirme süreçlerinde açık uçlu sorular kullanılmasına önem verdiğini göstermektedir. Ancak öğretmenlerden alınan yazılı sınavı örneklerinde açık uçlu sorular en az görülen ölçme ve değerlendirme araçlarından biridir. Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanırken maruz kaldıkları problemler düşünüldüğünde öğretmenlerin açık uçlu soruları kullanmaktan kaçındıkları söylenebilir.

Araştırmaya katılan öğretmenlerine göre sosyal bilgiler öğretim programında düzeltilmesi gerekli en önemli şey sosyal bilgiler ders saati sorunsalıdır. Yetersiz zaman sorunsalı görüşmeye katılan çoğu öğretmen tarafından defaatle dile getirilmiştir.

Öğretmenlere göre sosyal bilgiler öğretim programı öğrencileri bütüncü olarak değerlendirirken beraberinde bireysel farklılıkları ön plana çıkaracak biçimde hazırlanmalıdır. Yine katılımcı öğretmenlere göre ölçme ve değerlendirme faaliyetleri okulun bulunduğu sosyo-ekonomik imkânlarla uygun olarak düzenlenmelidir.

Katılımcı öğretmenlerin dikkat çektiği bir başka önemli hususta sosyal bilgiler ölçme ve değerlendirme süreçlerinin somut çıktılara dayanması gerektiği görüşüdür. Üretme odaklı bir eğitim süreci hem sosyal bilgilerin hem de yaparak yaşayarak öğrenmeyi işe koştan, yapılandırmacı geleneğin prensip ve uygulamaları ile uyumlu olacağı dile getirilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen verilere göre sosyal bilgiler öğretmenleri tamamlayıcı ve değerlendirme araçlarının eğitim alanına getirmiş olduğu verimleri kabul etmekle birlikte klasik ölçme ve değerlendirme araçları kullanma eğilimindedirler. Sosyal bilgiler öğretmenleri görüşme formunda sözü edilen ölçme ve değerlendirme araçlarından başka tercih ettikleri ölçme ve değerlendirme aracı olup olmadığı sorusuna; drama ve kompozisyon cevaplarını vermiştir. Bu verilere göre sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme durumlarında farklılıklara eğilimli oldukları görülmektedir.

Çoktan seçmeli sorular araştırma sonucunda elde edilen verilere göre en fazla kullanılan ölçme ve değerlendirme aracı olmuştur. Bu veri hem yarı yapılandırılmış görüşme formuna verilen cevaplarda hem de öğretmenlerden toplanan yazılı sınavı örneklerinde görülmüştür. Bu bulgu Yılmaz'ın (2017) yapmış olduğu araştırma ile ortak sonuçtur. Yılmaz'ın 2017 yılında yapmış olduğu çalışmaya göre öğretmenler merkezi sınavlara öğrenci yetiştirme maksadı ile en fazla çoktan seçmeli soruları tercih etmektedir.

Öğretmenlerden alınan yazılı sınav kâğıtlarında tamamlayıcı ölçme araçlarından bir tek dilsiz haritalara rastlanmıştır. Ancak tercih edilen dilsiz haritaların oranı da çok düşüktür. Oysaki öğretmenlerin yarısından fazlası gerçekleştirilen görüşmede dilsiz haritalardan yaralandığını dile getirmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerden alınan yazılı sınav kâğıtlarının akademik başarıyı ortaya koymak amacı ile yapılan bir ölçme ve değerlendirme faaliyeti olduğu düşünüldüğünde, daha kolay kullanabildikleri ve objektif puanlama yapmaya imkânı veren ölçme ve değerlendirme araçlarını not vermek amacı ile tercih ettiklerini; dilsiz haritalar gibi tercih ettiklerini ifade ettikleri tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını ise daha çok eğitim öğretim sürecini düzenlemek maksadı ile kullandıkları söylenebilir.

Öneriler

1. Araştırmada elde edilen bulgulara göre öğretmenlerin özellikle tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanırken problem yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu problemin önüne geçmek adına Lisans eğitiminde öğretmen adaylarına daha geniş bir sürece yayılmış ve uygulamaya dönük ölçme ve değerlendirme eğitimleri verilmelidir.
2. Araştırmada katılımcı öğretmenlerin sıkça zikrettikleri temel problem zaman sıkıntısıdır. Bu sorunun önüne geçmek adına sosyal bilgiler dersi için ayrılan ders saati dilimin arttırılması faydalı olabilir.
3. Öğretmenlerin almış oldukları eğitim zaman içinde körelmektedir ve eski müfredata göre eğitim almış öğretmenler ile yeni müfredatlar arasında uyumsuzluk yaşanmaktadır. Ayrıca araştırmamızda hizmet içi eğitim alan öğretmenler ile almayan öğretmenler arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Bu durum düşünüldüğünde Öğretmenlerin ölçme değerlendirme araçlarını kullanmada karşılaştıkları sorunları azaltabilmek için akademisyenler tarafından verilecek hizmet içi eğitim seminerlerinin az katılımlı ve uygulamalı olarak yapılması daha faydalı olabilir.
4. Araştırmada öğretmenler tamamlayıcı ölçme araçlarına örnek teşkil edecek kaynak bulmakta sıkıntı çektiklerini dile getirmişlerdir. Talim Terbiye Kurumun öğretmenlerin faydalanması için zengin içeriğe sahip, uygulanabilir ölçme ve değerlendirme örnekleri içeren başucu kitapları hazırlaması gerekmektedir.
5. Öğretmenler araştırma sırasında tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme araçlarının geçerliliği ve güvenilirliği konusunda veliler ile sıkıntı yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Hayat boyu öğrenme kapsamında velilere yeni müfredatın amaç ve ilkeleri tanıtılması yararlı olabilir.
6. Öğretmenler görüşme sırasında, eğitim kurumlarındaki ölçme ve değerlendirme faaliyetlerini daha sağlıklı sürdürülmesi için okullarda rehberlik birimlerine benzer ölçme ve değerlendirme birimlerinin açılmasının faydalı olabileceğini dile getirmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin dile getirdiği sorunlar göz önüne alındığında ölçme ve değerlendirme işlemlerinin daha profesyonel yapılması için her okulun bünyesinde ölçme ve değerlendirme birimlerin açılması faydalı olabilir.

7. Araştırmaya katılan öğretmenler, literatürde sosyal bilgilerin doğasına tam olarak uygun bir ölçme aracının olmadığını ifade etmiştir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinden ve eğitim uzmanlarından oluşan bir çalıştay oluşturulup sosyal bilgiler dersinin konu ve kazanımlarına uygun ölçme ve değerlendirme araçları geliştirilebilir.

KAYNAKLAR

- Abalı Öztürk, Y. & Şahin, Ç. (2014). Alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinin akademik başarı, kalıcılık, özyeterlilik algısı ve tutum üzerine etkisi. *Journal Of Theory And Practice in Education*, 10(4), 1022-1046.
- Akarsu, B. (2018). Ölçme ve değerlendirme, İstanbul: Cinius.
https://www.researchgate.net/profile/Akarsu_Bayram/publication/326410104 sayfasından erişilmiştir.
- Akyüz, Y. (2011). *Türk eğitimi tarihi*. Ankara : Pegem Akademi.
- Aslan, E. (2016). Geçmişten günümüze sosyal bilgiler. D. Dilek (Ed), *Sosyal bilgiler eğitimi* içinde (s.3-52). Ankara: Pegem Akademi.
- Atılğan, H., Yurdakul, B., ve Öğretmen, T. (2012). Öğrenci başarısının belirlenmesinde bağıl ve mutlak değerlendirme üzerine bir araştırma. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 79-98
- Atalay, O. & Kılıç, Ö. (2015). Balık kılçığı yöntemi ile mobil vinç kazası olası nedenlerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 30(1), 73-78.
- Azrak, Y. (2017). *Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının ölçme-değerlendirme okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> sayfasından erişilmiştir.
- Bahar, M., Nartgün, Z., Durmuş, S & Bıçak, B. (2012). *Geleneksel- tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme teknikleri: öğretmen el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.

- Barr, R., Barth, J.L & Shermis, S.S. (2013). *Sosyal bilgilerin doğası*. (C. Dönmez, Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Bal, A. P. ve Doğanay, A. (2010). İlköğretim beşinci sınıf matematik öğretiminde ölçme-değerlendirme sürecinde yaşanan sorunların analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 16(3), 373-398.
- Bal, M. S. & Özkülekçi, G. (2010). Sosyal bilgiler dersinde kullanılan ölçme ve değerlendirme tekniklerine ilişkin öğretmen görüşlerinin incelenmesi. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5(4), 2049-2060.
- Başol, G. (2014). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Baykul, Y. & Turgut, F. M., (2013). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bayram, H. (2012). *Sosyal Bilgiler dersinde tamamlayıcı ölçme değerlendirme yöntemi olarak portfolyo (öğrenci ürün) dosyası, performans ve proje görevi uygulamasına ilişkin öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kilis. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> sayfasından erişilmiştir.
- Bilgili, A.S. ve Diğerler (2013). *Sosyal bilgilerin temelleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Curtis, M. J. Hunley, S.A. & Chesno G. J. E. (2002). Relationships among the professional practices and demographic characteristics of school psychologists, *School Psychology Review*, 31(1), 30-42.
- Çalışkan, H. & Yiğittir, S. (2015). Sosyal bilgilerde ölçme ve değerlendirme., B. Tay & A. Öcal. (Ed.). *Özel öğretim yöntemleriyle sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 223-290). Ankara: Pegem Akademi.
- Çelikkaya, T., Karakuş, U. & Öztürk Demişbaş, Ç. (2010). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanma düzeyleri ve karşılaştığı sorunlar. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 57-76.

- Çepni, S. (2007). Performansların değerlendirilmesi, E. Karip (Ed.) *Ölçme ve değerlendirme* içinde (s-88-102). Ankara: Pegem Akademi.
- Çepni, S. & Şenel Çoruhlu, T. (2010/11). Alternatif ölçme ve değerlendirme tekniklerine yönelik hazırlanan hizmet içi eğitim kursundan öğretime yansımalar. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 117-128.
- Çoruhlu, Ş., Er Nas, S. ve Çepni, S. (2009). Fen ve teknoloji öğretmenlerinin tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme tekniklerini kullanmada karşılaştıkları problemler. *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 5 (1), 122-141.
- Demirel, Ö. (2014). *Kuramdan uygulamaya program geliştirme*. (21. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Deveci, H., Çengelci Köse, T. & Gürdoğan Bayır, Ö. (2014). Öğretmen adaylarının sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kavramlarına ilişkin bilişsel yapıları kelime ilişkilendirme testi uygulaması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 16, 101-102.
- Dilek, D. (Ed). (2016). *Sosyal bilgiler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2). 77-96.
- Dönmez, C. & Yazıcı, K. (Ed.). (2015). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Duran, A. (2014). *Sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler dersinde kullandıkları Tamamlayıcı ölçme değerlendirme tekniklerine ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> sayfasından erişilmiştir.
- Duran, M., Mıhladı, G. & Ballıel, B. (2013). İlköğretim öğretmenlerinin tamamlayıcı değerlendirme yöntemlerine yeterlilik düzeyleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 2, 26-37.

- Ercan, F., Taşdelen, A. & Ercan, N. (2010). Kelime ilişkilendirme testi aracılığıyla bilişsel yapının ve kavramsal değişimin gözlenmesi. *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 7(2), 136-154.
- Geçit, Y. & Kartal, A. (2010). Türkiye’deki sosyal bilgiler eğitimi araştırma konuları üzerine bir inceleme, *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, 101-107.
- Gelbal, S. & Kalecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkında yeterlilik algıları ve karşılaştıkları sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33, 135-145.
- Gelbal, S. (2013). *Ölçme ve değerlendirme*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Güler, N. (2011). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Gür, H. & Bütüner, S. Ö. (2008). Açılar ve üçgenler konusunun anlamlı öğrenme araçlarından V diyagramları ve zihin haritaları kullanarak öğretimi. *Necati Bey Eğitim Fakültesi Elektronik Fen ve Matematik Eğitimi Dergisi (EFMED)*, 2(1) 1-18.
- İnan, S. (2014). *Sosyal bilgiler eğitime giriş*. Ankara: Anı.
- Kan, A. (2007). Portfolyo değerlendirme. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 133-144.
- Kanatlı, F. (2008). *Tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme teknikleri konusunda sınıf öğretmenlerinin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi. Mustafa Kemal Üniversitesi, Hatay.
- Karadağ, E., Deniz, S., Korkmaz, T. & Deniz, G. (2008). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımı: sınıf öğretmenleri kapsamında bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 383-402.
- Karakuş, U. & Öztürk Demirbaş, Ç. (2011) Coğrafya öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanım düzeyleri, *Milli Eğitim Dergisi*, 189, 71-86. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/442616> sayfasından erişilmiştir.

- Karakuş, H. (2019). *6. sınıf sosyal bilgiler kitaplarının alternatif ölçme ve değerlendirme anlayışı açısından değerlendirilmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Ömer Halis Demir Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Niğde.
- Karapınar, Y. & Ataman, M. (2010). İlköğretim sosyal bilgiler programlarındaki ölçme ve değerlendirme yöntemlerine ilişkin öğretmen görüşleri. *Elementary Education Online*, 9(2), 776-791. <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ilkonline/article/view/5000038073/5000036930> sayfasından erişilmiştir.
- Kıdır Deral, K. (2016). Sosyal bilgilerde ölçme değerlendirme. D. Dilek (Ed), *Sosyal bilgiler eğitimi içinde* (s.745-807). Ankara: Pegem Akademi.
- Kızılcaoğlu, A. & Ünlü, M. (2008). 9.Sınıfta dilsiz haritaların kullanımına yönelik aktivite önerileri. *Marmara Coğrafya Dergisi*. 17, 45-66.
- Koçoğlu, E. & Ekici, Ö. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde kullanılan ölçme araçlarına ilişkin görüşleri. *The Journal Of Academic Social Studies*, 6(2), 715-730.
- Krippendorff, K. (1980). *Content Analysis: An Introduction to its Methodology*. Sage: Beverly Hills.
- Kuş, E. (2003). *Nitel-nitel araştırma teknikleri*. Ankara: Anı.
- Küçükahmet, L. (1999). *Öğretimde planlama ve değerlendirme*. İstanbul: Alkım.
- McMillan, J. H. (2003). Understanding and improving teachers' classroom assessment decision making: Implications for theory and practice. *Educational Measurement: Issues and Practice*, 22(4), 34-43.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2004). *İlköğretim okulu matematik dersi öğretim programı*. Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2005). *4-5 Sınıflar sosyal bilgiler programı*. Ankara: MEB.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı*. Ankara: MEB.
- Özmen, C. (2015). Dünya ve ülkemizde sosyal bilgiler. C. Dönmez, & K. Yazıcı, (Ed.) *Sosyal bilgiler eğitimi içinde* (s. 3-21). Ankara: Pegem Akademi.

- Öztürk, C. (2011). Sosyal bilgiler: toplumsal yaşama disiplinler arası bir bakış. C. Öztürk (Ed). *Sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 3-25). Ankara: Pegem Akademi.
- Parker, W. C. (2018). *İlkokul ve ortaokullarda sosyal bilgiler eğitimi*, (F. Zayımoğlu & S.B. Demir, Çev. Ed.). Ankara: Pegem Akademi.
- Shepard, L. A. (2000). The role of assessment in a learning culture. *Educational Researcher*, 2(7), 4-14.
- Sönmez, Ö. F. & Kılıçoğlu, G. (2016). Değerlendirme boyutu ile sosyal bilgiler programları (1924-2005). *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 36-49.
- Sönmez, V. (2010). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Ankara: Anı.
- Sözen, E. & Ada, S. (2018). 2015 ve 2018 4. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programlarının karşılaştırılması. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 6(1), 53-71.
- Şimşek, N. (2011). Sosyal Bilgiler Dersinde Tamamlayıcı Ölçme Değerlendirme Araçlarının Kullanılması: Nitel Bir Çalışma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(21), 149-168.
- Tekindal, S. (2006). Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler derslerinde ölçme ve değerlendirme içinde C. Öztürk (Ed.), *Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi* içinde (s. 395-449). Ankara: Pegem Akademi.
- Tikbaş, F. (2011). *Kültür, eğitim ve kültür ekonomisi kapsamında bulmacaların işlevleri*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tuncer, M. & Özeren, E. (2015). Alternatif ölçme ve değerlendirme araçları üzerine bir meta analiz çalışması. *Eğitim ve Öğretim Araştırmalar Dergisi*, 4(2), 374-386.
- Turgut, M. F. & Baykul, Y. (2015). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tünkler, V. & Güven, C. (2019). Mikroöğretim uygulamasının öğretmen adaylarının tamamlayıcı ölçme ve değerlendirme tekniklerine yönelik okuryazarlık düzeylerine etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(2), 541-564.
- Tünkler, V. (2017). *Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının tamamlayıcı ölçme-değerlendirme tekniklerine yönelik okuryazarlık düzeylerinin mikroöğretim aracılığıyla geliştirilmesi*. Doktora Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim

- Bilimleri Enstitüsü, Konya. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> sayfasından erişilmiştir.
- Ulusoy, K., Tay, B. & Turan, R. (Ed). (2011). *Sosyal Bilgilerin temelleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Uyanık, G. & Çalışkan, H. (2015). Sosyal bilgilerde ölçme ve değerlendirme. C. Dönmez & K. Yazıcı (Ed.), *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 303-350). Ankara: Pegem Akademi.
- Üzdemir, S. S. & Metin, C. (2015). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme alanındaki kavram yanılgıları ve öz yeterlilik inançlarının incelenmesi. *Anadolu Eğitim Liderliği ve Öğretim Dergisi*, 3(2), 41-67.
- Yalçınkaya, E. (2010). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme tekniklerini kullanma düzeyleri. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5(4), 1558-1571.
- Yapıcı, M. & Demirdelen, C. (2007). İlköğretim 4. Sınıf sosyal bilgiler öğretim programına ilişkin öğretmen görüşleri. *Elementary Education Online*, 6(2), 204-212.<http://dergipark.ulakbim.gov.tr/ilkonline/article/view/5000038305/5000037161> sayfasından erişilmiştir.
- Yeşilbursa, C.C. (2015). Sosyal bilgiler öğretimde temel yaklaşımlar C. Dönmez & K. Yazıcı (Ed). *Sosyal bilgiler öğretimi içinde* (s. 47-57). Ankara: Pegem Akademi
- Yılmaz, K. (2011). Sosyal bilgiler öğretiminde ölçme ve değerlendirme. C. Öztürk. (Ed.). *Sosyal bilgiler öğretimi demokratik vatandaşlık eğitimi içinde* (s.431-515). Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, M. (2012). İlköğretim birinci kademe öğrencilerin kompozisyon yazma becerilerini geliştirmede planlı yazma modelinin önemi, *Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 9(19), 321-330.
- Yılmaz, A. (2017). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğrenme-öğretme ve ölçme değerlendirme sürecinde kullandıkları soruların Bloom Taksonomisine göre incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> sayfasından erişilmiştir.

EKLER

Ek 1. İzin Belgesi

Genel Tarih ve Sayı: 12.06/2019-K.2019

T.C.
ANKARA VALİLİĞİ
Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 14588481-605.99-E.13600459
Konu : Araştırma izni

17.07.2019

GAZİ ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

İlgi: a) 12/06/2019 Tarihli ve E.19525 sayılı yazınız.

b) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2017/25 nolu Genelgesi.

Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Sosyal Bilgiler Eğitimi Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Kübra Betül SKEM'in "Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Kullandıkları Ölçme ve Değerlendirme Yöntemlerinin İncelenmesi" konulu tez çalışması kapsamında ilçe'nize bağlı ortaokullarda görev yapan Sosyal Bilgiler öğretmenlerine ekteki uygulanacak olan veri toplama araçları ilgi (b) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarını; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Millî Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitici-öğretimin faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda gördüllük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Tutun AKPINAR
Vali a.
Millî Eğitim Müdürü

Ek:
Uygulama araçları (5 sayfa)
Dağıtım:
Gereği:
Gazi Üniversitesi Rektörlüğü
(Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü)

Bilgi:
Akçın-Çubuk İlçe MEB

Adres: Ankara Valilik Binası Kat: 1-3
Yenimahalle ANKARA
Etiler-Çankaya
Etiler-Çankaya
Etiler-Çankaya

Bilgi için: Ayşe AKDAĞ

Tel.: 0312 312 36 00
Faks: 0312 312 02 10

İmza ve görevli bilgileri ile e-posta adresleri: 22b0-1401-3e74-8caa-68eb-1a5a-1a5a-1a5a

Ek 2. Görüşme Formu

Değerli Meslektaşlarım

Bu araştırmanın amacı Sosyal Bilgiler dersine giren öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanma durumlarını ortaya koymaktır. Görüşme Formunda adınızı belirtmeniz gerekmemektedir. Görüşme Formunda yer alan sorulara vereceğiniz cevaplar sadece bu araştırma için kullanılacak ve kesinlikle gizli tutulacaktır. Sorulara içtenlikle vereceğiniz cevaplar, araştırmanın yararlı olması ve bundan sonra yapılacak olan ölçme değerlendirme alanındaki çalışmalara ışık tutması açısından çok büyük önem taşımaktadır. Araştırmanın güvenliği için görüşme formundaki sorulara doğru cevaplar vermeniz önemle rica olunur. Değerli katılımlarınız için teşekkür ederiz.

Kübra Betül EKEM

Sosyal Bilgiler Öğretmeni

1. Ölçme Değerlendirme araçlarından hangilerini sıklıkla kullanıyorsunuz? Aşağıda yer alan seçeneklerden birden fazlasını işaretleyebilirsiniz. Tabloda yer alan ölçme ve değerlendirme araçlarından başka kullandığınız bir yöntem ve teknik var ise aşağıda diğer yazan kısma ekleyebilirsiniz.

Ölçme ve Değerlendirme Aracı	Kullanıyorum
Çoktan Seçmeli sorular	
Açık uçlu sorular	
Kısa Cevaplı sorular	
Doğru Yanlış maddeleri	
Sözlü Yoklamalar	
Eşleştirme Soruları	
Performans	
Portfolyo	
Proje	
Rubrik	
Kavram Haritaları	
Yapılandırılmış Grid	
Kelime ilişkilendirme testleri	
Tanılayıcı dallanmış ağaç	
Öz değerlendirme	
Akran Değerlendirme	
Kontrol Listesi	
Gözlem Formları	
Görüşme	
Tutum Ölçekleri	
Dilsiz Haritalar	
Gurup değerlendirme	
Diğer:	

2. Yukarıda işaretlemiş olduğunuz ölçme araçlarını tercih nedenleriniz nelerdir?

3. Kullandığınız ölçme araçlarının avantajlarını sıralar mısınız?

4. Kullandığınız ölçme ve değerlendirme araçlarının dezavantajlarını sıralar mısınız?

5. Tercih etmediğiniz ölçme ve değerlendirme araçlarını kullanmama nedenleriniz nelerdir?

6. Yapmış olduğunuz ölçme ve değerdendirme araçları daha çok hangi amaca hizmet etmektedir? (Hazır bulunuşluk düzeylerini tanımaya- Öğretim etkinliklerini düzenlemeye- Akademik başarıyı belirlemeye vb.)

7. Ölçme ve Değerdendirme araçlarını kullanırken karşılaştığınız sorunlar nelerdir? Açıklar mısınız.

8. Ölçme araçları konusunda herhangi bir kurs ya da hizmet içi eğitim aldınız mı?
9. Ölçme araçlarını hazırlarken zümreleriniz ile işbirliği yapar mısınız?
10. Sosyal Bilgiler öğretim programını ölçme ve değerlendirme alanında yeterli buluyor musunuz?
11. Sizce sosyal bilgilerin doğasına en uygun ölçme ve değerlendirme aracı hangisidir? Neden?

12. Size göre sosyal bilgilerde ölçme ve değerlendirme etkinlikleri nasıl olmalıdır?

Değerli zamanınızı bizlere ayırıp, Sosyal Bilgiler dersine yapmış olduğunuz katkıdan dolayı teşekkür ederiz.

Ek 3. Araştırmada Görüşme Gerçekleştirilen Okulların Listesi

- 1- Akyurt Mehmet Akif Ortaokulu
- 2- Akyurt İmam Hatip Ortaokulu
- 3- Akyurt TOKİ Ortaokulu
- 4- Barmek Ortaokulu
- 5- Saracalar Ortaokulu
- 6- Yakupoğlu ortaokulu
- 7- Büğdüz Ortaokulu
- 8- Kızık Ortaokulu
- 9- Kozayağı Ortaokulu
- 10- Güzelhisar Ortaokulu

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR...